

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ДОВГУНЬ КАТЕРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 342.565:95 (477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ,
ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ
ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **К.В. Довгунь**

Науковий керівник: **Білик Вадим Миколайович,**
кандидат юридичних наук, доцент

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

– *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021.

Дисертація присвячена аналізу адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. У дисертації наведено нове розв'язання наукового завдання через розкриття теоретико-правових основ діяльності суб'єктів у досліджуваній сфері з урахуванням останніх законодавчих змін, виокремлення основних принципів, інструментів практичної діяльності вказаних суб'єктів та вироблення дієвих рекомендацій щодо удосконалення адміністративного законодавства у досліджуваній сфері.

На початковому етапі наукового дослідження проаналізовано поняття та характеристику суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Констатовано, що відповідно до міжнародних практик в Україні зафіксовано застосування широкого підходу до визначення суб'єкта публічної адміністрації, що здійснює адміністративно-правове регулювання протидії домашньому насильству.

Визначено, що у досліджуваній сфері органи публічної адміністрації потрібно сприймати не лише через призму відносин з державного управління, а також через призму «служіння народу», оскільки вони забезпечують публічно-сервісне обслуговування громадян з метою забезпечення реалізації наданих їм прав та свобод. На основі цього запропоновано авторську класифікацію органів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: 1) суб'єкти загальної компетенції; 2) суб'єкти спеціальної компетенції; 3) суб'єкти факультативної

компетенції. До суб'єктів загальної компетенції зараховано органи публічної адміністрації для яких захист прав людини у будь-якої сфері або контроль за їх дотриманням є однією з головних функцій. До суб'єктів спеціальної компетенції у дослідженні віднесено спеціалізовані органи та установи, які надають послуги постраждалим від домашнього насильства. До останньої категорії належать інституції, що можуть фіксувати прояви насильства в сім'ї та повідомляти про це уповноважені органи

Охарактеризовано роль громадських інституцій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Виявлено, що у досліджуваній сфері в роботі неурядових організацій найбільш розвинутими напрямками є: проведення освітніх програм, допомога постраждалим та проведення адвокаційних кампаній, забезпечення моніторингу та оцінки діяльності державних структур. Визначено, що громадські інституції сприяють підвищенню рівня кваліфікації працівників різних суб'єктів публічної адміністрації. Зазначено, що адвокаційні кампанії реалізовані громадськими ініціативами сприяють імплементації зарубіжного досвіду в національне законодавство.

Запропоновано для підвищення ефективності діяльності громадських інституцій розв'язати проблему їх фінансування, оскільки наразі їх діяльність в основному здійснюється за рахунок міжнародних донорів, перспективними напрямками в цьому є запровадження відсоткової філантропії, розширення можливостей соціального замовлення, вдосконалення законодавства щодо соціального підприємництва.

Запропоновано під правовими засадами діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, розуміти сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується організаційна діяльність суб'єктів та які відбивають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству.

Зазначено, що принципи у сфері протидії домашньому насильству мають подвійну філософсько-правову природу: з одного боку, це

гуманітарні, стандартні, задекларовані та визнані на міжнародному й національному рівні загальні основоположні основи, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст системи права щодо захисту прав людини; з іншого це правові засади – сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується організаційна діяльність суб'єктів та які відображають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству

Встановлено, що приєднання до основних міжнародних документів стосовно протидії домашньому насильству сприяло розбудові системі законодавства на підставі 4Р профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ. «prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ. «comprehensive policies»).

Відзначено, що повноваження регіональних та місцевих координаторів, дорадчих органів значною мірою є декларативними через відсутність чіткого механізму реалізації прийнятих рішень, відповідальності за їх виконання. Відповідно, з огляду на децентралізацію їх адміністративно-правовий статус у системі протидії та запобігання домашньому насильству потребує перегляду, шляхом розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування.

Наголошено, що у законодавстві відсутній чіткий розподіл функцій й повноважень між Міністерством соціальної політики України та його органів і відділів на місцях; часто повноваження одних і тих же суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, при цьому дещо відрізняються, що суттєво ускладнює процес правозастосування, також немає чіткого розмежування між органами регіональними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Відповідно запропоновано прийняти «Положення

про повноваження суб'єктів у сфері запобігання, боротьби та захисту осіб від домашнього насильства».

Проаналізовано адміністративно-правовий інструментарій у сфері запобігання та протидії від домашнього насильства. Відповідно який в свою чергу поділяється на примусові заходи і не примусові: 1) до примусових відносяться: постанови у справах про адміністративні правопорушення, передбаченні ст. 173-2 КУпАП, рішення у скаргах громадян стосовно вчинення домашнього насильства, офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, обмежувальний та термінові приписи, направлення на проходження корекційної програми, обмежувальні заходи відповідно до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України; 2) до не примусових: інспектування сімей, де трапляються випадки насилля; здійснення профілактичної, освітньої та інформаційної роботи серед населення; проведення нарад, конференцій, семінарів, круглих столів, навчальних заходів (тренінги, семінари, воркшопи); розроблення методичні рекомендації, консультації тощо.

Відзначено, що проблемою залишається недостатнє застосування можливостей термінового заборонного і обмежувального приписів. Стверджується, що існує потреба в уніфікації оцінки ризиків судами та вдосконалення нормативно-правові аспектів приписів разом в поєднанні з інформаційно-профілактичною роботою. Зазначено, що активніше застосування обмежувальних заходів на стадії досудового розслідування або судового розгляду суттєво знизить ризики повторного вчинення домашнього насильства щодо потерпілої особи, разом з тим штрафи, як елемент системи примусових заходів є неефективним.

Проаналізовано зарубіжний досвід у сфері захисту та протидії домашньому насильству. Стверджується, що в країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем у вирішенні проблеми домашнього насильства значна увага приділяється саме різноманітним освітнім та профілактичними програмам, які є ефективними інструментами із

запобігання цьому негативному соціальному явищу. Наголошено, що поширеною практикою є створення спеціалізованих підрозділів для протидії домашньому насильству у системі органів публічної адміністрації, наприклад, спеціалізованих судів та спеціалізованих підрозділів поліції. Обґрунтовано потребу створення скоординованої системи реагування різних органів публічної адміністрації на випадки домашнього насильства за прикладом «Синьої картки» в Польщі.

Стверджується, що сьогодні відбувається удосконалення політики та практики протидії домашньому насильству як в економічно розвинених країнах світу, так і в тих, що розвиваються.

Зазначено, що законодавство у країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем, у порівнянні з Україною, як правило передбачає більш жорсткі заходи щодо кривдників. Зроблено висновок, що в зарубіжних країнах існують різноманітні механізми запобігання та протидії домашньому насильству, які можна впровадити в українське законодавство.

Здійснено пошук шляхів підвищення ефективності діяльності суб'єктів публічної адміністрації у досліджуваній сфері. Відзначено, що чинне законодавство у протидії та запобігання домашньому насильству потребує удосконалення, зокрема: вирішення питання притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі осіб, осіб на яких поширюється дія дисциплінарних статутів через прийняття окремих законів; внесення змін до частини КУпАП, що дозволить проводити розгляд справ про адміністративні правопорушення без обов'язкової присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; внести зміни у Постанову Кабінету Міністрів України від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» у напрямку захисту персональних даних, шляхом скорочення кількості суб'єктів, що мають до

нього доступ (органи поліції та суду) та запровадження відповідальності за розголошення персональних даних; ліквідувати дублювання повноваження органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

Ключові слова: адміністративно-правові засади, публічна адміністрація, домашнє насильство, суб'єкти, законодавство, адміністративна відповідальність, адміністративно-правова система, запобігання, протидія.

SUMMARY

Dovgun K. V. Administrative and legal bases of public administration subjects activity in the field of prevention and counteraction to domestic violence. – *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of candidate of legal sciences on the specialty 12.00.07 – Administrative law and procedure, finance law, information law. – The National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to analyzing administrative and legal bases of public administration subjects activity in the field of prevention and counteraction to domestic violence. The dissertation presents a new solution to the scientific problem by disclosing the theoretical and legal basis of such activities, taking into account the latest legislative changes, highlighting the basic principles, tools of practical activities of these entities, and developing effective recommendations for improving administrative legislation in the field.

At the initial stage of the research, the concept and characteristics of the subjects implementing measures in the field of preventing and combating domestic violence were analyzed. It is stated that following international practices in Ukraine, a broad approach has been applied to the definition of a public administration entity that carries out administrative and legal regulation of combating domestic violence.

It is determined that in the researched sphere, public administration bodies should be perceived not only through the prism of public administration relations but also through the prism of "serving the people", as they provide public service to citizens to ensure their rights and freedoms. Based on this, the author's classification of bodies implementing measures in prevention and counteraction to domestic violence is proposed: 1) subjects of general competence; 2) subjects of special competence; 3) subjects of optional competence. The subjects of general competence include public administration bodies for which the protection of human rights in any field or control over their observance is one of the main

functions. The subjects of special competence in the study include specialized bodies and institutions that provide services to domestic violence victims. The last category includes institutions that can record domestic violence and report it to the authorities.

The role of NGOs in the field of prevention and counteraction to domestic violence is described. It was found that in the studied area in the work of non-governmental organizations the most developed areas are: educational programs, assistance to victims and advocacy campaigns, monitoring, and evaluation of government agencies. It is determined that NGOs contribute to improving employees' skills in various subjects of public administration. It is noted that advocacy campaigns implemented by public initiatives contribute to the implementation of foreign experience in national legislation.

It is proposed to solve the problem of their financing to increase the efficiency of NGOs, as their activities are currently carried out mainly by international donors. Promising areas are introducing interest-based philanthropy, expanding social procurement opportunities, and improving legislation on social entrepreneurship.

It is proposed to understand the legal basis of the activities of entities implementing measures in the field of prevention and counteraction to domestic violence, as a set of regulations on which the organizational activities of the entities are based and which reflect the essence of the state system for combating and preventing domestic violence.

It is stated that the principles in the field of combating domestic violence have a dual philosophical and legal nature: on the one hand, they are humanitarian, standard, declared and recognized at the international and national level common principles, according to which the system and content of the legal system for protecting human rights; on the other hand, it is a legal basis - a set of regulations on which the organizational activities of the subjects are based and which reflect the essence of the state system for combating and preventing domestic violence.

It is established that accession to the main international instruments on combating domestic violence has contributed to the development of a legislation system based on 4P prevention, protection, prosecution and a comprehensive, comprehensive policy. English "comprehensive policies").

It is noted that the regional and local coordinators authority is declarative mainly due to the lack of a precise mechanism for implementing decisions and responsibility for their implementation. Because of decentralization, their administrative and legal status in the system of combating and preventing domestic violence needs to be revised by developing a State Social Program for Preventing and Combating Domestic Violence and Gender-Based Violence, with a clear definition of the powers of all actors involved in preventing and combating domestic violence.

It is emphasized that the legislation does not have a clear division of functions and powers between the Ministry of Social Policy and its bodies and departments on the ground; often the powers of the same entities are spelled out in different regulations, with some differences, which significantly complicates the law enforcement process, and there is no clear distinction between regional executive bodies and local governments. Accordingly, it is proposed to adopt "Regulations on the powers of entities in the field of prevention, control, and protection of persons from domestic violence."

The administrative and legal tools in the field of prevention and counteraction to domestic violence are analyzed. Accordingly, which in turn is divided into coercive measures and non-coercive: 1) coercive include: decisions in cases of administrative offenses under Art. 173-2 of the Code of Administrative Offenses, decisions in complaints of citizens regarding domestic violence, official warning about the inadmissibility of domestic violence, restrictive and urgent instructions, referrals to the correctional program, restrictive measures under the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine; 2) to non-coercive: inspection of families where cases of violence occur; implementation of preventive, educational and informational work among the population; holding meetings,

conferences, seminars, round tables, educational events (trainings, seminars, workshops); development of methodical recommendations, consultations, etc.

It is noted that the problem remains the insufficient use of the possibilities of urgent prohibitive and restrictive prescriptions. Accordingly, there is a need to unify risk assessment by courts and improve the regulatory aspects of prescriptions together with information and prevention work.

It is noted that more active application of restrictive measures at the stage of pre-trial investigation or trial will significantly reduce the risks of repeated domestic violence against the victim, along with fines, as an element of the system of coercive measures is ineffective.

Foreign experience in the field of protection and counteraction to domestic violence is analyzed. It is argued that in the Anglo-American and Romano-Germanic types of legal systems, in addressing domestic violence, much attention is paid to a variety of educational and prevention programs that are effective tools to prevent this negative social phenomenon. It is emphasized that it is common practice to create specialized units to combat domestic violence in the system of public administration bodies, such as specialized courts and specialized police units. The need to create a coordinated system of response of various public administration bodies to cases of domestic violence based on the example of the "Blue Card" in Poland is substantiated.

It is argued that policies and practices to combat domestic violence are being improved today in both the economically developed and developing countries of the world.

It is noted that the legislation in the countries of the Anglo-American and Romano-Germanic type of legal systems, in comparison with Ukraine, usually provides for stricter measures against offenders. It is concluded that in foreign countries, there are various mechanisms to prevent and combat domestic violence, which are positively borrowed from Ukrainian legislation.

The search was carried for ways to increase the efficiency of public administration in the study area. It is noted that the current legislation in combating

and preventing domestic violence needs to be improved, in particular: addressing the issue of bringing to administrative responsibility for domestic or gender-based violence, persons subject to disciplinary statutes through the adoption of specific laws; making changes to the part of the Code of Administrative Offenses, which will allow to consider cases of administrative offenses without the mandatory presence of a person who is brought to administrative responsibility; to amend the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 20, 2019 № 234 "On approval of the Procedure for formation, maintenance and access to the Unified State Register of domestic and gender-based violence" in the direction of personal data protection by reducing the number of subjects, having access to it (police and court) and the introduction of responsibility for the disclosure of personal data; eliminate duplication of powers of local governments and executive authorities.

Key words: public administration, domestic violence, subjects of public administration, legislation, administrative responsibility, legal bases, administrative-legal system.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Довгунь К. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: приклад країн Європи та Грузії. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/2. Р. 61–65.

2. Довгунь К. В. Місце і роль громадських об'єднань у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 173–177.

3. Довгунь К.В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 111–114.

4. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 131–136.

5. Довгунь К. В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 64–70.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності* : міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 11–12 вересня 2020 р.) Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 53–55.

7. Довгунь К. В. Обмежувальний та заборонний приписи як елементи протидії та запобігання домашнього насильства. *Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки* : міжнародна науково-практична

конференція (м. Харків, 18–19 вересня 2020 р.) Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 70–72.

8. Довгунь К. В. Прокуратура як суб'єкт запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи* : міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 18–19 вересня 2020 р.) Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 40–42.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	28
1.1. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	28
1.2. Класифікація органів публічної адміністрації що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	49
1.3 Місце і роль громадських інституцій у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	62
Висновки до першого розділу.....	76
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	80
2.1. Правові засади та принципи діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	80
2.2. Адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	99
2.3. Адміністративно-правовий інструментарій забезпечення органами публічного адміністрування заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.....	116
Висновки до другого розділу.....	134
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ	138

3.1. Зарубіжний досвід організації та функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та шляхи його адаптації в Україні	138
3.2. Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні	153
Висновки до третього розділу	165
ВИСНОВКИ	168
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	172
ДОДАТКИ	195

ВСТУП

Обґрунтування теми дослідження. Захист прав, свобод та інтересів громадян – це одна з основних цілей держави. Не вимагає доказу твердження, що домашнє насильство грубо порушує цілий ряд основоположних прав і свобод людини. Сьогодні це глобальна проблема для вирішення якої міжнародне співтовариство докладає багато зусиль, адже вироблення спільних принципів та засад є основним чинником подолання цього негативного соціального явища. Вираження таких дій об'єктивізовано у міжнародних правових актах й у рішеннях міжнародних інституцій.

За офіційними даними, в Україні щодня реєструють близько 570 повідомлень від жертв насильства. Кількість звернень щодо домашнього насильства стрімко зростає щороку: 140 тисяч у 2019 р., понад 200 тисяч на тлі карантинних обмежень у 2020 р. 86 % звернень надходять від жінок, 12 % від чоловіків і 2 % від дітей¹.

За даними судової статистики, у 2019 році судами розглянуто 83746² справ про адміністративні правопорушення, відповідальність за яке передбачене ст. 173² КУпАП. Адміністративні стягнення накладено на 50580 осіб, щодо 116 осіб винесено рішення про застосування заходів впливу, передбачених статтею 24¹ КУпАП. У 2020 році ці показники значно зросли. Зокрема, на 25 % (104 646 справ) зросла кількість справ про адміністративні правопорушення за ст. 173² КУпАП, що розглянута судами, на 23% – показники накладання адміністративних стягнень (62360 осіб). Водночас щодо кількості осіб, яким винесено рішення про застосування заходів

¹ В Україні щодня реєструють близько 570 повідомлень про домашнє насильство – Венедіктова. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3233390-v-ukraini-sodna-reestruut-blizko-570-povidomlen-pro-domasne-nasilstvo-venediktova.html>.

² Результати розгляду судами справ про адміністративні правопорушення; склад осіб притягнутих до адміністративної відповідальності, кількість осіб, яких направлено на проходження програми для кривдників. *Судова влада України*: веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/nasilstvo_19.

впливу, передбачених статтею 24¹ КУпАП, то у 2020 р. цей показник збільшився на 67 % (194 особи)³.

Домашнє насильство є актуальною проблемою для українського суспільства, що підсилюється складним соціально-економічними становищем, недосконалим законодавством, широкою необізнаністю серед населення своїх прав, та способів їх захисту, браком ресурсів у суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Збройний конфлікт на сході України, який призвів до внутрішнього переміщення значної частини населення, знищення інфраструктури в східних областях, погіршення економічної ситуації, посилив це негативне соціальне явище. Відтак, розроблення ефективної системи з запобігання та протидії домашньому насильству є актуальним питанням внутрішньої політики.

Україна долучилась до більшості міжнародних договорів, прийнятих на рівні ООН, а також конвенцій Ради Європи (за винятком Конвенції про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 р.), які закріплюють основні принципи протидії домашньому насильству. Впродовж 2017-2019 років у національне законодавство внесені важливі зміни, які базуються на цих стандартах із протидії та запобігання домашньому насильству, відзначаючи, що це є одним із пріоритетів державно-правової політики України. Продовження вирішення цієї складної соціальної проблеми потребує подальшого дослідження, зокрема в частині виявлення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи, спрямовані на його запобігання та протидію. Це зумовлено тим, що попри широке висвітлення в історіографії теми протидії та запобігання домашньому насильству, є чинники, які слугують підставани вважати, що заявлена проблематика все ще є надто актуальною (наприклад, змінами законодавства впродовж останніх років, що зумовлюють

³ Результати розгляду судами справ про адміністративні правопорушення; склад осіб притягнутих до адміністративної відповідальності, кількість осіб, яких направлено на проходження програми для кривдників. *Судова влада України*: веб-сайт. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/nasilstvo_20.

необхідність постійного пошуку його вдосконалення). Сукупна наявність негативних тенденцій у сфері протидії домашньому насильству та потреба пошуку шляхів вдосконалення законодавства у цьому напрямі зумовлює актуальність аналізованого дослідження.

Адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству мають особливе місце у науковому пошуку: О. Ковальнової, К. Левченко, Т. Мінка, Р. Калюжного. Вчені Г. Горбова та В. Галуцько, які здійснили ґрунтовне дослідження адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї: Н. Лесько проаналізувала адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства. У цьому контексті проблему також досліджували: С. Семиног та О. Такаленко. У сфері діяльності окремих суб'єктів публічної адміністрації тему досліджували: П. Біленко, Ю. Кузьменко (проаналізували місце та роль уповноважених підрозділів національної поліції у сфері протидії та запобігання домашньому насильству), О. Стасюк, К. Арушунян (висвітлили діяльність органів прокуратури у сфері запобігання та протидії домашньому насильству), К. Левченко, Н. Шамрук, Л. Димитрова, К. Левченко, І. Гамбург (досліджували роль громадських об'єднань із запобігання та протидії домашньому насильству). Окремі питання аналізованої проблематики також досліджували такі вчені, як В. Ієрусалимов, М. Хавронюк, В. Мельянков та ін.

Окрім зазначених вчених теоретичним підґрунтям для розкриття сутності адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству слугували праці таких вчених, як: В. Авер'янов, Ю. Битяк, О. Безпалова, В. Басс, В. Білик, С. Братель, Ю. Гаруст, В. Гаращук, Є. Гетьман, Т. Губанова, К. Гусєва, О. Джафарова, П. Діхтієвський, О. Дрозд, Я. Квітка, Т. Коломоєць, В. Колпаков, С. Константинов, О. Кузьменко, К. Куркова, М. Лошицький, Р. Мельник, Є. Соболев, О. Юнін та інших. Однак після

оновлення законодавства у сфері протидії та запобігання домашньому насильству, комплексно вказана тематика не знайшла свого відображення у жодній праці усіх вище перелічених вчених.

Отже, відсутність комплексного дослідження адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, незадовільний стан її публічного адміністрування, а також наявність проблемних питань в досліджуваній сфері обґрунтовують актуальність аналізованого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р. № 1678-VII, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5, Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року, схваленого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2017 р. № 728-р.; п. 9 Розділу 1 Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 рр., схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Стратегії розвитку системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р.; Тематики наукових досліджень і науковотехнічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; Стратегічного плану розвитку Національної академії внутрішніх справ на 2018–2024 рр., затвердженого рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 27 лютого 2018 р.; Напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2016–2020 рр. Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 29 жовтня 2015 р. (протокол № 20).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб надати нове розв'язання наукового завдання щодо адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству через розкриття теоретико-правових основ такої діяльності з урахуванням останніх законодавчих змін, виокремлення основних принципів, інструментів практичної діяльності вказаних суб'єктів та вироблення дієвих рекомендацій щодо удосконалення адміністративного законодавства у досліджуваній сфері.

Для досягнення поставленої мети в дисертації потрібно вирішити такі *завдання*:

– схарактеризувати систему суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та визначити їх повноваження;

– класифікувати суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та запропонувати;

– з'ясувати місце і роль громадських інституцій у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– виявити та розкрити правові засади та принципи діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– дослідити та сформулювати адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– визначити адміністративно-правовий інструментарій забезпечення органами публічного адміністрування заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– дослідити зарубіжний досвід організації та функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи із протидії та запобігання домашньому насильству з виробленням пропозицій щодо впровадження їх позитивного досвіду у вітчизняне законодавство;

– визначити напрями вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Методи дослідження. В основі методології дослідження лежить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, які використано для досягнення поставленої мети і завдань, забезпечення достовірності отриманих результатів та висновків. *Діалектичний* метод використано для розгляду і дослідженню проблеми в єдності її соціального змісту та юридичної форми, висвітленню діяльності суб'єктів у досліджуваній сфері. Загальнологічні методи *аналізу* та *синтезу* та їх галузеві різновиди дозволили дослідити адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів у досліджуваній сфері як складову частину державних інституцій та суспільства. *Системний* метод надав можливість розглянути це питання в єдності всіх компонентів (розділи 1-3). *Порівняльно-правовий* метод використано під час огляду й вивчення юридичної літератури, основних наукових підходів щодо вирішення поставлених завдань дослідження, питань класифікації суб'єктів та їх адміністративно-правового статусу, аналізу зарубіжного законодавства (підрозділи 1.2, 2.2 та 3.1). *Формально-юридичний* метод застосовано при аналізі нормативно-правових актів, що дало змогу виявити особливості та недоліки законодавства України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення їхньої діяльності (підрозділи 2.1 та 3.2). *Статистичний* метод використовувався при опрацюванні офіційних статистичних даних (підрозділи 1.1 та 3.2).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики

Національної поліції України та Державної служби статистики України за 2018–2020 роки, судова практика, рішення Європейського суду з прав людини, а також матеріали (звіти, рекомендації) міжнародних організацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексним дослідженням адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Запропоновано низку теоретичних положень та висновків, які мають істотне значення для розвитку теорії адміністративного права у досліджуваній сфері та вдосконалення законодавства. За результатами проведеного аналізу сформульовано наукові положення й висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основні з них такі:

вперше:

– розмежовано категорійно-сутнісне наповнення концептів «принципи діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству», та «правові засади діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» де принципами є гуманітарні, стандартні, задекларовані та визнані на міжнародному й національному рівні загальні основоположні основи, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст системи права для захисту прав людини, а правовими засадами – сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується організаційна діяльність суб'єктів та які відображають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству;

– запропоновано впровадити види юридичної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації, що уповноважені здійснювати захист осіб від домашнього насильства за бездіяльність у випадку звернення особи за захистом від насильницьких дій щодо неї з боку кривдника який має спеціальний статус (наприклад, військовослужбовця) якщо така бездіяльність призвела до наслідків, шляхом внесення до КУпАП норми про

відповідальність за невжиття заходів у сфері протидії домашньому насильству;

удосконалено:

– наукове розуміння категорійного визнання поняття «суб’єкт адміністративного права у сфері протидії домашнього насильства» як фізичну чи юридичну особу, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов’язків (що зафіксовані в адміністративно-правових нормах), дієздатну та таку, що володіє правосуб’єктністю у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища;

– доктринальні шляхи підвищення ефективності діяльності громадських ініціатив у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що полягають у необхідності вирішення проблеми їх фінансування, оскільки наразі їх діяльність в основному здійснюється за рахунок міжнародних донорів; перспективними напрямками в цьому є: запровадження відсоткової філантропії, розширення можливостей соціального замовлення, вдосконалення законодавства щодо соціального підприємництва;

– формулювання сутнісного розуміння понятійної складової адміністративно-правового інструментарію діяльності публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству як сукупність засобів (додержання, використання, виконання та застосування норм), які забезпечують безпосередній юридичний вплив на поведінку суб’єктів суспільних відносин, та передбачають захист прав і законних інтересів людини і громадянина з метою подолання вказаного негативного соціального явища та притягнення винних до відповідальності вразі його вчинення;

дістали подальший розвиток:

– класифікаційні напрями групування органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому

насильству, за такими критеріями: за межею дії; за юридичними властивостями; за характером компетенції органів; за формою вираження повноважень; за характером взаємовідносин з громадянами;

– наукові знання щодо міжнародного й зарубіжного досвіду у сфері протидії та запобігання домашньому насильству, де виявлено що законодавство у країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем, у порівнянні з Україною, як правило передбачає більш жорсткі заходи щодо кривдників (наприклад, у Польщі за насильство у сім'ї передбачена лише кримінальна відповідальність) та окремо щодо питань доступу до інформації про випадки домашнього насильства (наприклад, у Великобританії інформацією про домашнє насильство володіє тільки поліція);

– напрями вдосконалення законодавства у сфері запобігання та протидії домашнього насильства, які передбачають ефективне функціонування міжсекторальної взаємодії різних служб і надавачів послуг (у сфері допомоги постраждалим) а також створення дієвого механізму з профілактики випадків домашнього насильства, який зумовлює потребу ухвалення єдиного нормативно-правового акту, що містив би загальні напрями, форми, методи профілактичної діяльності, перелік учасників цієї діяльності, з уточненням їх правового статусу, сфери діяльності, критеріїв оцінки ефективності роботи

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються у:

– *законотворчій сфері* – під час удосконалення положень законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству адміністрації (акт Інституту законодавства Верховної Ради України від 16 травня 2019 р. № 22/660-1-15);

– *практичній діяльності* – для поліпшення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого наукового вивчення проблем запобігання домашньому насильству та захисту прав людини (акт Науково-дослідного інституту публічного права від 07 серпня 2020 р.);

– *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Алгоритм дій патрульних поліцейських у різних ситуаціях службової діяльності», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України», «Кваліфікація адміністративних правопорушень», «Поліцейська діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству», «Поліцейські заходи та заходи адміністративного примусу. Протидія домашньому насильству», «Правові підстави затримання», «Практикум зі складання адміністративно-процесуальних документів», «Практикум з протидії окремим видам адміністративних правопорушень», «Практикум з протидії домашньому насильству», «Протидія домашньому насильству», «Сучасні аспекти адміністративної діяльності» (акт Національної академії внутрішніх справ від 17 грудня 2020 р.).

Апробація результатів дисертації. Підсумки розроблення проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднені на трох науково-практичних конференціях: *«Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності»* (м. Одеса, 11–12 вересня 2020 р.), *«Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки»* (м. Харків, 18–19 вересня 2020 р.), *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи* (м. Львів, 18–19 вересня 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у восьми наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, одна – в іноземному юридичному виданні (Словацька

Республіка), три тези доповідей, які оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

1.1. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Домашнє насильство – це складна соціальна проблема і ефективна протидія вимагає задіяності різних суб'єктів, що відрізняються характером, формами і методами діяльності, а також своїми повноваженнями. У запобіганні та протидії цьому негативному соціальному явищу мають брати участь всі державні органи та громадяни.

Категорія «суб'єкт права» є одними із ключових в дослідженні адміністративного права. В історіографії суб'єкти адміністративного права поділяються на індивідуальні та колективні. До індивідуальних суб'єктів відносяться громадяни, особи без громадянства, іноземці та біженці, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, політичні діячі тощо. Під колективними маються на увазі юридичних осіб, органи державної влади і місцевого самоврядування, соціальні спільноти [156] тощо. Як правило під визначенням «суб'єкт» адміністративісти розуміють носія прав і обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами.

Загальне поняття «суб'єкт» є науковим і розробляється в філософії, а лише потім в інших галузях науки. Відповідно до філософського дискурсу суб'єкт і об'єкт – це протилежності, через взаємодію яких реалізується процес пізнання. У сучасній філософії характерне використання поняття «суб'єкт» для визначення носія предметно-практичної діяльності та пізнання [85, с. 6]. Основною ознакою суб'єкта є здатність до дії, за допомогою якої він визначається і через що відбувається перехід із суб'єктивного в об'єктивне.

Отже, суб'єктом може бути індивід, соціальна група, суспільство в цілому. Суб'єкт як філософська категорія, що означає людину, яка є носієм діяльнісної можливості та володіє волею незалежно від його конкретних індивідуальних характеристик [85, с. 12]. Таким чином, категорія «суб'єкт» у філософії - це носій предметнопрактичної активності та пізнання, що може змінювати об'єктивну реальність. Розроблена на рівні філософської науки це поняття є ключовим для визначення категорії «суб'єкт права».

В історіографії можливо відзначити два підходи щодо розуміння категорії «суб'єкт права»: у першому значенні не розділяють поняття «суб'єкт права» та «суб'єкт правовідносин»; у другому - виокремлюють ці дві категорії. На нашу думку, більш доцільно використовувати перший підхід, оскільки він є більш загальним. Адже, суб'єкт правовідносин - це індивідуально визначений суб'єкт права, який реалізував свою правосуб'єктність у частині реалізації конкретних прав і свобод у конкретних правовідносинах [170, с. 35]

Саме навколо суб'єктів права формуються правові зв'язки, через які вони вступають у відносини для досягнення своїх завдань. Тому кожен суб'єкт права є індивідуальним, який містить внутрішню систему правових цінностей. Отже, під суб'єктом права ми розуміємо фізичну або юридичну особу, яка згідно із законодавством володіє здатністю мати і здійснювати безпосередньо або через представника свої права і виконувати юридичні обов'язки.

В теорії адміністративного права під суб'єктом, як правило, розуміють носія (власника) прав та обов'язків у сфері публічного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати. Тобто суб'єкта адміністративного права, зазвичай, визначають як учасника суспільних відносин, який має суб'єктивні права та виконує суб'єктивні обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами [85, с. 68]. Ключовою ознакою суб'єкта є здатність реалізовувати надані права та виконувати

покладені обов'язки. Статус суб'єкта права визначається нормами права та адміністративно-правовими актами, які наділяють його відповідними правами та обов'язками. Варто відзначити, що перелік суб'єктів адміністративного права може змінюватися, оскільки залежить від суто юридичної ознаки, яка затверджується адміністративно-правовими нормами. Саме адміністративна правосуб'єктність є ключовою ознакою суб'єкта права, що функціонує в системі адміністративного права як її елемент і носій. У свою чергу, адміністративне право виступає сферою потенційних і актуальних взаємозв'язків та взаємодії суб'єктів адміністративного права. Таким чином, до категорії «суб'єкт адміністративного права» належать структури публічної адміністрації.

М. Легенька пропонує наступне визначення суб'єкта адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства це: «наділені відповідними повноваженнями державні органи, органи виконавчої влади і місцевого самоврядування та їх структурні підрозділи, об'єднання громадян, підприємства, установи та організації, а також фізичні особи – громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які наділені відповідною правосуб'єктністю та вступають в адміністративно-правові відносини у зв'язку з вчиненням такого насильства і спрямовані на його припинення, недопущення в подальшому та покарання кривдника» [79, с.158].

Отже, суб'єкт адміністративного права у сфері протидії домашнього насильства - це фізична чи юридична особа, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов'язків, що зафіксовані в адміністративно-правових нормах, володіє правосуб'єктністю у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища.

Відповідно до статті 6 Закону України від 07.12.2017 р. № 2671-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

- 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [120].

Таким чином, у законодавстві до визначення кола суб'єктів застосований широкий підхід, який дозволяє включити до їх складу не лише органи державної виконавчої влади, виконавчі органи місцевого самоврядування, але й громадські ініціативи, іноземців та громадян України.

Законодавець до спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відносить:

- 1) центральні органи виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 2) центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 3) Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- 4) сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [120].

В першу чергу ми розглянемо органи центральної виконавчої влади, що формують державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Вищим органом у системі виконавчої влади у сфері протидії домашнього насильства є Кабінет Міністрів України (далі Кабмін). Саме уряд спрямовує, координує та контролює діяльність міністерств та

центральных органів виконавчої влади. Основною формою що використовується при формуванні державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству Кабміну - є ухвалення нормативно-правових актів (постанов і розпоряджень, програмних документів та стратегічних планів, які обов'язкові до виконання на території України та є правовою основою для формування відповідної політики на місцях).

Нормативно-правові акти Кабміну відіграють важливу роль у вдосконаленні існуючих норм законодавства із запобігання та протидії домашньому насильству, наприклад, постанови: від 01.06.2020 року № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах» [118] та № 654 від 22.08.2018 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі» [138]. Вказані постанови спрямовані на врегулювання конкретних адміністративно-правових відносин та конкретизації положення законів, так перша постанова - є важливим кроком щодо протидії насильству щодо дітей та затверджує порядок їх соціального захисту, а друга - покликана вирішити складну проблему взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Серед центральных органів виконавчої влади, що бере участь в формуванні державної політики протидії домашнього насильству можна назвати Міністерство юстиції України (далі Мінюст). Його активність насамперед спрямована на розроблення законодавчих актів у сфері протидії насильству в сім'ї, координацію нормотворчої діяльності в зазначеній сфері в міністерствах та інших центральных органах виконавчої влади, здійснення контролю за такою діяльністю та здійснення правової експертизи проектів законів, інших актів законодавства, які подаються на розгляд Кабміну, та проектів законів, які подаються на розгляд Верховної Ради України. Варто зазначити, що саме Мінюст є спеціально уповноваженим центральним

органом виконавчої влади у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [20, с.41].

Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і одночасно реалізує вказану політику - є Міністерство соціальної політики України (далі Мінсоцполітика). Згідно постанови Кабінету міністрів України №423 від 17 червня 2015 року «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України» [127] міністерство одночасно забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері запобігання насильству в сім'ї. Відповідно до цього положення Мінсоцполітики:

- координує діяльність уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ, органів опіки і піклування із запобігання насильству в сім'ї;
- узагальнює відомості про насильство в сім'ї, визначає потребу в утворенні спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї в регіонах;
- здійснює контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;
- розробляє і затверджує методичні рекомендації щодо проходження корекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї;
- приймає і розглядає заяви та повідомлення про факти вчинення насильства в сім'ї і реальну загрозу його вчинення;
- направляє жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї [127].

Крім того, відповідно до Постанови Кабміну від 22.08.2018 р. №658 на Мінсоцполітики покладено завдання здійснювати координацію суб'єктів на загальнодержавному рівні, а саме:

- забезпечення розроблення та затвердження типових програм для постраждалих осіб, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання;

- забезпечення розроблення та затвердження типових програм для кривдників, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання, у тому числі з урахуванням віку, стану здоров'я, статі кривдника;
- здійснення методичного забезпечення місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- організування та проведення загальнонаціональних соціологічних, правових, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо форм, причин і наслідків насильства;
- збирання, аналізування та поширення відповідно до законодавства інформації з питань насильства, розроблення пропозицій для удосконалення системи показників, які відображаються у формах державної статистичної звітності щодо запобігання та протидії насильству;
- здійснення інших повноважень, визначених Законами України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [130].

Таким чином Мінсоцполітики крім того, що формує і реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, виступає основним координатором взаємодії суб'єктів, задіяних у заходах по викоренню вказаного суспільно-небезпечного явища.

На регіональному рівні за забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству відповідають Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи.

До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

- 1) забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному рівні;
- 2) забезпечення розроблення, затвердження та виконання регіональних програм у сфері

запобігання та протидії домашньому насильству; 3) забезпечення координації діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, та їх взаємодії на регіональному рівні; 4) облік даних про суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному рівні; 5) забезпечення підготовки фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі фахівців, які реалізують програми для кривдників; 6) забезпечення підготовки методичних рекомендацій щодо організації і забезпечення діяльності та підвищення кваліфікації фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству; 7) забезпечення здійснення інформаційно-просвітницької діяльності (у тому числі підготовка та поширення відповідних матеріалів) щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, формування нетерпимого ставлення громадян до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках; 8) організація та/або проведення регіональних соціологічних, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства; 9) здійснення моніторингу стану виконання суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, поставлених завдань у процесі реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на регіональному рівні, надання їм методичної та практичної допомоги, з'ясування проблемних питань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та вжиття вичерпних заходів для їх вирішення; 10) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [120].

На регіональному рівні Мінсоцполітики реалізує покладені на нього завдання у сфері запобігання домашньому насильству через органи соціального захисту населення, служби у справах дітей, центри соціальних служб для молоді. На них покладено завдання зі створення та діяльності при місцевих органах виконавчої влади й органах самоврядування постійно діючих робочих комісій щодо протидії домашнього насильства. До їх складу можуть входити, крім органів соціального захисту населення, працівники поліції, представники громадських об'єднань, органів освіти та місцевого самоврядування.

Таким чином, Міністерство соціальної політики України та його підрозділи на місцях є ключовим суб'єктом у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, як орган виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику, а також координує діяльність інших суб'єктів.

До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать:

- 1) служби у справах дітей;
- 2) уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
- 3) органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
- 4) органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;
- 5) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
- 6) суди;
- 7) прокуратура;
- 8) уповноважені органи з питань пробації [120].

Важливе місце серед органів публічної адміністрації у протидії домашньому насильству важливе місце займають підрозділи Національної поліції України. Саме на них покладено завдання у сфері адміністративно-правового реагування на випадки домашнього насильства, своєчасне виявлення та попередження правопорушень, усунення їх негативних

наслідків. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII діяльність для запобігання та протидії домашньому насильству або насильству за ознакою статі віднесено до основних її повноважень [145]. Крім того, працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції мають право виносити терміновий заборонний припис.

Щодо деталізації основних повноважень Національної поліції у сфері запобігання та протидії насильству в сім'ї, то воно надається у статі 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Згідно якої до їх повноважень відноситься:

- виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а

також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством;

- взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;

- звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [120].

Варто відзначити, що попри доволі детальний перелік повноважень Національної поліції у законі не вказано, які саме підрозділи працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. П. Біленко пропонує віднести до уповноважених підрозділів Національної поліції України, які здійснюють запобігання та протидії домашньому насильству: Департамент превентивної діяльності Національної поліції України; патрульну службу МВС України; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції [11, с. 159].

У 2017 році Національна поліція розпочала реалізацію проекту «Поліна» щодо протидії домашньому насильству. Першопочатково проект запрацював в окремих районах Києва, Одеси та Сєвєродонецька Луганської області [152, с.45]. В рамках проекту створювалася нова система взаємодії поліцейських мобільних груп проти насильства. Поступово проект був поширений на певні райони Дніпропетровської, Одеської та Запорізької областей. До складу мобільних груп входять представники різних поліцейських підрозділів – дільничні офіцери поліції та працівники ювенальної превенції від департаменту превентивної діяльності, слідчо-оперативні підрозділи, а також, віддалено, екіпаж патрульної поліції [51, с. 9]. Варто відзначити, що в рамках проекту не передбачено

створення окремих підрозділів, які будуть працювати у сфері протидії домашньому насильству. Однак розроблено окремий алгоритм взаємодії між операторами лінії «102» та патрульними, дільничними, ювенальною поліцією, слідчими та оперативниками для реагування та профілактики насильства в сім'ї. Відповідно до розробленого протоколу оператор лінії «102» направляє на місце події екіпаж патрульної поліції, який з'ясовує усі обставини події і у випадку виявлення правопорушення вони викликають офіцера поліції. Якщо виявлено насильство/правопорушення щодо неповнолітніх осіб, то залучається працівник ювенальної превенції. У випадку кримінального правопорушення залучаються фахівці з слідства та карного розшуку. Варто відзначити, що в рамках проекту «Поліна» поліція взаємодіє з громадськими ініціативами. Наприклад, консультанти «гарячої лінії» з попередження домашнього насильства ГО «Ла Страда-Україна» повідомляють абонентам з районів дії проекту «Поліна» про існування мобільних груп для протидії домашнього насильства. У 2019 році вже в 37 містах було створено мобільні групи реагування на факти домашнього насильства. Варто відзначити, що вказані мобільні групи довели свою ефективність, тому планується в їх подальше розгортання. З 2018 року триває робота з підготовки поширення на інші регіони України [49].

До суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству також належать органи управління освітою. На які покладено обов'язки із забезпечення впровадження в навчально-виховний процес на всіх освітніх рівнях, у тому числі включення до навчальних програм і планів, питань запобігання та протидії домашньому насильству; підготовка фахівців відповідної кваліфікації та галузі знань з метою належного виконання ними функцій із запобігання та протидії домашньому насильству; забезпечення включення до навчальних та виховних програм питань запобігання та протидії домашньому насильству. Також вони зобов'язані звітувати центральному органу виконавчої влади, про результати здійснення повноважень. Їх діяльність щодо протидії домашньому

насильству регулюється наказом МОН від 22.05.2018 р. № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» [129].

Так до суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать органи охорони здоров'я. До сфери їх повноважень відносяться надання медичної допомоги жертвам насильства та порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб [79, с. 157] згідно встановленого стандарту надання медичної допомоги особам, які постраждали або особам, які ймовірно постраждали від домашнього насильства; порядок проведення та документування результатів медичного обстеження осіб, які постраждали від домашнього насильства [107]. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вони повідомляють уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про виявлення ушкоджень, що могли виникнути внаслідок вчинення домашнього насильства, а в разі виявлення ушкоджень у дитини - також службу у справах дітей. Також вони інформують постраждалих про заходи та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися [120].

Згідно наказу Міністерства охорони здоров'я України (далі МОЗ) від 01.02.2019 р. № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства, або осіб, які імовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги» заклад охорони здоров'я не пізніше однієї доби інформує за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти з подальшим письмовим підтвердженням та з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, а у разі виявлення ушкоджень у дитини - також службу у справах дітей [135].

Варто відзначити, що Н. Лесько пропонує включити до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

судмедекспертів. Це обумовлюється потребою проведення судової-медичної експертизи при розслідуванні справ про домашнє насильство [80, с. 206].

До інших органів та установ, на які покладаються функції у досліджуваній сфері можна віднести центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Їх статус та діяльність визначається Законом України від 02.06.2011 р. № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу». Особи, які постраждали від домашнього насильства або насильства за ознакою статі мають право отримати безоплатну первинну правову допомогу (консультації, роз'яснення з правових питань), а також доступ до безоплатної вторинної правової допомоги (адвокатські послуги, представництво в суді, складання процесуальних документів) в центрах з надання безоплатної вторинної правової допомоги [111].

Також до суб'єктів загальної компетенції відносяться суди, які можуть застосувати обмежувальний припис для захисту постраждалих осіб. Крім цього, у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» не вказано жодних їх додаткових повноважень, прав чи функціональних обов'язків у сфері протидії домашньому насильству. Також до повноважень суду належить застосовування обмежувальних заходів в рамках кримінального провадження. Однак, в цілому існує чимало проблем у зв'язку з притягненням осіб до кримінальної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, що обмовлені як недосконалістю чинного законодавства та складністю доведення винуватості осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. Крім того, частою проблемою є низький рівень суддів у причинах та наслідках такого насильства, характері відносин між жертвами та кривдниками, розуміння ними значущості проблеми в цілому та практичних навичок її ідентифікації [164, с.5].

Наступним суб'єктом в аналізованій сфері, є органи прокуратури. Згідно Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прокуратуру віднесено до органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи із запобігання та протидії домашньому насильству [120]:

Разом з тим у законі не вказано жодних додаткових повноважень чи прав. Таким чином, діяльність органів прокуратури з протидії домашньому насильству проводиться в рамках виконання загальних її функцій. Завдання прокуратури за фактами домашнього насильства загалом обмежуються розслідуванням кримінального провадження. Отже, відсутні права та повноваження із застосування превентивних заходів із протидії цьому явищу.

Повноваження прокуратури не виходять поза загальних меж кримінальної юстиції, а саме притягнення винних до встановленої законом відповідальності. Прокуратура може розпочати кримінальне провадження лише за фактом діянь, які містять ознаки вчинення злочину. Тобто на етапі запобігання насильству повноваження відсутні. Також одним із завдань органів прокуратури у сфері протидії насильству в сім'ї – здійснення контролю і нагляду за законністю діяльності правоохоронних органів.

Однак, прокурор повинен забезпечувати права постраждалих на всіх стадіях кримінального провадження. Наприклад, він може оскаржувати угоду про примирення між потерпілим та підозрюваним, якщо є факти, що підтверджують укладення угоди під тиском [8, с. 66].

На органи прокуратури покладено завдання щодо забезпечення збирання, узагальнення та оприлюднення відомостей про випадки домашнього насильства [157, с. 53]. Саме Генеральна прокуратура України контролює наповнення Єдиного реєстру досудових розслідувань. Однак існує потреба вдосконалити систему збору та внесення інформації до вказаного реєстру. Наприклад, наразі збір інформації не забезпечує повноти даних про потерпілих осіб. Також потрібно встановлювати характер відносин між винною особою та потерпілим. Ця інформація може посприяти запобіганню продовження насильства в сім'ї.

Керівники органів прокуратури можуть здійснювати координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії та запобіганню домашнього насильства [80, с. 230]. Однак у законодавстві відсутня чітко прописана система взаємодії та реагування суб'єктів на випадки домашнього

насильства. Також органи прокуратури можуть координувати діяльність правоохоронних органів в інших сферах, які прямо не стосуються домашнього насильства, однак сприяють цьому негативному соціальному явищу. Наприклад, у протидії наркоманії, алкоголізму, адміністративних правопорушень, порушення прав дітей тощо. Однак, в цьому випадку також потрібно розробити чітку систему взаємодії.

Таким чином, розширення повноважень поза сферою кримінальної юстиції, дозволило б органам прокуратури більш ефективно запобігати випадкам домашнього насильства. Разом з тим, надзвичайно актуальним питанням є створення дієвого механізму взаємодії з іншими суб'єктами запобігання протидії домашньому насильству: поліцією, судами, Міністерством соціальної політики України та ін. Підвищення рівня взаємодії між правоохоронними органами - підвищить ефективність заходів із протидії та запобігання домашньому насильству.

Основним завданням уповноважених органів з питань пробації при роботі з кривдниками – це забезпечення реалізації пробаційних програм, тобто програм, що призначаються за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачають комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити [140].

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам:

- 1) центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- 2) притулки для дітей;
- 3) центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- 4) соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- 5) центри соціально-психологічної допомоги;
- 6) територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);

7) інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам [120].

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді приймають інформацію про випадки вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення; забезпечують надання особам, які постраждали від насильства в сім'ї, психологічної, соціально-педагогічної, соціально-економічної, інформаційної, соціально-медичної та юридичної допомоги; здійснюють соціальне інспектування сімей, де трапляються випадки вчинення насилля або існує реальна загроза його вчинення; здійснюють соціальний супровід сімей, де трапляються випадки вчинення такого насилля або існує реальна загроза його вчинення; забезпечують здійснення закладами соціального обслуговування заходів, спрямованих на відновлення соціальних функцій, морального, психічного та фізичного стану членів сім'ї, стосовно яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення [122]. Крім того, в рамках чинного законодавства вони за результатами своєї діяльності повідомляють про випадки домашнього насильства службу у справах дітей, органи опіки і піклування, уповноважені підрозділи органів Національної поліції.

Постановою Кабміну від 09.06.1997 р. № 565 затверджено «Типове положення про притулки для дітей». До основних завдань діяльності вказаного суб'єкта віднесено: соціальний захист позбавлених сімейного виховання дітей, які опинилися в складних житлово-побутових умовах, залишили навчальні заклади; створення належних житлово-побутових і психолого-педагогічних умов для забезпечення нормальної життєдіяльності дітей, надання їм можливості для навчання, праці та змістовного дозвілля [148].

Також, Постановою Кабміну від 28 січня 2004 року № 87 було затверджене «Типове положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей». Відповідно до цього нормативно-правового акту основними завданнями центру є: здійснення соціального захисту дітей,

прийнятих до центру; надання дітям комплексу соціальних послуг; проведення соціально-педагогічної корекції з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини; сприяння поверненню дитини до біологічної сім'ї; забезпечення відвідування дітьми загальноосвітніх або інших навчальних закладів чи індивідуальному навчанню з урахуванням потреб та можливостей дитини; сприяння формуванню у дітей власної життєвої позиції для подолання звичок асоціальної поведінки; надання психологічної та інших видів допомоги батькам (або особам, які їх замінюють) дітей, які перебувають в центрі, спрямованої на повернення дитини до сім'ї; розроблення рекомендацій з питань соціально-психологічної адаптації дитини для педагогічних та соціальних працівників і батьків [141].

Соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка) є закладами соціального захисту для проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, безпритульних дітей віком від 3 до 18 років, дітей, розлучених із сім'єю, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової, інших видів допомоги та подальшого їх влаштування. Вони утворюються, реорганізуються та ліквідуються місцевою державною адміністрацією і підпорядковуються службі у справах дітей. Варто зазначити, що вони також можуть бути утворені громадськими, благодійними організаціями та фондами, у тому числі міжнародними, за погодженням з відповідною службою у справах дітей [80, с. 239].

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі [120].

Територіальні центри соціального обслуговування – це спеціальні державні установи, які здійснюють соціальне обслуговування та надають соціальні послуги вразливим категоріям населення, в тому числі і жертвам домашнього насильства. Відповідно до потреб адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади в соціальних послугах у центрі можуть утворюватися спеціалізована служба (відділення) підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі (надання особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, соціальних послуг консультування, інформування, представництва інтересів, денного перебування, притулку тощо) [167].

Притулки для постраждалих осіб від домашнього насильства, в їх утворенні та функціонуванні можуть бути задіяні підприємства, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, фізичні особи - підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, відповідно до законодавства можуть долучатися до утворення притулку та забезпечення його функціонування на засадах державно-приватного партнерств. Функціональні завдання яких визначені Постановою Кабміну від 22.08.2018 р. №655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі». Основними завданнями притулку є забезпечення місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування постраждалих осіб; надання постраждалим особам за місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування комплексної допомоги (психологічних, соціально-побутових, соціально-медичних, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їх потреб та індивідуального підходу до особи з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та соціального становища [139].

До аналізованої групи суб'єктів також належать мобільні бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, які призначені для надання

соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, зокрема соціальних послуг з консультування, кризового та екстреного втручання, соціальної профілактики відповідно до їх потреб [138].

У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема виявленні фактів домашнього насильства, наданні допомоги та захисту постраждалим особам, можуть брати участь підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи - підприємці, які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих в рамках соціального замовлення від органів місцевого послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми [120]. В забезпеченні послугами постраждалих осіб більшу роль можуть відігравати саме громадські об'єднання, які можуть створювати загальні самоврядування. Відповідно до законодавства суб'єкти публічної адміністрації можуть залучати громадські об'єднання та іноземні неурядові організації до співпраці в сфері запобігання та протидії проти домашнього насильства.

До останньої групи суб'єктів у сфері протидії домашньому насильству належать органи, які відповідно до законодавства можуть брати участь у протидії насильству в сім'ї. До цієї категорії належать різноманітні неурядові організації, діяльність яких спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина.

Проаналізувавши науково-теоретичні підходи щодо визначення поняття «суб'єкта», «суб'єкта адміністративного права», чинного законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можемо констатувати таке:

– суб'єкт адміністративного права у сфері протидії домашнього насильства - це фізична чи юридична особа, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов'язків, що зафіксовані в адміністративно-

правових нормах, дієздатна та володіє правосуб'єктністю у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища;

– при ухваленні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» застосовано широкий підхід до визначення суб'єктів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії домашньому насильству, що відрізняються функціями, повноваженнями, формами і методами діяльності., тому їх ефективна діяльність можлива лише при умові налагодженої взаємодії;

– Міністерство соціальної політики України та його підрозділи на місцях є ключовим суб'єктом у сфері протидії насильству в сім'ї, як орган виконавчої влади, що формує та реалізовує державну політику, а також координує діяльність інших суб'єктів;

– чинне законодавство потребує вдосконалення повноважень суб'єктів протидії домашньому насильству, так як повноваження вказаних суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, а через неодноразові реорганізації та передачу повноважень механізм взаємодії не працює ефективно;

– запропоновано створити спеціалізовані суди для розгляду справ щодо домашнього насильства.

Отже, відповідно до міжнародних практик в Україні зафіксовано застосування широкого підходу до визначення суб'єктів, що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству. З'ясовано, що вдосконалення системи суб'єктів що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству триває. Впродовж 2017 -2019 рр. прийнято значну кількість типових положень про створення загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих. Відповідно до законодавства їх можуть створювати регіональні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, що зумовлює насвність дубляжу їх повноважень. В контексті децентралізації основні повноваження щодо

реалізації заходів запобігання та протидії домашньому насильству краще залишити за органами місцевого самоврядування, а за органами виконавчої влади – здійснювати моніторинг ситуації.

1.2. Класифікація органів публічної адміністрації що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Теоретичні та практичні аспекти діяльності органів публічної адміністрації активно висвітлювались у сучасній історіографії. Оскільки органи публічної адміністрації є важливим інститутом адміністративного права. Тому вироблення науково-теоретичних моделей та концепцій класифікації є необхідним кроком для вдосконалення системи органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Якщо використовувати європейську традицію, то під терміном «публічна адміністрація» потрібно розглядати: сукупність органів та установ, що здійснюють адміністративні функції; адміністративна діяльність здійснюється цією адміністрацією в інтересах суспільства; під сферу управління потрапляють публічні інтереси [52, с. 22].

Термін «публічна адміністрація» є важливим елементом правових норм у країнах Європейського союзу. Сам термін за змістом є близьким до категорії «державне управління», однак у сучасній українській історіографії так і не отримав єдиного тлумачення [52, с. 9]. Так К. Колесникова вказує на те, що термін «публічне адміністрування» пішов із зарубіжної літератури. Спочатку переклад терміну «Public administration» був однозначним – «державне управління», згодом було досліджено, що це поняття має полісемантичний характер і залежно від контексту перекладається ще як «публічне адміністрування» та «публічна адміністрація» і навіть «суспільне управління», «управління на державному та місцевому рівні», «громадська адміністрація» [60, с.113]. Це стосується і термінів «public» і «administration». У словнику Мюллера надано п'ять дефініцій «public» в якості прикметника:

суспільний, державний; народний, загальнонародний; публічний, загальнодоступний; комунальний; відкритий, гласний [6], а в професійному онлайнсловнику Мультітран – 15: суспільний, народний, загальнонародний, комунальний, публічний, загальнодоступний, відкритий, державний, загальний, казенний, суспільного користування, колективний, гласний, несекретний, об'єднаний [98].

Ми погоджуємося із позицією А. Даниленко, яка розглядає публічне адміністрування з широкої позиції і вказує, що публічне адміністрування – це вид діяльності, що репрезентує виконання функцій держави, полягає у соціальній спрямованості реалізації публічної влади та передбачає варіативність моделі поведінки чи організаційної структури об'єкта адміністрування, який здійснюється шляхом забезпечення, охорони, захисту певного кола суспільних відносин, що становлять як одиничний, так і публічний інтерес та вимагають від держави підтримки, урегульованості у ході їх динамічного розвитку [25, с.25].

Варто також відзначити, що попри поширеність в історіографії термінів «публічне адміністрування», «публічна адміністрація» та згадки в нормативно-правових актах уніфікованого підходу щодо їх легального визначення так і не було сформовано.

Як правило до органів публічної адміністрації відносять органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, публічно-правові установи та публічно-правові фонди, суб'єкти делегованих повноважень [32, с. 42]. У європейському праві до «публічної адміністрації», крім органів публічної влади, відносять установи, що не входять до складу державних структур організаційно, але виконують делеговані нею функції [68, с. 522].

У своєму дослідженні Т. Карабіна «Розподіл повноважень публічної адміністрації (доктринальний адміністративно-правовий аналіз)» стверджує, що до складу суб'єктів публічної адміністрації варто включати лише ті інституції, для яких виконавчо-розпорядча діяльність є основною та

визначальною. На її думку, долучення до органів публічної адміністрації всіх суб'єктів, що за певних обставин можуть функціонально здійснювати повноваження публічної адміністрації, призведе до збігу та однакового змістового наповнення понять «суб'єкт адміністративного права» та «публічна адміністрація» і наводить такі принципи, які необхідно використовувати для розподілу повноважень публічної адміністрації: функціональний, галузевий, програмно-цільовий [52, с. 10; с. 15].

Крім вказаного, на нашу думку, органи публічної адміністрації потрібно сприймати не лише через призму відносин з державного управління, а також через призму «служіння народу», оскільки вони забезпечують публічно-сервісне обслуговування громадян з метою забезпечення реалізації наданих їм прав та свобод. Особливо це актуально в сфері дослідження протидії домашнього насильства, коли на державну систему покладається завдання з врегулювання відносин, забезпечення захисту прав вразливих категорій населення, а також надання різних послуг у вказаній сфері.

Для розуміння сутності діяльності та обсягу компетенції органів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії насильства у сім'ї, необхідно здійснити їх класифікацію.

У теорії адміністративного права класифікацію використовують для дослідження правових явищ, особливостей діяльності тих чи інших суб'єктів права, вирішення тих чи інших наукових завдань [9, с.85]. Саме слово класифікація має латинське походження (classis - розряд, fasio - роблю), а в сучасному розумінні означає розподіл предметів, явищ і понять по класах, відділах, розрядах залежно від їх загальних ознак [169, с. 200]. В історіографії права існує два основних підходи до визначення цього поняття: 1. згідно першого підходу класифікацію розглядають як систему супідрядних понять (класів, об'єктів) якої-небудь галузі знань або діяльності людини, використовувану як засіб для встановлення зв'язків між цими поняттями або класами об'єктів. 2. Згідно іншого підходу вважають, що це особливий

випадок застосування логічної операції поділу об'єму поняття, що є деякою сукупністю дій (поділ деякого класу на види, поділ цих видів і так далі) [169, с. 586; 105, с. 177; 171].

Варто зазначити, що в теорії права існує чимало класифікацій суб'єктів публічної адміністрації. Наприклад, В. Колпаков пропонує декілька підходів. Відповідно до першого суб'єкти публічної адміністрації поділяються в залежності від характеру компетенції на: загальні, галузеві, функціональні або змішані. А за сферою дії їх можливо розділити на: органи управління економікою, соціально-культурним розвитком, в адміністративно-політичній сфері. За способами ухвалення владних рішень вони поділяються на колегіальні та єдиноначальні (одноособові) тощо [74, с.55].

На думку російського правознавця Д. Бахраха органи виконавчої влади можливо розділити на основі підстав створення, тобто вони розподіляються на такі, що створюються на підставі конституцій, поточного законодавства або підзаконних актів [10, с. 87].

Класифікації суб'єктів публічної адміністрації, що працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству вже здійснювалась науковцями, які цікавляться досліджуваною темою. В історіографії існує декілька основних підходів до класифікації органів публічної адміністрації що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Так О. Коломоєць при класифікації органів публічної адміністрації що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству запропонував в якості критерію використовувати рівень їх компетентності. Згідно цього до першого рівня потрапили органи й установи для яких боротьба із цим негативним соціальним явищем є головною у їх діяльності. Отже, до цієї групи потрапляють спеціально уповноважені органи виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї [61, с. 16]. Наприклад, спеціально уповноважені підрозділи поліції, притулки для постраждалих від

насильства, кризові центри, центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

До другого рівня автор відносить органи публічного адміністрування, діяльність яких не пов'язана прямо із запобіганням і протидією домашнього насильства, але які зобов'язані фіксувати факти насилля [61, с. 14]. Наприклад, працівники медичних та освітніх закладів, фахівці із судово-медичної експертизи, працівники дошкільних закладів, вихователі та вчителі закладів освіти та культури.

До останнього рівня належать громадські об'єднання, які працюють у сфері захисту прав і свобод людини. На нашу думку, така класифікація має певні недоліки. Наприклад, існує багато громадських об'єднань, які працюють саме в сфері протидії насильству та здійснюють заходи із підвищення спроможності органів публічної адміністрації. Також даний поділ не враховує міжнародні організації, які працюють в Україні та проводять активну діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Наприклад, ООН жінки в Україні, Рада Європи, ОКП ОБСЄ в Україні, ПРООН в Україні та ін.

Схожу позицію до класифікування органів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству має дослідниця О. Ковальова, яка пропонує здійснювати поділ вказаних органів за характером їх діяльності. Відповідно, суб'єкти, які працюють у сфері запобігання та протидії насильства, поділяються на такі, що зобов'язані здійснювати діяльність щодо подолання цього негативного соціального явища (наприклад, Міністерство соціальної політики України, спеціальні підрозділи Національної поліції, притулки для постраждалих та ін.) та такі, що прямо не зобов'язанні (наприклад, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи й організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, а також окремі громадяни) [55, с. 14].

О. Говор пропонує розділяти органи публічної адміністрації у протидії цьому негативному явищу за напрямками діяльності. Досліджуючи діяльність

правоохоронних органів він виокремлює їх діяльність в таких напрямках: у притягненні винних до відповідальності та надання допомоги жертвам насильницького злочину, виправлення кривдника шляхом формування у останнього гуманістичних цінностей та ненасильницької моделі поведінки в сім'ї [18, с. 12]. Тобто, дослідник визначає репресивну та реабілітаційну складову у діяльності органів публічного адміністрування.

У монографії «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї» Г. Горбова та В. Галуцько пропонують класифікувати органи публічної адміністрації за рівнем та обсягом компетенції на: органи загальної компетенції; галузевої; функціональної та інші суб'єкти, які відповідно до законодавства можуть брати участь у протидії насильству в сім'ї [20, с. 38]. На нашу думку, в сучасній історіографії ця класифікація є однією з найбільш вдалих.

Варто зазначити, що при класифікації органів публічної адміністрації адміністративісти часто не враховують громадські ініціативи, міжнародні та міждержавні організації, оскільки найчастіше під органами публічної адміністрації розуміють насамперед органи державної влади або самоврядування. Однак, разом з тим, громадські ініціативи та міжнародні організації відіграють важливу роль у протидії та запобіганню домашнього насильства. Тому в даному випадку вважаємо доцільним застосовувати європейський підхід, який дозволяє враховувати громадські об'єднання як частину сфери публічної адміністрації.

Враховуючи, що насильство у сім'ї відноситься до суспільно-небезпечного явища яке посягає на основоположні права і свободи людини, класифікувати органи публічної адміністрації можливо через призму формування та реалізації державної політики у сфері захисту вказаних прав. Згідно із вказаного критерію до першої групи ми можемо віднести органи, що видають підзаконні нормативно-правові акти, які впливають на визначення прав та обов'язків. До наступної групи потрапляють суб'єкти публічної адміністрації, які забезпечують виконання нормативно-правових

актів, що безпосередньо визначають адміністративно-правове становище фізичних і юридичних осіб. Наступною групою є органи, які сприяють у реалізації прав та законних інтересів. До останньої відносять ті, які здійснюють охорону прав [106, с.63].

Відповідно до цієї класифікації до першої групи відносяться Кабмін та інші центральні органи виконавчої влади.

До другої групи належать органи публічної адміністрації, що здійснюють функції, які напряму стосуються запобігання та протидії домашньому насильству. Наприклад, Міністерство соціальної політики України, органи опіки і піклування, притулки для постраждалих, центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї. До третьої відносять неурядові організації та міжнародні інституції. До останньої категорії ми відносимо уповноважені органи Національної поліції, органи прокуратури та суду, які безпосередньо здійснюють захист прав фізичних та юридичних осіб.

Для класифікації органів публічної адміністрації можливо ще застосувати територіальний критерій розподілу повноважень та згрупувати суб'єкти на загальнодержавні, регіональні та місцеві. Так наприклад, відповідно до Постанови Кабміну від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» використовується територіальний принцип координації суб'єктів, які протидіють домашньому насильству. На національному рівні таку діяльність координує Міністерство соціальної політики України; на регіональному рівні - Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями; на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (місцевому) – районними, районними у м. Києві і Севастополі держадміністраціями та виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад [130].

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» пропонує легальну класифікацію суб'єктів, які працюють у сфері протидії та запобігання домашнього насильства на наступні групи: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, які виконують функції зі здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [120].

Якщо взяти за основу законодавчу класифікацію, то що стосується органів публічної адміністрації то функції держави виконуть всі групи крім останньої – четвертої. На нашу думку, необхідно четверту групу реформувати і замінити на неурядові організації та міжнародні інституції, підсиливши тим самим їх роль у запобіганні та протидії домашньому насильству.

Кожна із зазначених класифікацій дозволяє висвітлити ті чи інші особливості діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері протидії та запобігання домашньому насильству. На нашу думку, недоліком законодавчої класифікації є адміністративно-правовою неоднорідність вказаних груп. Таким чином, це ускладнює подальше вдосконалення міжвідомчої взаємодії щодо запобігання та протидії домашньому насильству.

Отже, як нами вже зазначалось, важливою ознакою системи органів публічної адміністрації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є наявність значної кількості вказаних органів, що відрізняються характером, формами і методами діяльності, а також своїми повноваженнями, тому при їх класифікації нами будуть використані різні критерії. Це дозволить покращити їх науковий аналіз та запропонувати висновки і рекомендації щодо вдосконалення їх діяльності.

Досліджуючи досвід країн Європейського союзу, які пройшли шлях розвитку та становлення системи публічного управління, основним ознаками

сучасних суб'єктів публічної адміністрації є децентралізація, аутсорсинг та сервісне адміністрування [75, с. 108]. Важливо відзначити, що в процесі діяльності органів публічної адміністрації ЄС у фокусі перебувають вразливі категорії населення, які страждають або можуть постраждати від домашнього насильства. В цьому випадку основним завданням суб'єктів публічної адміністрації є не здійснення контролю чи управління суспільством, а саме захист основних прав та свобод громадян.

Використовуючи цей підхід пропонуємо класифікувати суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за наступні три групи: загальної компетенції, спеціальної, а також факультативної компетенції.

До першого групи необхідно віднести органи публічної адміністрації для яких захист прав людини у будь-якої сфері або контроль за їх дотриманням є однією з головних функцій: Мінісоцполітики; Національна поліція; місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, суди, органи прокуратури, ГО «Ла-страда».

Так, наприклад, у Постанові Кабінету Міністрів України від 17.06. 2015 р. № 423 «Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України» зазначено, що вказане міністерство «...забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, ... захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї» [127]; у Постанові Кабміну від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» встановлено, що «Національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку»; в місії ГО «Ла-страда» зазначено, що завдання організації полягає в «забезпеченні гендерної рівності, миробудуванні, запобіганні гендерно

зумовленому насильству, зокрема, домашньому насильству». Також протидія досліджуваному явищу виокремлено, як один з основних напрямків діяльності організації. Слід зазначити, що подібні принципи містяться в місіях або напрямках діяльності інших громадських організацій, які працюють у досліджуваній сфері. Наприклад, ГО «Центр Жіночі Перспективи» та Ліга захисту прав жінок «Гармонія рівних ін. Міністерство соціальної політики відноситься до першої групи як центральний орган виконавчої влади, що формує та реалізовує державну політику запобігання насильству в сім'ї [120].

Місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування ми також відносимо до першої категорії згідно ст. 8 Закону України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, наприклад, у законі до їх повноважень відноситься «забезпечення реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці» та «забезпечення надання соціальних послуг на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці» [120]. Отже, забезпечення захисту прав людини належить до основних завдань органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у досліджуваній сфері. Що стосується судів та органів прокуратури, то згідно законодавства вони виконуть функції з метою захисту прав і свобод в межах свої загальної компетенції.

До другої групи суб'єктів публічної адміністрації ми відносимо спеціалізовані органи та установи, які надають послуги постраждалим від домашнього насильства: центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування, притулки, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, заклади соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, притулки утворенні неурядовими організаціями та ін.

Так, наприклад, у Типовому положенні про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі встановлюється, що відповідні підрозділи створюються з метою надання соціально-психологічної допомоги постраждалим особам [138]. Відповідна мета також встановлюється у типових положеннях, які стосуються центрів соціально-психологічної допомоги, притулків, закладів соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї та ін. Хоча у типовому положенні про територіальні центри соціального обслуговування не згадується надання послуг жертвам насильства, що не відповідає їх практичній діяльності. Крім того, згідно Закону України 07.12.2017 № 2229-VIII вони належать до служб підтримки постраждалих осіб [120].

До третьої групи суб'єкти публічної адміністрації, що можуть фіксувати прояви насильства в сім'ї та повідомляти про це уповноважені органи: медичні заклади та установи, органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти.

Третя група суб'єктів публічної адміністрації не наділена повноваженнями для прямої протидії та запобіганню домашньому насильству. Однак відповідно до законодавства на них покладено інформування уповноважених органів, якщо вони стикаються з проявами домашнього насильства. Так згідно наказу від 01.02.2019 р. №278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги» медичні установи зобов'язані інформувати уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у випадку виявлення випадків домашнього насильства, а у разі виявлення ушкоджень у дитини - також службу у справах дітей. Звернення постраждалих осіб фіксуються у журналі реєстрації фактів виявлення про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі [135].

Для закладів освіти розроблені методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству, які для виявлення цього негативного соціального явищ містять перелік ознак домашнього насильства. Відповідно до рекомендацій заклади та установи освіти повинні повідомляти не пізніше однієї доби службу у справах дітей та уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у разі виявлення випадків домашнього насильства [89]. Варто зазначити, що, на нашу думку, відповідні норми потрібно перенести в закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту».

Крім того, суб'єкти публічної адміністрації даної групи інформують постраждалих про права та соціальні послуги, якими вони можуть скористатися.

Аналіз наявних теоретичних напрацювань вчених адміністративістів та чинних нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству дало можливість виокремити основні критерії, які використовують для класифікації органів публічної адміністрації та запропонувати власний класифікаційний поділ вказаних суб'єктів:

- ми погоджуємося із тими авторами, які використовуючи широкий підхід до трактування терміну «публічне адміністрування» визначають його як діяльність, що спрямована на виконання функцій держави з метою реалізації публічних інтересів;

- попри поширеність в історіографії термінів «публічне адміністрування», «публічна адміністрація» та згадки в нормативно-правових актах уніфікованого підходу щодо їх легального визначення так і не було сформовано;

- класифікацію органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можна здійснювати за наступними критеріями: за межею дії; за юридичними властивостями; за характером компетенції органів; за формою вираження дій ; за характером взаємовідносин з громадянами;

- запропоновано, ч.1 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» викласти у наступній редакції: «Суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 4) громадські та міжнародні інституції, які діють в Україні на законних підставах» де в четвертій групі громадяни України, іноземці та особи без громадянства замінені на громадські та міжнародні інституції, підсиливши тим самим їх роль у запобіганні та протидії домашньому насильству;

- використовуючи європейський підхід пропонуємо класифікувати суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за наступні три групи на суб'єктів: загальної компетенції, спеціальної, а також факультативної компетенції;

- до суб'єктів загальної компетенції необхідно віднести органи публічної адміністрації для яких захист прав людини у будь-якої сфері або контроль за їх дотриманням є однією з головних функцій: Мінісоцполітики; Національна поліція; місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, суди, органи прокуратури, ГО «Ла-страда»;

- до суб'єктів спеціальної компетенції ми відносимо спеціалізовані органи та установи, які надають послуги постраждалим від домашнього насильства: центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування, притулки, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, заклади соціальної підтримки дітей та молоді, центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, притулки утворенні неурядовими організаціями та ін.;

- до суб'єктів факультативної компетенції ми відносимо органи і установи, що можуть фіксувати прояви насильства в сім'ї та повідомляти про

це уповноважені органи: медичні установи; освітні заклади, установи, організації; органи ОСББ та житлово-експлуатаційна контора тощо.

Отже, діяльність органів публічної адміністрації потрібно сприймати не лише через призму реалізації владно-управлінських функцій, а також через «служіння народу», оскільки вони забезпечують публічно-сервісне обслуговування громадян з метою забезпечення реалізації наданих їм прав та свобод. Особливо це актуально в сфері запобігання та протидії домашнього насильства, коли на публічну адміністрацію покладається завдання з врегулювання відносин, забезпечення захисту прав вразливих категорій населення, а також надання різних послуг у вказаній сфері. Використовуючи європейський підхід до визначення компетенцій органів публічного адміністрування, класифікувати органи, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству необхідно на три групи: 1) загальної компетенції; 2) спеціальної компетенції; 3) факультативної компетенції.

1.3 Місце і роль громадських інституцій у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Домашнє насильство є актуальною проблемою для українського суспільства, що підсилюється складним соціально-економічними становищем, недосконалим законодавством, широкою необізнаністю серед населення своїх прав, та способів їх захисту, браком ресурсів у державних органів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. За інформацією Програми розвитку ООН, від фізичного домашнього насильства в Україні страждає орієнтовно 1,8 мільйона жінок. Варто відзначити, що через низьку правосвідомість у населення лише 10% повідомлень про насильство в сім'ї доходить до правоохоронних органів [15, с. 38]. Розроблення ефективної системи з протидії домашньому насильству є актуальним питанням внутрішньої політики. У цьому напрямку стратегічним

партнером для державних органів є громадські інституції, як важлива частина соціальної інфраструктури. Однак для подальшого розвитку взаємодії українське законодавство потребує вдосконалення, а існуючі форми співпраці - поглиблення.

Організаційно-правові засади діяльності громадських інституцій визначені законами України: «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 р. № 4572-VI, «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських утворень» від 15.05.2003 р. № 755-IV та іншими нормативно-правовими актами. Внутрішнім документом, які регулює роботу громадського об'єднання є статут, який формулює місію організації, напрям діяльності, права та обов'язки членів.

Відповідно до Закону України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» громадські організації та іноземні неурядові організації потрапляють до категорії інших суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [120]. На сьогодні в Україні діють десятки організацій, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До найуспішніших громадських організацій, які мають великий досвід роботи на території України, ми можемо віднести «Ла Страда Україна», Український жіночий фонд та ін. Зазначені організації у протидії та запобіганні домашньому насильству в Україні активно співпрацюють із міжнародними і європейськими інституціями з метою впровадження кращого досвіду для подолання вказаного суспільно-негативного явища.

Для більшого розуміння того, які напрями діяльності у сфері запобігання та протидії домашньому насильству для громадських інститутів є пріоритетними, здійснимо їх класифікацію. Відповідно, який об'єкт для захисту ними обраний можна усі умовно розділити на дві групи: загальні та спеціальні.

До першої групи ми відносимо правозахисні організації, що опікуються захистом прав людини не акцентуючи свою увагу на конкретних правах.

Наприклад, Українська Гельсінська спілка з прав людини здійснює постійний моніторинг дотримання прав людини, де у сферу цього спостереження потрапляють також випадки домашнього насильства.

До другої групи – відносяться організації, які також можна умовно поділити на дві підгрупи: організації, які відповідно до їх місії, працюють для запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та на ті, у яких об'єктом захисту виступають діти та їх права. До першої підгрупи можна віднести Український жіночий фонд, громадську організацію «Ла Страда-Україна» та ін. У другу підгрупу входять громадські об'єднання, наприклад, Всеукраїнська Фундація «Захист Прав Дітей, Міжнародна благодійна організація «Партнерство «Кожній дитині».

Аналіз громадських ініціатив та заходів у сфері запобігання та протидії насильству показав, що більшість із них зосереджуються на гендерно-обумовленому насильстві. Це зумовлюється фактом, що 90% випадків – це насильство чоловіків щодо жінок [15, с. 38].

Варто відзначити, що в західноєвропейських країнах, США та Канаді громадські організації відіграють важливу роль у запобіганні домашнього насильства та надають спеціалізовані форми підтримки постраждалим від насильства. Наприклад, через гарячі лінії, які надають консультування з правових питань. При чому вони часто функціонують за рахунок коштів муніципального чи державного бюджету, зокрема у порядку соціального замовлення [46, с. 14]. На відмінну від України, де розгалужена діяльність неурядових організацій можлива лише завдяки підтримці міжнародних донорів. Наприклад, ГО «Ла Страда-Україна» створила національну телефонну «гарячу» лінію з питань запобігання насильству та захисту прав дітей і жінок за їх фінансової підтримки [20, с. 56].

Варто відзначити, що з 1 січня 2020 року в дію вступила нова редакція Закону України «Про соціальні послуги», яка відносить громадські об'єднання до суб'єктів системи надання соціальних послуг [147]. Однак, для активного залучення неурядових організацій до надання послуг через

соціальне замовлення потрібно прийняти ще низку підзаконних нормативно-правових актів та виробити чіткий механізм звітування громадських об'єднань. Проблема залежності громадських ініціатив від міжнародних програм фінансової підтримки залишається актуальною для України.

Важливим завданням для органів державної влади та громадських інституцій є пошук оптимальної моделі прямої фінансової підтримки неурядових організацій, яка б забезпечила сталий соціально-корисний ефект їх діяльності. Це дозволить покращити синергію взаємодії держави та громадянського суспільства. Варто відзначити, що в країнах Західної Європи система фінансування організацій громадянського суспільства базується на спеціально розроблених стратегіях та програмах. Такий підхід забезпечує прозорість процедур та дозволяє широко планувати дії. Подібні програми діють в Данії, Великобританії, Ірландії [103, с. 2]. Теперішня ситуація породжує явище, коли в Україні присутні потужні організації громадянського суспільства, які діють на загальнонаціональному рівні, спроможні проводити масштабні адвокаційні кампанії та впливати на вдосконалення державної політики у своїй сфері (наприклад, громадська організація «Ла Страда- Україна», Український жіночий фонд та ін.), однак на місцевому рівні часто відсутні повноцінні партнерські стосунки між владою та громадськими організаціями.

В Україні спеціалізовані послуги для жертв насильства частково забезпечують саме неурядові організації. Через брак довіри до державних установ, постраждалі від насильства частіше звертаються саме до них. Крім того, поширеним явищем є те, що співробітники правоохоронних органів, медичних установ та соціальних закладів можуть не володіти необхідними знаннями та навичками, які необхідні для роботи з жертвами насильства та подальшого запобігання вчинення злочину. Зазначене підтверджується низкою досліджень. Наприклад, Харківський інститут соціальних досліджень провів дослідження «Стан реалізації програм запобігання й протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі для

дорослого населення в деяких регіонах України» однією з проблем у сфер протидії та запобігання домашньому насильству, назвало відсутність досвіду працівників установ, які покликані допомагати жертвам домашнього насильства [110, с. 77].

Отже, громадські інституції активно працюють у вирішення вказаної проблеми, організують і проводять навчальні заходи для фахівців, які працюють з проблемами домашнього насильства, здійснюють підготовку наукових та інформаційних матеріалів за вказаною темою.

Так, у 2019 році ГО «Ла Страда-Україна» у партнерстві з Урядовою уповноваженою з гендерної політики розробили навчальну програму курсів підвищення кваліфікації педагогічних кадрів «Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти», яка отримала атестацію комісії психології та педагогіки науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України (далі МОН). В рамках цієї програми у співпраці з МОН було проведено тренінги для тренерів, щоб підготувати сертифікованих фахівців із закладів післядипломної педагогічної освіти з усієї України. Одна з цілей навчальної програми було підвищення професійного рівня педагогічних працівників у сфері виявлення та реагування на ситуації гендерно зумовленого насильства, домашнього насильства. Також Національна школа суддів України у співпраці ГО «Ла Страда-Україна» розробили навчальний курс та «Особливості розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством» для суддів [72].

Важливим аспектом діяльності громадських об'єднань у підвищенні кваліфікації працівників різних державних органів (суду, прокуратури, закладів освіти та ін), що працюють у сфері протидії домашньому насильству - є видання підручників. Наприклад, у 2020 році, колективом авторів було видано навчально-методичний посібник «Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти» [48], який схвалений до використання в закладах освіти Науково-методичною комісією з проблем виховання дітей та учнівської молоді МОН.

Крім того, неурядові організації активно працюють над проблемою відсутності достовірних даних про гендерно-обумовлене насильство. Важливою функцією громадських об'єднань є здійснення моніторингу реалізації державної політики із запобігання та протидії домашньому насильству та забезпечення достовірної статистики, яка стосується цієї соціальної проблеми. Подібні звіти є цінними для вдосконалення державної політики у цьому напрямку. Наприклад, у 2019 році громадська організація «Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності» та Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) опублікували дослідження «Гендерна рівність та відповідь на домашнє насильство в приватному секторі: заклик до дії» [45], яке проводилося з метою виявлення найбільш актуальних гендерних проблем. У 2011 році Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнародних відносин, Харківський національний університет внутрішніх справ України, Кримінологічна асоціація України та «Ла Страда-Україна» спільно провели незалежний моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї за 2001–2011 роки [96]. Крім того, діяльність «гарячої лінії», створеної «Ла Страда-Україна» є джерелом статистики щодо випадків домашнього насильства.

Окремої згадки заслуговують напрацювання структур ООН, які не відносяться до громадських ініціатив, однак активно залучені до розвитку спроможності організацій громадянського суспільства та органів державної влади, поглиблення їх співпраці. Наприклад, у рамках проекту «Верховенство права та правосуддя на рівні громад у районах України, постраждалих від конфлікту»[163] ПРООН в Україні здійснив дослідження інституційної спроможності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у Луганській області щодо запобігання та протидії гендерно зумовленому та домашньому насильству. В травні 2020 року ООН Жінки в Україні (UN Women Ukraine) зробили дослідження становища та потреб

жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні, яке містило аналіз проблеми домашнього насильства через запровадження карантину [43].

Програми з протидії домашньому насильству є складовою діяльності Фонду народонаселення ООН, ОБСЄ, Ради Європи, програм технічного співробітництва агенцій міжнародного розвитку різних країн.

У 2017 році Рада Європи реалізовувала проект «Боротьба з насильством щодо жінок та дітей в Україні», який мав на меті сприяти захисту жінок і дітей України від усіх форм насильства відповідно до стандартів Ради Європи та міжнародних стандартів. В межах проекту було підготовано практичний довідник для працівників поліції з питань протидії насильству щодо жінок та домашньому насильству [152]. За участі експертів також були вироблені рекомендації щодо мінімальних стандартів організації роботи притулків для жертв насильства.

Представництво Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) у травні 2020 року розпочало реалізацію програми «Міста, вільні від домашнього насильства», яка триватиме до кінця 2021 року. В межах програми проведено відбір 12 міст-партнерів з різних областей України, які отримують технічну підтримку містам для розбудови муніципальної системи запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі. У проект потрапили наступні міста: Львів, Вінниця, Київ, Полтава, Одеса, Харків, Миколаїв, Херсон, Кременчук, Дніпро, Северодонецьк, Краматорськ, Костянтинівка, Покровськ, Мелітополь. В рамках проекту містам допоможуть в налагодженні належної координації та взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, створенні та забезпеченні сталого функціонування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб; підготовці фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі; організації та проведенні серед населення, зокрема серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії насильству, роз'яснення його форм, проявів і

наслідків [65]. Наприклад, Вінниця в рамках програми отримали підтримку на створення міської Мобільної бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства та розширила приміщення Центру соціальних служб більш комфортних умов працівників та клієнтів [12].

Варто відзначити, що в умовах пандемії Covid-19 саме громадські ініціативи та міжнародні міжурядові організації змогли швидше відреагувати на новий виклик та забезпечити експертизу. Згідно даних ООН у зв'язку з пандемією коронавірусу у світі випадки домашнього насильства збільшилися вдвічі [185]. Адже, в період карантинних заходів зростає ізоляція вразливим груп населення та ускладнюється зв'язок із соціальними працівниками, правоохоронцями, неурядовими організаціями, які можуть допомогти у випадку домашнього насильства.

Вказана тенденція має місце і в Україні, так за даними Національної поліції України в першому кварталі 2020 року виявлено більше осіб, які вчинили насильство в сім'ї, не виконали захисний припис або не пройшли корекційну програм, порівняно з відповідним періодом 2019 року [42].

В межах проекту «Гендерне бюджетування в Україні» було проведено дослідження «Гендерний вимір пандемії Covid-19» [42], яке серед іншого аналізувала вплив кризи на ситуацію із домашнім насильством. В рамках дослідження було вироблено рекомендації для державних структур на коротко- та довгострокову перспективу. В умовах пандемії та карантину зросла необхідність створення статистичної звітності з питань запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Дослідження «Оперативна Гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні» [43] також демонструє збільшення кількості випадків фізичного та психологічного насильства у поєднанні з неспроможністю органів публічної адміністрації ефективно на це реагувати.

Органи публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, залучають громадські об'єднання до співпраці щодо надання допомоги у проведенні експертної

оцінки по вдосконаленню законодавства у вказаній сфері. Наприклад, ще у 2012 р. за підтримки ОКП ОБСЄ в Україні створена робоча група за участю громадських організацій працювала над розробкою нового Закону України «Про запобігання та протидії домашньому насильству», що був ухвалений 7 грудня 2017 року [120]. Крім того, за участі провідних громадських організацій та за підтримки міжнародних партнерів був розроблений комплексний пакет законодавчих змін, який і призвів до позитивних змін в українському законодавстві [58, с. 101]. У порівнянні із Законом України від 15.11.2001 р. №2789-III «Про попередження насильства в сім'ї» це був важливий крок вперед.

Також варто відзначити, що Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» при міністерствах, центральних органах виконавчої влади, радах та адміністраціях різного рівня було створено громадські ради. До їх завдань було віднесено вираження думки громадськості при формуванні та реалізації державної політики [119]. Одним з ефективних прикладів взаємодії органів влади з ОГС є Громадська рада з гендерних питань, що була створена 24 березня 2016 року при МФО «Рівні можливості». На цей консультативно-дородчий орган було покладено завдання із розробки спільної стратегії діяльності та координацію роботи міжнародних організацій, законотворців та ОГС.

Також, громадські організації намагаються активно впливати на вдосконалення законодавства через адвокаційні кампанії, шляхом проведення різноманітних заходів (спільні робочі групи, проведення круглих столів, підготовку аналітичних записок чи доповідей, тощо). Це є одним з пріоритетних напрямків діяльності організацій громадянського суспільства, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Завдяки взаємодії з органами влади усіх рівнів та широким колом зацікавлених осіб громадські ініціативи можуть представляти інтереси категорій населення, які страждають від цього негативного явища.

Для підвищення рівня обізнаності серед населення щодо проблеми домашнього насильства громадські організації організують тематичні виставки та інформаційні кампанії. Ініціативи, які займаються питаннями протидії насильству в сім'ї, використовують засоби масової інформації для проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, підвищуючи тим самим рівень знань про права та способи їх захисту серед реальних чи потенційних жертв домашнього насильства.

З 2001 року Україна щорічно доєднується до Всесвітньої акції «16 днів проти насильства», після чого, обласні державні адміністрації направляють звіти до Апарату Урядового уповноваженого з питань гендерної політики щодо проведення активностей на місцях, які сприяють підвищенню рівня обізнаності з проблеми домашнього насильства. Аналіз вказаних звітів дає змогу прийти до висновку, що жодна акція не проводилась без участі громадських організацій [77].

Варто відзначити, що громадські організації через адвокаційні кампанії намагаються сприяти імплементації кращого міжнародного досвіду в українське законодавство. Вони прикладають значні зусилля для ратифікації Стамбульської конвенції, яка в Україні відкладається вже впродовж декількох років. Важливість Стамбульської конвенції зумовлюється тим, що вона сприяє впровадженню міжнародних стандартів та практик, що стосуються гендерно-обумовленого насильства, в українське законодавство. Детально перераховує види насильства проти жінок, пропонує змістовні визначення термінів; зобов'язує державу до створення системи соціальної інфраструктури для підтримки постраждалих від насильства. Наприклад, притулки, «гарячі» лінії для жертв. Крім того: встановлює механізм моніторингу ефективності застосування положень Конвенції на практиці; зобов'язує створити систему збору статистичних даних про випадки насильства, підтримувати відповідні дослідження; забороняє виправдовувати будь-які акти насильства культурою, звичаями, релігією, традиціями тощо [58, с. 100].

Нажаль, в Україні, попри активну адвокаційну кампанію ряду громадських та міжнародних організацій, Стамбульська конвенція так і не була ратифікована. Однак саме завдяки партнерству державних органів і неурядових організацій стало можливим впровадження низки законодавчих ініціатив; імплементація нових технологій соціальної роботи з профілактики насильства та надання допомоги його жертвам; організація навчання для фахівців, які причетні до вирішення проблеми. Громадські інституції можуть делегувати своїх представників до складу консультативно-дорадчих органів, що створюються при органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, щоб у партнерстві разом працювати над вирішенням проблем у сфері протидії та запобігання домашньому насильству.

Крім того, важливим напрямком роботи громадських об'єднань є створення або підтримка діяльності притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства. Наразі такі притулки громадські ініціативи часто створюються за кошти міжнародних донорів. У листопаді 2016 року в Харкові за фінансування ПРООН був створений перший спеціалізований притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства, який згодом перейшов у комунальну власність. Подібні притулки були створені за участі міжнародних донорів в Одесі, Бердянську, Кривому Розі та інших містах [94, с. 71-77]. На сьогодні створені притулки не можуть забезпечити потреби всіх жертв насильства в тимчасовому безпечному помешканні. В Україні нині забезпечено лише 10 % від мінімального стандарту, який запроваджений Стамбульською конвенцією [58, с. 100]. Діяльність кризових центрів, притулків та центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства, створених громадськими об'єднаннями мало чим відрізняються від кризових центрів, створених державними органами [174, с. 45].

Отже, на сьогодні залишаються питання не тільки щодо створення притулків та спеціалізованих закладів, а й їх фінансування. Як один із варіантів, що допоможе вирішити вказану проблему - є створення і фінансування майбутніх закладів в рамках соціального замовлення, через так

звані, соціальні підприємства. Адже, у контексті децентралізації та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування соціальні підприємства можуть стати ефективним партнером у вирішенні локальних проблем громади. Наприклад, у 2011 році у Львові було створено соціальну пекарню «Горіховий дім» для підтримки та фінансування Центру інтегральної опіки для жінок. Центр був створений громадською організацією «Народна допомога – Львів», однак через рік виникли проблеми з фінансуванням. Заснування соціальної пекарні дозволило не лише залучити кошти для підтримки діяльності Центру, а й розширити проекти для підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства. Наприклад, вдалося заснувати гуртожиток на 12 місць для жінок, які потрапили у скруту. Окрім того постраждалими надавались консультації психолога та соціального працівника. Діяльність СП «Горіховий дім» та Благодійної організації «Горіховий дім» (створена у 2016 році) є також яскравим прикладом взаємодії з міською владою у сфері протидії та запобігання домашньому насильству. В лютому 2020 року львівська міська рада ухвалила провести реконструкцію приміщення, яке в 2019 році було передано в оренду БО «Горіховий дім» для соціального центру, з метою забезпечення сприятливих умов для всебічного розвитку сім'ї та кожного з її членів, запобігання та протидії домашньому насильству [124].

Однак законодавство, що стосується соціального підприємництва потребує вдосконалення. Наразі в Україні навіть відсутнє легітимне визначення терміну «соціальне підприємництво». Участь громадських об'єднань у сфері соціального підприємництва лише частково регулюється законодавством. Наприклад, Господарським кодексом (ст. 62) [22], Законом України «Про громадські об'єднання» (ст. 21) [115] та Законом України «Про благодійну діяльність» (ст. 9, 11) [112].

Відсутність чіткого нормативно-правового регулювання соціального підприємництва ускладнює ефективну участь громадських об'єднань в його розвитку. У деяких західноєвропейських країнах, наприклад, Великобританії

та Фінляндії, поняття соціального підприємництва пов'язується саме з неприбутковими організаціями, які використовують його для розв'язання соціальних проблем та допомоги вразливим категоріям населення [7]. На сьогоднішній день існування соціальних підприємств підтримується міжнародними донорами, однак це не забезпечує їх сталого розвитку.

Відповідно до законодавства неурядові організації можуть надавати допомогу та захист постраждалим особам. Вони створюють кризові центри та реабілітаційні центри для надання спеціальних послуг та консультацій, тим самим вони приймають активну участь в розбудові соціальної інфраструктури для допомоги постраждалим.

Крім того, громадські об'єднання можуть бути залученими до соціально-виховної роботи із засудженими, які направлені на корекційні програми, які можуть базуватися на базі громадської або благодійної організації.

Таким чином, до основних форм діяльності громадських організацій можна віднести: проведення навчальних заходів, як з метою підвищення кваліфікації для працівників різних державних структур, так і для вразливих категорій населення; реалізація адвокаційних кампаній; проведення корекційних програм; здійснення дослідження та моніторингу; організація роботи національних «гарячих ліній» з питань запобігання насильству в сім'ї; надання правової допомоги та юридичних консультацій.

Щодо взаємодії між громадськими організаціями та державними органами, то можна виділити наступні форми співпраці: надання експертної підтримки при розробленні та впровадженні адміністративно-правових норм або вдосконаленні законодавства, проведення координаційних нарад, обмін інформацією та даними моніторингу, спільне обговорення проблем, реалізація спільних проектів (наприклад, соціальне підприємство), та ін.

Отже, громадські об'єднання складають важливу частину інфраструктури з протидії домашньому насильству та вирішенню інших соціальних питань, однак з огляду на міжнародний досвід потребує

вдосконалення система їх фінансування. На нашу думку, доцільним є запровадження в українському законодавстві відсоткової філантропії, яка передбачає в наданні громадянам права на власний розсуд перераховувати на користь обраних ними організацій громадянського суспільства визначений відсотком сплаченого податку з прибутку (в Україні ще з 2009 року ведеться робота по розробленню законопроекту із впровадження відсоткової філантропії) [67]. Незалежне фінансування дозволить їм активніше впливати на вирішення соціальних проблем. Наприклад, така система вже діє в Угорщині, Румунії, Італії, Польщі та низці інших європейських країн. Адже, за результатами дослідження Фонду «Демократичні ініціативи імені» Ілька Кучеріва близько 42 % опитаних готові перераховувати частину своїх податків на діяльність громадських організацій [23].

Таким чином, усе вищенаведене дає можливість сформулювати такі висновки щодо місця і ролі громадських інституцій у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- перевага громадських об'єднань полягає в можливості швидше реагувати на різні ситуації, у рамках законодавства вільно вибирати форми та методами діяльності, що дозволяє більш гнучкіше та на більш індивідуальному рівні реагувати на випадки домашнього насильства;

- громадські ініціативи та міжнародні інституції є важливим суб'єктами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які сприяють підвищенню рівня кваліфікації працівників різних суб'єктів публічної адміністрації, що працюють у сфері протидії та запобігання домашнього насильства;

- у досліджуваній сфері в роботі неурядових організацій найбільш розвинутими напрямками є: проведення освітніх програм, допомога постраждалим та проведення адвокаційних кампаній, забезпечення моніторингу та оцінки діяльності державних структур.

- адвокаційні кампанії реалізовані громадськими ініціативами сприяють імплементації зарубіжного досвіду в національне законодавство;

- підвищення ефективності роботи громадських організацій залежить від посилення їх співпраці із державними структурами, однак у порівнянні із західноєвропейськими відсутнє стратегічне бачення розвитку взаємовідносин;

- для підвищення ефективності діяльності громадських ініціатив потрібно вирішити проблему їх фінансування, оскільки наразі їх діяльність в основному здійснюється за рахунок міжнародних донорів, перспективними напрямками в цьому є запровадження відсоткової філантропії, розширення можливостей соціального замовлення, вдосконалення законодавства щодо соціального підприємництва.

Отже, громадські інституції належать до суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до основних напрямів діяльності яких відносяться: 1) запобігання випадкам домашнього насильства через проведення інформаційно-просвітницьких заходів та підвищення обізнаності населення щодо можливостей захисту своїх прав; 2) адвокаційна діяльність із впровадження в українське законодавство міжнародних практик та принципів; 3) підвищення спроможності та компетенцій представників державних інституцій; 4) надання послуг постраждалим від домашнього насильства; 5) моніторинг діяльності державних органів влади. В процесі їх діяльності законодавство потребує вдосконалення в двох напрямках: 1) впровадження відсоткової філантропії; 2) впровадження соціального підприємництва та його адміністративно-правового регулювання.

Висновки до першого розділу

1. Визначено суб'єкт адміністративного права у сфері протидії домашнього насильства – це фізична чи юридична особа, яка наділена сукупністю адміністративних прав і обов'язків, що зафіксовані адміністративно-правовими нормами, дієздатна та володіє правосуб'єктністю

у сфері захисту прав та відстоювання інтересів осіб, які страждають або можуть постраждати від цього негативного соціального явища.

2. З'ясовано, що при ухваленні Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» застосовано широкий підхід до визначення суб'єктів, що здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії домашньому насильству, що відрізняються функціями, повноваженнями, формами і методами діяльності, тому їх ефективна діяльність можлива лише при умові налагодженої взаємодії.

3. Доведено, що Міністерство соціальної політики України та його підрозділи на місцях є ключовим суб'єктом у сфері протидії насильству в сім'ї, як орган виконавчої влади, що формує та реалізовує державну політику, а також координує діяльність інших суб'єктів.

4. Обґрунтовано, що чинне законодавство потребує вдосконалення в частині повноважень суб'єктів протидії домашньому насильству, так як вони прописані в різних нормативно-правових актах, а через неодноразові реорганізації та передачу повноважень механізм взаємодії не працює ефективно.

5. Використовуючи широкий підхід до трактування терміну «публічне адміністрування» під вказаним терміном ми розуміємо діяльність, яка спрямована на виконання функцій держави з метою реалізації публічних інтересів.

6. З'ясовано, що попри поширеність в історіографії термінів «публічне адміністрування», «публічна адміністрація» та згадки в нормативно-правових актах уніфікованого підходу щодо їх легального визначення так і не було сформовано.

7. Виокремлена класифікація органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству за наступними критеріями: за межею дії; за юридичними властивостями; за характером компетенції органів; за формою вираження; за характером взаємовідносин з громадянами.

8. Запропоновано, ч.1 ст. 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» викласти у наступній редакції: «Суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, є: 1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 4) громадські та міжнародні інституції, які діють в Україні на законних підставах» де в четвертій групі громадяни України, іноземці та особи без громадянства замінені на громадські та міжнародні інституції, підсиливши тим самим їх роль у запобіганні та протидії домашньому насильству.

9. Використовуючи європейський підхід, запропоновано класифікувати суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству на наступні три групи: суб'єктів загальної компетенції, спеціальної, а також факультативної компетенції:

- де до суб'єктів загальної компетенції необхідно віднести органи публічної адміністрації для яких захист прав людини у будь-якої сфері або контроль за їх дотриманням є однією з головних функцій: Мінісоцполітики; Національна поліція; місцеві органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, суди, органи прокуратури, ГО «Ла-страда»;

- до суб'єктів спеціальної компетенції ми відносимо спеціалізовані органи та установи, які надають послуги постраждалим від домашнього насильства: центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування, притулки, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, заклади соціальної підтримки сімей, дітей та молоді, центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї, притулки утворенні неурядовими організаціями та ін.;

- до суб'єктів факультативної компетенції ми відносимо органи і установи, що можуть фіксувати прояви насильства в сім'ї та повідомляти про

це уповноважені органи: медичні установи; освітні заклади, установи, організації; органи ОСББ та житлово-експлуатаційні контори тощо.

10. Доведено, що перевага громадських інституцій полягає в можливості швидше реагувати на різні ситуації, у рамках законодавства вільно вибирати форми та методами діяльності, що дозволяє більш гнучкіше та на більш індивідуальному рівні реагувати на випадки домашнього насильства.

11. З'ясовано, що громадські ініціативи та міжнародні інституції є важливим суб'єктами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які сприяють підвищенню рівня кваліфікації працівників різних суб'єктів публічної адміністрації, що працюють у сфері протидії та запобігання домашнього насильства;

12. Виокремлено, що у досліджуваній сфері в роботі громадських інституцій найбільш розвинутими напрямками є: проведення освітніх програм, допомога постраждалим та проведення адвокаційних кампаній, забезпечення моніторингу та оцінки діяльності державних структур.

13. Доведено, що підвищення ефективності роботи громадських інституцій залежить від посилення їх співпраці із державними структурами, однак у порівнянні із західноєвропейськими відсутнє стратегічне бачення розвитку таких взаємовідносин.

14. Запропоновано, для підвищення ефективності діяльності громадських інституцій у сфері запобігання та протидії домашнього насильства потрібно вирішити проблему їх фінансування, оскільки наразі їх діяльність в основному здійснюється за рахунок міжнародних донорів, перспективними напрямами в цьому є: запровадження відсоткової філантропії, розширення можливостей соціального замовлення, вдосконалення законодавства щодо соціального підприємництва.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

2.1. Правові засади та принципи діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Система запобігання та протидії домашньому насильству - це складний та динамічний процес, який реалізовується через низку механізмів, що складаються з відповідних процедур, активних дій суб'єктів, які мають на меті захист прав і свобод людини та громадянина. Для досягнення цієї мети вся система та її складові мають базуватися на основі відповідних принципів та правових засад.

Комплексний аналіз адміністративно-правових основ діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та їх вдосконалення неможливе без визначення керівних, концептуальних засад, на яких воно базується. Це зумовлює потребу аналізу правових засад та принципів діяльності суб'єктів, що працюють у досліджуваній сфері. Адже, саме принципи встановлюють найважливіші правила та засади, за якими здійснюється та організується діяльність суб'єктів з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [1, с. 30]. Однак, на жаль, часто в адміністративній діяльності принципи права сприймаються не як керівні настанови, положення, а як щось суто декларативне та абстрактне [33, с. 94].

В теорії під принципами адміністративного права розуміють найбільш загальні та стабільні вимоги, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації з метою

забезпечення права, свобод і законних інтересів приватних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави [14, с. 40]. Також принципи можна розглядати як керівні засади, які визначають зміст і спрямованість адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [74, с. 34]. Саме з принципів випливають правові засади у вигляді положень нормативно-правових актів.

Варто зазначити, що в історіографії немає однозначної дефініції поняття «засади», а його визначення залежить від контексту застосування та поглядів дослідників [13, с.168]. Філософський енциклопедичний словник визначає термін «засади» як достатню або необхідну умову для чого-небудь: буття, пізнання, думки, діяльності [175, с. 109]. Тому ми будемо виходити з того, що правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству знаходять свій вираз цілій низці нормативно-правових актів різної юридичної сили.

Аналізовані принципи та правові засади ми буде розглядати двобічно: де під принципами ми будемо мати на увазі гуманітарні, стандартні, задекларовані та визнані на міжнародному й національному рівні загальні основоположні основи, відповідно до яких формується й функціонує система та зміст системи права для захисту прав людини; а під правовими засадами - сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується організаційна діяльність суб'єктів та які відображають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству.

В історіографії принципи адміністративного права найчастіше поділяють на загальні та спеціальні [102, с. 84 ; 33, с. 98;].

Загальні принципи стосуються діяльності всіх без виключення представників публічної адміністрації, до яких відносяться: принцип верховенства права; принцип законності; принцип рівності громадян перед законом; принцип взаємної відповідальності держави й людини; принцип гуманізму [20, с. 66].

До спеціальних принципів права належать: відповідність адміністративного права положенням Конституції України; верховенство адміністративно-правового закону в системі нормативних актів, які містять адміністративно-правові норми; наявність власного підґрунтя формування й розвитку; спеціалізація; відповідність адміністративно-правових законів певним положенням міжнародно-правових договорів із питань адміністративного права, які ратифіковані Верховною Радою України [33, с. 98]. Спеціальні принципи обмежуються рамками конкретних адміністративно-правових інститутів. [20, с. 66].

В історіографії поширений поділ спеціальних принципів на галузеві принципи адміністративного права та принципи окремих інститутів адміністративного права [19, с. 96].

До основних галузевих принципів адміністративного права зараховують: служіння публічної адміністрації суспільству й людині обмеженість втручання публічної адміністрації в громадське й особисте життя людини; повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері; зв'язаність публічної адміністрації законом і підконтрольності їх суду; оптимальне доповнення й урівноваження державно-владних повноважень органів виконавчої влади з повноваженнями органів місцевого самоврядування; гласності, відповідальності, самостійності діяльності публічної адміністрації; повнота прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері [3, с. 68].

Наведену вище класифікацію можливо застосувати до діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. У свою чергу спеціальні принципи досліджуваної сфери стосуються саме діяльності суб'єктів, тобто діяльності конкретних представників публічної адміністрації. Таким чином, під принципами діяльності суб'єктів, що працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству слід розуміти основні вихідні положення, керівні

ідеї, на яких будується діяльність вказаних суб'єктів у досліджуваній сфері [20, с. 65].

Дослідники В. Галуцько та Г. Горбова пропонують наступну систему принципів адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї:

- компетентності суб'єктів публічної адміністрації;
- збереження конфіденційності інформації;
- принцип пріоритету профілактичних заходів щодо насильства в сім'ї над заходами адміністративної відповідальності;
- принцип індивідуального підходу до кожного випадку насильства в сім'ї;
- принцип комплексності, системності, послідовності і плановості адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї;
- принцип невідворотності відповідальності за вчинення насильства в сім'ї;
- принцип участі громадських організацій та громадськості у протидії насильству в сім'ї [20, с. 76].

Очевидно, що перераховані принципи не можуть існувати окремо, вони утворюють певну систему, яка оформлена у різних нормативно-правових актів різної юридичної сили. Правові засади та принципи діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству викладені в наступних документах:

- міжнародних правових актах;
- актах вищого законодавчого органу (Конституція України, закони, кодифіковані закони (КУпАП, ККУ);
- актах Президента України;
- актах Кабінету Міністрів України;
- актах центральних органів виконавчої влади;
- спільних правових актах суб'єктів у сфері протидії насильству в сім'ї;

- відомчих правових акти суб'єктів у сфері протидії насильству в сім'ї.

Коротко проаналізуємо вище зазначени групи нормативно-правових актів.

Домашнє насильство є серйозним порушенням основних прав людини, зокрема, права на життя, свободу та особисту недоторканість, права на свободу від катувань, жорстокого чи нелюдського поводження. Важливість проблеми зумовила узгодження основних принципів на міжнародному рівні. Саме формування принципів та засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству зумовлюється наявністю низки міжнародних нормативно-правових актів. Декларації, плани дій, платформи, резолюції та рекомендації Генеральної Асамблеї ООН, Ради Європи та інших міжнародних організацій намагаються сформувати спільні принципи протидії домашньому насильству.

Одним із основних міжнародних нормативно-правових актів у сфері захисту прав людини є Резолюція генеральної асамблеї ООН «Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою». Вона встановлює важливі принципи поводження з жертвами злочинів, включаючи права на справедливе ставлення, реституцію, компенсацію та допомогу жертвам [27].

Оскільки жертвами домашнього насильства є переважно жінки, міжнародна спільнота приділяє значну увагу гендерної рівності, як передумови викорінення домашнього насильства.

У 1993 році була прийнята Декларація про викорінювання насилля щодо жінок. Вона встановлює важливе визначення терміну «насильство по відношенню до жінок», що означає будь-який акт насильства, який заподіює або може заподіяти фізичний, статевий чи психологічний збиток або страждання жінкам, а також загрози скоєння таких актів, примус або довільне позбавлення волі, будь то в суспільному чи особистому житті [28]

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1999 р.), встановлює обов'язок держав запобігати та протидіяти насильству через:

- профілактичні заходи, включаючи публічну інформаційну та освітню програми з метою зміни ставлення до ролей та статусу чоловіків та жінок;
- захисні заходи, включаючи створення притулків, проведення консультацій, реабілітацію через служби підтримки для жінок, які стали жертвами насильства або яким загрожує насильство [62].

Щодо захисту дітей від домашнього насильства, то Конвенція ООН про права дитини встановлює чотири базові принципи з їх захисту: недискримінація, найкращі інтереси дитини, право дитини на життя та повага до поглядів дитини [64].

До загальних принципів слід також віднести принципи хорошого врядування Ради Європи, до яких належать принципи підзвітності та прозорості [158, с. 68].

Відповідно до Конституції чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства [66].

Ключовим етапом у вдосконаленні правових засад діяльності суб'єктів із протидії домашньому насильству в Україні відповідно до міжнародних норм стало прийняття Закону України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відповідно до якого дії спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству, ґрунтуються на таких засадах:

- 1) гарантування постраждалим особам безпеки та основоположних прав і свобод людини і громадянина, зокрема права на життя, свободу та особисту недоторканість, на повагу до приватного та сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;

2) належна увага до кожного факту домашнього насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

3) врахування непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків, дітей та дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

4) визнання суспільної небезпеки домашнього насильства та забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких проявів домашнього насильства;

5) повага та неупереджене і небайдухе ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів та безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;

6) конфіденційність інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення домашнього насильства;

7) добровільність отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;

8) врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;

9) ефективна взаємодія суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими заінтересованими особами [120].

Важливо, що у в аналізованому законі вказано на необхідність дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, з огляду на непропорційний вплив домашнього насильства на жінок.

Варто зазначити, що коли постраждалою особою є дитина, будь-які дії, що вчиняються щодо неї, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини [120]. Крім того, у Законі України «Про запобігання та протидії домашнього насильства» постраждалою від домашнього насильства визнається дитина, яка стала свідком цього негативного соціального явища. Вищезазначеним законом окремо визначаються права постраждалої дитини. Зазначається, що реалізація таких прав має відповідати найкращим інтересам дитини, її віку, статі, стану здоров'я, інтелектуального та фізичного розвитку.

Статті Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (стаття 4) відповідають положенням Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. За допомогою цих засад у законі:

- відображається підхід, орієнтований на потреби постраждалої особи;
- утверджено пріоритетність прав та основоположних свобод людини;
- закріплено обов'язок держави приділяти належну увагу до кожного факту домашнього насильства;
- забезпечується невідворотність покарання для кривдників та запобігання новим інцидентам;
- посилюються можливості дотичних органів та служб;
- утверджується принципи недискримінації та нульової толерантності до насильства.

Крім вище зазначеного у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» застосовані основні цілі та принципи зі Стамбульській конвенції. Завдяки чому система запобігання та протидії домашньому насильству розбудовується на принципі 4Р профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ.

«prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ.«comprehensive policies»).

Важливо, що аналізований закон виокремлює два терміни: запобігання та протидія домашньому насильству. Під запобіганням домашньому насильству мається на увазі система заходів, що здійснюється суб'єктами на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються. Виокремлюється превентивна частина заходів щодо домашнього насильства, які спрямовані на уникнення випадків домашнього насильства. В той час під протидією домашньому насильству мається на увазі система заходів на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки. Однак, варто зазначити, що в історіографії існує думка, що розрізнення понять «запобігання» та «протидія» є надуманим і суперечить буквальному змісту зазначених термінів [80, с. 88].

Також, у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Робота над створенням реєстру ще ведеться. 20.03.2018 р. Кабмін ухвалив Постанову «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» [136].

Метою створення реєстру є захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб та запобігання повторним випадкам насильства. У реєстрі

буде міститися інформація про деталі злочину, персональні дані постраждалої особи та кривдник. Згідно із вказаної постанови визначено широкий перелік суб'єктів, які отримують доступ до реєстру: працівники уповноважених структурних підрозділів Мінсоцполітики; працівники уповноважених структурних підрозділів Ради; працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції; працівники служб у справах дітей; уповноважені працівники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; судді та уповноважені особи держадміністрацій [136]. З огляду на це існують ризики витоку персональних даних потерпілих та обвинувачених у домашньому насильстві.

Крім того, при аналізі міжнародного досвіду нам не вдалося знайти наближені аналоги. В той же час Стамбульська конвенція передбачає збір лише загальних даних про випадки насильства, а не персональних даних постраждалих від домашнього насильства. Адже, постраждала особа може бути проти надання своєї інформації певним суб'єктам публічної адміністрації, однак завдяки реєстру вони отримують до них доступ. Отже, при створенні такого реєстру позитивним кроком буде напрацювання механізмів захисту інформації. Наприклад, обмеження кількості суб'єктів публічної адміністрації, які отримують доступ до реєстру та впровадження кримінальної відповідальності за розголошення даних з реєстру. Часто потерпілі не звертаються за допомогою до державних органів, оскільки остерігаються можливого розголошення інформації. Таким чином, існує потреба зі впровадження адміністративної відповідальності суб'єктів публічної адміністрації за розголошення відомостей про особисте та сімейне життя [20, с. 190].

Важливим моментом з розвитку ефективної системи суб'єктів з протидії насильству, у відповідності до засад викладених у міжнародно-правових документах, став Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству

стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» [114]. Закон реформував систему запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі згідно стандартів Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Відповідно до змін за вчинення домашнього насильства передбачено адміністративну, кримінальну чи цивільно-правову відповідальність, що регулюється Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП), Кримінальним кодексом України (далі КК) та Цивільним кодексом України (далі ЦК).

Згідно змін у КК також були введені обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. Вони аналогічні до обмежувального припису, які підлягають застосуванню до особи, яка підозрюється або яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання. Однак він може бути застосований лише у випадку доведення адміністративного або кримінального правопорушення.

У 2005 році було прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків У законі вперше в українському законодавстві було запропоноване визначення насильства за ознакою статі. У 2017 році його було доповнено визначеннями запобігання насильству за ознакою статі, протидія насильству за ознакою статі, оцінка ризиків [117].

Важливо, що відповідно до закону чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі, яка проводиться Мінюстом щодо законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акту принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт. Висновок гендерно-правової експертизи є обов'язковою складовою пакета документів, що подаються разом з проектом нормативно-правового акту до

розгляду. Порядок проведення гендерно-правової експертизи визначає Кабмін [104].

Наступною групою документів, які відіграють значну роль у встановленні правових засад діяльності суб'єктів є укази Президента України. Згідно Конституції України, Президент України видає укази та розпорядження, які є обов'язковими до виконання [66]. Саме Конституція України визначає засади державної політики в усіх сферах життєдіяльності суспільства на принципах верховенства права. Загальні принципи сформовані в ній відображають побудову правової системи та системи права в цілому.

Акти Президента України мають важливе значення в адміністративно-правовому регулюванні, вони мають значний вплив на формування та діяльність Кабінету Міністрів України та органів виконавчої влади [154, с. 103]. Це стосується також досліджуваної нами сфери.

У 2015 році було прийнято указ Президента України «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини». Однією зі стратегічних цілей, якої було створення ефективної системи запобігання та протидії домашньому насильству. Завдяки активній діяльності робочої групи при Міністерстві соціальної політики України повністю виконано пункти Плану, які передбачали розроблення нормативно-правових актів [125].

А вже у січні 2019 року набрали чинності зміни до законодавства, якими посилено кримінально-правовий і кримінально-процесуальний захист постраждалих від домашнього та гендерно зумовленого насильства. У законодавство введенні спеціальні заходи із запобігання та протидії домашньому насильств: обмежувальні заходи, терміновий та заборонний приписи [114].

30 вересня 2019 року Президент України прийняв указ № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». Однією з цілей є забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат. У рамках указу передбачено зниження рівня домашнього

насильства, забезпечення ефективного запобігання його проявам і вчасної допомоги постраждалим. Хоча нормативно-правовий акт не містить практичних вказівок до вирішення Цілей сталого розвитку, однак декларує створення системи моніторингу реалізації у та оприлюднення його [150].

Перевагою указів Президента України, як нормативно-правових актів, є можливість оперативно реагувати на зміну поточної ситуації та заповнювати прогалини, які існують у державній системі регулювання. У відповідь на загострення ситуації із пандемією Covid-19 видано указ Президента України від 21.09.2020 р. №398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства». Важливо, що указ передбачає опрацювання питання щодо можливості надання посадовим особам служб у справах дітей, органів опіки та піклування доступу до відомостей, що становлять лікарську таємницю, відомостей досудового розслідування у випадках, коли одержання таких відомостей є необхідним для прийняття рішень стосовно захисту прав і законних інтересів дитини [146]. Однак викликом в даному випадку є збереження принципу конфіденційності.

Згідно указу в шестимісячний строк Кабмін зобов'язаний винести на розгляд Верховної Ради України законопроекти, спрямовані на:

- забезпечення додаткових процесуальних гарантій неповнолітнім особам при проведенні їх допиту, опитування під час кримінального провадження, що базуються на найкращих міжнародних практиках, зокрема на моделі «Barnahus»;
- встановлення відповідальності за переслідування (сталкінг), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, як насильства за ознакою статі [146].

На нашу думку, це дозволить ефективніше реагувати на випадки домашнього насильства. Однак в умовах пандемії ситуація вимагає впровадження більш чітких заходів, оскільки пропоновані рішення напряду не вирішують поточну ситуацію із захистом вразливих категорій населення.

Нормативно-правове забезпечення державної політики щодо запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі також включає підзаконні акти центральних органів виконавчої влади.

До нормативно-правових актів Кабміну, які стосуються діяльності суб'єктів, що протидіють домашньому насильству можна віднести: Розпорядження від 05.09.2018 р. № 634-р «Про затвердження Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року»; Постанови: від 22.08.2018 р. № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»; від 02.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»; від 21.08.2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі»; від 26.06.2019 р. № 553 «Деякі питання надання послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства стосовно дітей»; від 20.03.2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі».

Крім вказаних підзаконних актів Кабмін приймає програмні документи та плани в аналізованій сфері. Так, 5 вересня 2018 року уряд затвердив Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року [97]. Згідно якого передбачалось активне запровадження

принципу гендерної рівності у діяльність судочинної системи та активний її моніторинг. Наприклад, доповнення Кодексу суддівської етики положеннями, спрямованими на забезпечення принципу гендерної рівності. У рамках плану було встановлено індикатори виконання та відповідальні державні органи за їх виконання, що безперечно є позитивною практикою. Однак серед індикаторів привертає увагу частий факт відсутності кількісних показників, які б дозволяли більш чітко простежити виконання та оцінити ефективність заявлених планів. Наприклад, індикатор забезпечення доступу вразливих груп жінок до правосуддя, у тому числі шляхом забезпечення надання безоплатної правової допомоги не містить інформації про кількість отримувачів консультацій або забезпечення центрів для їх надання.

Важливо, що серед індикаторів планів із вдосконалення законодавства був індикатор «подання на розгляд Кабінету Міністрів України законопроекту про внесення змін до статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності співробітників правоохоронних органів та військовослужбовців за скоєння насильства» [97], який планувалось виконати впродовж 2018-2019 років. Однак наразі запропонована зміна так і не була прийнята.

Постанова Кабміну від 02.08.2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [130] затвердила засади на яких ґрунтується взаємодія суб'єктів спрямованих на запобігання та протидію домашньому насильству.

Важливо, що відповідною постановою на місцевому рівні встановлюється порядок призначення відповідальних осіб за координацію у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі та моніторинг на місцевому рівні. Однак постанова потребує деталізації щодо налагодження взаємодії суб'єктів, оскільки розкриває повноваження в загальних рисах і не відображає механізмів взаємодії суб'єктів повністю. Це зумовлює необхідність розроблення ефективної

системи взаємодії суб'єктів публічної адміністрації в межах їх компетенції, узгодження їх функцій та повноважень, визначення форм державного управління.

Постановою Кабміну від 21.08.2019 № 824 було затверджено «Типові положення про денний центр соціально-психологічної допомоги особам та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб» [137]. Важливо, що до створення денного центру та забезпечення його функціонування можуть залучатися не лише органи державної влади, а й підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, фізичні особи-підприємці. Отже, постанова розширює залучення недержавних інституцій до боротьби із домашнім насильством.

Також нормативно-правові акти Кабміну дозволяють оперативно реагувати на нові виклики. Так, 01.06.2020 р. № 586 була прийнята постанова «Деякі питання захисту дітей в умовах боротьби з наслідками гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» [30], яка зобов'язала державні адміністрації сприяти виявленню та забезпеченню соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, потерпають від жорстокого поводження, зокрема домашнього насильства.

Центральним органом виконавчої влади, що формує та реалізовує політику у сфері запобігання та протидії домашнього насильства є Міністерство соціальної політики України. До останніх важливих нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії домашнього насильства ми можемо віднести наступні накази: від 01.10.2018 р. № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників»; від 11.12.2018 р. № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»; від 03.07.2019 р. № 1037 «Про затвердження

форм документів, із яких формується особова справа постраждалої особи, влаштованої до притулку для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі».

Наказ Мінсоцполітики від 01.10.2018 р. № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників» встановлює роль місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у роботі з кривдниками. На них покладається завдання із підготовки фахівців для програми. Крім того, в рамках функціонування програми встановлюється порядок взаємодії з місцевими державними адміністраціями та органи місцевого самоврядування й уповноваженими підрозділи органу Національної поліції. Так заходи з організації та забезпечення проходження цієї Типової програми кривдниками проводяться на підставі інформації, отриманої відповідно до законодавства від уповноваженого підрозділу органу Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [142].

Важливу роль у діяльності суб'єктів публічної адміністрації відіграють накази міністерств, які містять детальні процедури діяльності їх відділів та установ. Важливим підзаконним нормативно-правовим актом, що врегульовує ключові питання ухвалення термінового заборонного припису, є Наказ Міністерства внутрішніх справ України (дал МВС) від 01.08.2018 р. № 654 «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» та наказ від 13.03.2019 р № № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства». Відсутність нормативного регулювання даного спеціального заходу унеможливило застосування термінового заборонного припису до березня 2019 року.

До відомчих нормативно-правових актів, які регулюють діяльність закладів освіти з питань запобігання та протидії домашньому насильству можна віднести: наказ МОН від 02.10.2018 р. № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки

домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»; листи МОН: від 30.10.2018 р. № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству стосовно дітей»; від 18.05.2018 р. № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»; від 27.06.2019 р. № 1/9-414 «Деякі питання щодо створення у 2020/2021 н. р. безпечного освітнього середовища, формування в дітей та учнівської молоді ціннісних життєвих навичок [48, с. 75].

Важливим підзаконним нормативно-правовим актом, що врегульовує захист дітей від насильства в освітньому середовищі є наказ МОН від 02.10.2018 р. № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами», який встановлює порядок реагування педагогічних працівників на випадки домашнього насильства [123].

У сфері охорони та захисту здоров'я населення та окремих категорій людей МОЗ також приймає підзаконні акти, наприклад, у сфері протидії домашньому насильству, видав наказ від 01.02.2019 р. №278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги» [135]. Який вперше в Україні ввів системний підхід до виявлення домашнього насильства та надання медичної допомоги.

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати такі висновки щодо розкриття правових засад та принципів діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- під правовими засадами діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, пропонуємо розуміти сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується

організаційна діяльність суб'єктів та які відображають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству;

- Україна ратифікувала основні міжнародні документи, крім Стамбульської конвенції, стосовно протидії домашньому насильству, визначивши міжнародні та європейські норми важливою складовою державної політики на шляху забезпечення основних прав та свобод людини та громадянина. Наслідком приєднання України до зазначених вище міжнародних актів стала активна законотворча та нормотворча робота, що дозволяє розвивати систему законодавства у напрямку 4Р профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ. «prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ. «comprehensive policies»);

- аналіз Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року свідчить про потребу запровадження кількісних індикаторів у планування реалізації державної концепції;

- необхідне доопрацювання у напрямку захисту персональних даних та принципу конфіденційності Постанову Кабміну «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі», шляхом запровадження адміністративної відповідальності за розголошення персональних даних.

Отже, приєднання до основних міжнародних документів стосовно протидії домашньому насильству сприяло розбудові системи законодавства на підставі концепції 4Р (профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ. «prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ. «comprehensive policies»). Україною здійснюється поступова адаптація принципів та засад запобігання та протидії домашньому насильству на основі вказаної концепції, однак чинне законодавство все ще

потребує удосконалення в аспекті належної та результативної діяльності суб'єктів, що реалізують такі заходи.

2.2. Адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Ефективна системи запобігання та протидії домашньому насильству передбачає наявність органів публічної адміністрації, які покликані забезпечувати захист прав людини та громадянина. Для того, щоб визначити особливості функціонування суб'єктів права та правовідносин в досліджуваному нами явищі потрібно проаналізувати їх адміністративно-правовий статус.

У перекладі з латинської статус (лат. – «status») означає «стан», позначаючи загальне становище окремої особи в суспільстві. Отже, в теорії права це може означати сукупність усіх або певної частини її юридичних прав та обов'язків особи [82, с.277]. Варто зазначити, що категорія «статус» використовується багатьма науками. Так, у філософії «статус» розглядається, як «соціальний, співвідносний стан (позиція) індивідуума або групи в соціальній системі, що визначається низкою ознак, специфічних для даної системи» [54, с.70].

У словниках української мови поняття «статус» визначається як положення, стан [160]. Згідно юридичної енциклопедії ця категорія визначається як правове становище (сукупність прав та обов'язків) фізичної або юридичної особи [177, с. 626]. До 60-х років ХХ ст. у вітчизняній юридичній науці правовий статус ототожнювався з правоздатністю, оскільки вони виникають припиняються у суб'єкта одночасно, і є в однаковій мірі невідчужуваними [83, с.18].

В теорії права існує декілька підходів до визначення аналізованого поняття. Наприклад, в історіографії триває дискусія стосовно використання термінів «правовий статус», «правове положення», «правове становище». Однак більшість вчених схиляються до ототожнення цих понять [162, с. 35].

Відповідно до теорії адміністративного права існують адміністративно-правовий статус особи та адміністративно-правовий статус суб'єкта публічної адміністрації. В рамках нашого дослідження аналізуватиметься саме останній. Основною ознакою набуття суб'єктом адміністративно-правового статусу є наявність конкретних суб'єктних прав та обов'язків [26, с. 188].

В історіографії під поняттям «адміністративно-правовий статус» розглядають насамперед сукупність юридичних засобів, які характеризують місце та роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах [3, с. 94-97]. Основними для аналізу адміністративно-правового статусу є наступні елементи 1) адміністративні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) правосуб'єктність (правоздатність, дієздатність та деліктоздатність) [159, с. 288]. Вказані елементи адміністративно-правового статусу закріплюються в адміністративно-правових нормах.

Варто зазначити, що в історіографії існують різні підходи до визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів, що здійснюють заходи у досліджуваній сфері.

Так вчені Г. Горбова та В. Галуцько визначають адміністративно-правовий статус публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї як сукупність юридичних обов'язків і прав суб'єктів публічної адміністрації, наділених правосуб'єктністю, що встановлюються задля протидії насильству в сім'ї з метою забезпечення конституційних прав та законних інтересів людини і громадянина [20, с. 39].

Н. Манжос під адміністративно-правовим статусом суб'єктів публічної адміністрацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розуміє сукупність їхніх адміністративних обов'язків (завдань) і правопорядку та підстав виникнення спеціальної правосуб'єктності та адміністративної відповідальності за зловживання публічною владою чи неналежне виконання наданої їм владної компетенції у сфері недопущення,

запобігання, протидії та усунення шкоди, завданої домашнім насильством [84, с. 133].

К. Гурковська, аналізуючи особливості адміністративно-правового статусу ОВС як суб'єктів попередження домашнього насильства, розглядає адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як їхнє становище у системі суспільних відносин механізмі державного управління, що визначається державою закріпленням у нормах адміністративного законодавства їхніх завдань, функцій, повноважень та відповідальності, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові відносини, зокрема ті, що виникають безпосередньо під час здійснення діяльності із попередження домашнього насильства [24, с. 95].

Отже, відповідно до теорії адміністративного права можна визначити, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству – це сукупність адміністративних прав та обов'язків, які характеризують їх правоздатність, роль та місце в державній системі, визначають механізми їх взаємодії, повноваження та відповідальність, що реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові відносини для захисту людини від домашнього насильства.

Відповідно, основними ознаками адміністративно-правового статусу суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є їх адміністративні права та обов'язки, завдання, функції, взаємозв'язки з іншими органами публічної адміністрації, місце та роль системі державної політики з протидії та запобігання домашньому насильству, які визначені адміністративними нормами.

Відповідно до проведеної нами класифікації суб'єктів публічної адміністрації розгляд адміністративно-правового статусу суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству можливо почати саме з Кабінету Міністрів України, який є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Одним із основних завдань Кабміну є

забезпечення захисту права і свободи людини та громадянина, сприятливих умов для вільного й усебічного розвитку особистості [2, с. 76]. У сфері протидії та запобігання домашньому насильству його основною формою реалізацією правосуб'єктності є ухвалення правових актів – постанов і розпоряджень, які обов'язкові до виконання на території України.

Кабмін забезпечує проведення політики соціального захисту, розробляє і виконує загальнодержавні програми соціального розвитку, здійснення заходів щодо забезпечення громадського порядку, боротьби зі злочинністю [2, с. 70]. Адміністративно-правовий статус Кабміну розкрито в Законі України від 27.02.2014 р. №794-VII «Про Кабінет Міністрів України» [143] в якому визначено, структуру, завдання, компетенцію та загальні й спеціальні повноваження в різних галузях, сферах і секторах суспільного життя, порядок розроблення, прийняття та набрання чинності його актів.

Варто зазначити, що при Кабміні діє Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми (далі Рада), як тимчасово консультативний-дорадчий орган. Вона створена Постановою Кабміну від 05.09.2007 р. № 1087 «Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми». Одними із основних завдань Ради є розгляд пропозицій центральних і місцевих органів виконавчої влади, наукових установ та громадських організацій; участь в розробленні проектів державних цільових програм запобігання та протидії домашньому насильству; проведення моніторингу виконання відповідних державних цільових програм. У випадку необхідності Рада може утворювати експертні та робочі групи; одержувати в установленому порядку від органів виконавчої влади інформаційні та аналітичні матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань; організовувати проведення

конференцій, симпозіумів, нарад та семінарів з питань, що належать до компетенції Ради [144].

Центральним органом виконавчої влади, що формує та реалізовує державну політику у сфері протидії та запобігання домашньому насильству є Міністерство соціальної політики України. В той же час його регіональні підрозділи безпосередньо відповідальні на місцях за протидію досліджуваному явищу. Одним із основних завдань Мінсоцполітики є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері запобігання насильству; координація діяльності уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ, органів опіки і піклування із запобігання насильству в сім'ї; узагальнення відомостей про насильство в сім'ї, контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї; розроблення і затвердження методичних рекомендацій щодо проходження корекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї; розгляд заяв та повідомлень про факти вчинення насильства в сім'ї; направлення жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї. [144]. На регіональному рівні функції Міністерства соціальної політики України здійснюють органи соціального захисту населення, служби у справах дітей, центри соціальних служб для молоді.

Відповідно до Наказу Мінсоцполітики від 11.12.2018 р. № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей» у рамках центрального виконавчого органу передбачено створення Кол-центру як неприбуткової державної бюджетної установи, створеної для забезпечення виконання завдань щодо належного реагування на звернення громадян про факти торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства стосовно дітей [149].

Варто зазначити, що Кол-центр є юридичною особою публічного права. Структура, штатний розпис, кошторис та кваліфікаційні вимоги до працівників Кол-центру затверджуються Мінсоцполітики. Одними із основних завдань Кол-центру є: 1) забезпечення належного реагування в межах компетенції на звернення громадян про домашнього насильства, насильства за ознакою статі, насильства стосовно дітей 2) інформування та консультування з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, насильству стосовно дітей; 3) взаємодія із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, відповідно до Порядку взаємодії; 4) забезпечення реагування в межах компетенції на звернення громадян щодо фактів торгівлі людьми шляхом взаємодії із суб'єктами, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми, визначеними статтею 5 Закону України «Про протидію торгівлі людьми»; 5) ведення, наповнення та оновлення бази даних для надання консультацій з питань, що належать до компетенції Кол-центру; 6) проведення моніторингу та аналізу громадської думки з питань, що належать до компетенції Кол-центру; 7) обмін інформацією із суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі [149]

Наразі кол-центр не працює відповідно до наведених положень. Лише 11.02.2020 року у тестовому режимі розпочала свою роботу гаряча лінія для осіб, які постраждали від домашнього насильства [166].

Згідно Закону України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прокуратуру віднесено до органів та установ, що здійснюють заходи із запобігання та протидії домашньому насильству [120]. Разом з тим у законі не вказано жодних додаткових повноважень чи прав цього суб'єкту. Таким чином, діяльність органів прокуратури з протидії домашньому насильству проводиться в рамках виконання загальних функцій. Наприклад, керівники органів прокуратури

можуть здійснювати координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії та запобіганню домашнього насильства. Завдання прокуратури за фактами домашнього насильства загалом обмежуються розслідуванням кримінального впровадження відповідно до загального законодавства. Варто зазначити, що у кримінальних провадженнях щодо домашнього насильства можуть бути укладені угоди про примирення. Однак при наявності фактів, які можуть свідчити про те, що укладення угоди потерпілою не було добровільним, прокурор має заперечувати стосовно затвердження такої угоди [8, с. 67].

Відповідно до КУпАП прокурор здійснює нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів впливу за адміністративні правопорушення, шляхом реалізації повноважень щодо нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [161, с. 68]. Однак найбільше повноважень прокурор має саме у сфері кримінального провадження. Отже, в органах прокуратури відсутні права та повноваження із застосування превентивних заходів та спеціальних заходів із протидії домашньому насильству.

Також представники органів прокуратури можуть входити до складу регіональних дорадчих органів, які створені органами місцевого самоврядування або виконавчої влади. На нашу думку, потрібно у законі «Про запобігання та протидію домашньому насильству» деталізувати повноваження прокуратури у цій сфері, щоб дозволити їй активніше включитися в діяльність щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Це стосується повноважень органів прокуратур стосовно укладення мирових угод, нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру та чіткіше окреслити роль представників органів прокуратури у складі регіональних дорадчих органів, які створені органами місцевого самоврядування або виконавчої влади.

Основні засади адміністративно-правового статусу Національної поліції, як суб'єкта із протидії домашньому насильству, визначено в Законах

України від 02.07.2015р. № 580-VIII «Про Національну поліцію» та від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про протидію та запобігання домашньому насильству», а також у Постанові Кабміну від 28.10.2015 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію».

У сфері протидії домашньому насильству уповноважені представники цього суб'єкта мають такі повноваження: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства; 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству [120].

Варто зазначити, що відсутній чіткий перелік уповноважених підрозділів органів Національної поліції України, які вживають заходів для запобігання досліджуваному явищу. Однак в історіографії до таких відносять: патрульну поліцію; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції [11, с. 159].

Отже, уповноважені представники поліції можуть протидіяти аналізованому негативному соціальному вищу шляхом його попередження, припинення, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо кривдників, ухвалення термінових заборонних приписів, шляхом складання протоколів про адміністративні правопорушення, застосовуючи при цьому засоби адміністративного примусу відповідно до законодавства.

Адміністративно-правовий статус дільничних офіцерів поліції встановлює наказ Міністерства внутрішніх справ від 28.07.2017 № 650 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції». Згідно якого дільничні офіцери поліції ставлять на превентивний облік та в межах своєї компетенції проводить профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення домашнього насильства (кривдниками) [121].

Адміністративно-правовий статус патрульної служби МВС викладено у у наказі МВС від 02.07.2015 № 796 «Про затвердження Положення про патрульну службу МВС». До основних завдань служби віднесено виявлення та припинення кримінальних та адміністративних домашньому насильству, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню [128].

Можна зазначити, що серед підрозділів поліції основним у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є служба дільничних офіцерів поліції, оскільки більшість повноважень, які визначено у ст. 10 Закону України від «Про запобігання та протидію домашньому насильству», віднесена до їх компетенції [11 с. 160]. Саме дільничні офіцери поліції вживають превентивних заходів, передбачених законодавством і спрямованих на запобігання правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством, відповідно до норм Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відповідно до інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції одним із основних напрямків їх діяльності є ужиття заходів для запобігання та протидії домашньому насильству і його припинення через проведення профілактичної роботи,

складання адміністративних протоколів та ухвалення термінових заборонних приписів [121].

Важливо відзначити, що КУпАП наділяє відповідні підрозділи органів Національної поліції України повноваженнями у сфері з протидії домашньому насильству, а саме: складання протоколів про адміністративне правопорушення за ст. ст.173-2 КУпАП, ухвалення термінових заборонних приписів, застосування інших видів адміністративного примусу. Однак важливо, що у адміністративно-правовому статусі уповноважених підрозділів поліції відсутня відповідальність за бездіяльність у випадках невикористання доступних адміністративних засобів для запобігання домашньому насильству. З огляду на значну роль правоохоронців у протидії досліджуваному явищу, на нашу думку, доцільно її запровадити, у випадку, якщо бездіяльність призвела до тяжких наслідків, шляхом внесення до КУпАП норми про відповідальність за невжиття заходів у сфері протидії домашньому насильству.

Крім того, на нашу думку, потрібно внести зміни закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», щоб встановити чіткий перелік уповноважених підрозділів Національної поліції у сфері протидії та запобігання домашньому насильству. Встановлення відповідальних за заходи у цій сфері дозволить уникнути дублювання повноважень, сприятиме подальшому вдосконаленню законодавства, спростить моніторинг ефективності діяльності.

Варто зазначити, що адміністративно-правовий статус органів самоврядування змінюється з огляду на процеси децентралізації. Поступово вони отримують більше повноважень, особливо це стосується розвитку інфраструктури для допомоги постраждалим від домашнього насильства. Органи місцевого самоврядування мають забезпечувати надання соціальних послуг постраждалим особам від домашнього насильства відповідно до їхніх потреб. У сфері протидії домашнього насильства їх статус визначається Законами України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про протидію та

запобігання домашньому насильству», від 08.09.2005 № 2866-IV «Про забезпечення рівних можливостей чоловіків та жінок» та підзаконними актами. Таким підзаконним актом, наприклад, є постанова Кабміну від 21.08.2019 р. № 824 «Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», відповідно до якого вони отримали повноваження створювати денні центри з урахуванням потреб територіальної громади. Варто зазначити, що відповідно до цієї постанови місцеві органи виконавчої влади також мають це право.

Денний центр у своїй діяльності, крім основних законів, також керується рішеннями центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Щодо юридичного статусу то денний центр не є юридичною особою та безпосередньо підзвітний закладу на основі якого він створений.

Основними його завданнями є: надання комплексної соціально-психологічної та первинної правової допомоги постраждалим особам; виконання програм для постраждалих осіб відповідно до типових програм для постраждалих осіб, затверджених Мінсоцполітики; організація та підтримка груп взаємодопомоги постраждалих осіб; організація та проведення семінарів і тренінгів для постраждалих осіб; проведення соціально-профілактичної роботи, спрямованої на запобігання повторним випадкам насильства щодо постраждалої особи та формування нульової толерантності до його проявів у суспільстві; інформування населення про права постраждалих осіб та соціальні послуги, які надаються денним центром; надання короткострокового (до десяти діб) або цілодобового перебування у «кризовій кімнаті» (за її наявності у денному центрі) постраждалим особам [137].

До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб також належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центри з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі [120].

Серед спеціалізованих служб підтримки постраждалим від домашнього насильства варто виділити мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, які надають соціальні послуги: консультування; кризового й екстреного втручання; соціальної профілактики. Вони створюються та діють на основі «Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», що затверджене Постановою Кабміну від 22.08.2018 р. № 654. Її заснування на місцевому рівні затверджується засновником, тобто центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або іншою загальною або спеціалізованою службою підтримки постраждалих осіб, при якій утворена мобільна бригада. Визначення потреби в утворенні мобільної бригади, забезпечення її утворення та функціонування, а також контроль за її діяльністю здійснюються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. На кінець 2019 року функціонувало 49 мобільних бригад у 12 областях України. Варто зазначити, що їх створення розпочалося ще до ухвалення типового положення силами міжнародних донорів та громадських ініціатив [94, с. 5].

Згідно Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до спеціалізованих служб підтримки відносять також притулки для постраждалих. Відповідно до законодавства, вони можуть створюватися місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування [110, с. 9]. Основним завданнями притулку є:

- забезпечення місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування постраждалих осіб;
- надання постраждалим особам за місцем безпечного тимчасового цілодобового перебування комплексної допомоги (психологічних, соціально-побутових, інформаційних, юридичних та інших послуг) на основі оцінки їхніх потреб та індивідуального підходу з урахуванням віку, статі, стану здоров'я й соціального становища [139].

Відповідно до законодавства на місцевому та регіональному рівні серед заступників голів державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування призначаються відповідальні за координацію заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Координатор призначається відповідальним за забезпечення своєчасного та ефективного вжиття заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі [153, с. 32]. Його повноваження визначаються частиною 2 ст. 8 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Серед них: забезпечення надання соціальних послуг; визначення потреби у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, забезпечення їх створення та функціонування, здійснення контролю за їхньою діяльністю; участь у підготовці фахівців, до компетенції яких належать питання запобігання та протидії домашньому насильству, в тому числі фахівців, які реалізують програми для кривдників та ін [120]. До сфери їх обов'язків належить створення та забезпечення роботи постійно діючих робочих комісій із питань координації дій щодо попередження насильства в сім'ї, які працюють при місцевих органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування [20, с. 44].

Для вивчення проблемних питань та забезпечення міжвідомчої співпраці щодо реалізації державної політики, узгодженості заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, координації проведення інформаційно-просвітницьких заходів, розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства та практики його застосування на

регіональному рівні областей та районів можуть створюватися дорадчі органи – регіональні координаційні ради, робочі групи [130]. До їх складу можуть входити уповноважені представники служб у справах дітей, уповноважених підрозділів органів Національної поліції, органів управління освітою, структурних підрозділів з питань охорони здоров'я місцевих держадміністрацій, центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, органів прокуратури та суду, громадських об'єднань, релігійних організацій, міжнародних організацій та іноземних неурядових організацій (за згодою). Склад дорадчого органу затверджується розпорядженням голови. За поданням голови дорадчого органу до персонального складу можуть вноситися зміни. Прийняття рішення здійснюється через відкрите голосування.

Координаційні ради/міжвідомчі робочі групи можуть утворювати в разі потреби експертні групи із залученням представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, наукових установ та громадських організацій для підготовки пропозицій щодо ефективної реалізації на регіональному рівні державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, можуть організовувати проведення конференцій, нарад та семінарів для проведення інформаційно-просвітницької роботи та аналізу поточної ситуації. Також вони мають право одержувати в установленому порядку від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування інформаційні та аналітичні матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань [153, с. 65]. Недоліком є декларативний характер самого дорадчого органу, відсутність практичних повноважень та чіткого механізму реалізації прийнятих рішень і відповідальності за їх виконання.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», та статтею 14 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» громадські ініціативи, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, юридичні та фізичні

особи можуть брати участь в заходах у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі за власною ініціативою та/або залучатися до них іншими суб'єктами відповідно до законодавства [120]. Оскільки громадські ініціативи, враховуючи український та міжнародний досвід, відіграють значну у протидії та запобіганню домашньому насильству їх форми взаємодії з органами місцевого самоврядування та виконавчої влади потребують деталізації в законодавстві. Наприклад, вони можуть брати активнішу роль у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб через заснування соціальних підприємств, надання послуг в рамках соціального замовлення, залучення міжнародного досвіду та фінансування. В аналізованих типових положеннях про заснування спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб передбачається можливе залучення громадських об'єднань до їх заснування, забезпечення та функціонування, однак їх права та обов'язки не зазначаються.

Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань як суб'єктів попередження домашнього насильства характеризується тим, що: 1) сфера їх залучення у досліджуваній сфері частково встановлюється нормативно-правовими актами, які стосуються створення спеціалізованих установ для жертв насильства; 2) на відміну від державних органів вони вільні вибирати напрямок своєї діяльності та методи досягнення своєї місії у рамках законодавства. Отже, у законодавстві відсутня система чіткої взаємодії з громадськими об'єднаннями у досліджуваній сфері.

Основні положення щодо діяльності установ охорони здоров'я викладені у Постанові Кабміну від 22.08.2018 р «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» [130]. Для координації заходів стосовно постраждалих осіб керівники закладів охорони здоров'я призначають відповідальну особу з числа заступників. Щоквартально заклади охорони здоров'я звітують Мінсоцполітики про

результати здійснення повноважень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі у визначеному ним порядку через МОЗ.

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати такі висновки щодо аналізу адміністративно-правового статусу суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- нами запропоновано під адміністративно-правовим статусом суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розглядати сукупність адміністративних обов'язків, функцій і прав, які характеризують їх правоздатність, роль та місце в державній системі, визначають механізми їх взаємодії, повноваження та відповідальність, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові відносини для захисту прав людини;

- повноваження регіональних та місцевих координаторів, дорадчих органів значною мірою є декларативними через відсутність чіткого механізму реалізації прийнятих рішень, відповідальності за їх виконання. З огляду на децентралізацію їх адміністративно-правовий статус у системі протидії та запобігання домашньому насильству потребує перегляду, шляхом розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування;

- адміністративно-правовий статус уповноважених підрозділів поліції потребує уточнення через прийняття «Порядку взаємодії органів Національної поліції з іншими державними та громадськими інституціями» де передбачити чіткий перелік підрозділів, які задіяні у протидії домашньому насильству (патрульну поліцію; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції), що дозволить ефективніше налагоджувати взаємодію з іншими суб'єктами;

- з огляду на значну роль правоохоронців у протидії досліджуваному явищу, на нашу думку, доцільно запровадити відповідальність за бездіяльність, у випадку, якщо вона призвела до тяжких наслідків;

- потрібно уніфікувати та деталізувати повноваження органів прокуратури, які в рамках виконання загальних функцій здійснюють координацію діяльності правоохоронних органів та сприяють захисту інтересів прав постраждалих осіб. Це стосується повноважень органів прокуратури стосовно укладення мирових угод, нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру та чіткіше окреслити роль представників органів прокуратури у складі регіональних дорадчих органів, які створені органами місцевого самоврядування або виконавчої влади;

- у законодавстві відсутній чіткий розподіл функцій і повноважень між Мінсоцполітики та його органів і відділів на місцях; часто повноваження одних і тих же суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, при цьому дещо відрізняються, що суттєво ускладнює процес правозастосування, також немає чіткого розмежування між органами регіональними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Запропоновано прийняти «Положення про повноваження суб'єктів у сфері запобігання, боротьби та захисту осіб від домашнього насильства».

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів, що запобігають та протидіють домашньому насильству є сукупністю елементів, які характеризують їх роль та місце у державному механізмі гарантування та захисту основоположних природних прав людини. До таких елементів віднесено: їх спеціальні адміністративні права та обов'язки, завдання, функції, особливості взаємозв'язків з іншими органами публічної адміністрації у досліджуваній сфері, що мають вираження у актах законодавства. Доведено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

потребує вдосконалення через деталізацію в об'єднаному підзаконному нормативно-правовому акті основних повноважень, які викладені в різних документах. Особливо це стосується органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які дублюють повноваження один одного.

2.3. Адміністративно-правовий інструментарій забезпечення органами публічного адміністрування заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Ключовою функцією органів публічної адміністрації є забезпечення охорони й захисту законних прав і свобод людини та громадянина. Реалізація цього забезпечується передусім через адміністративно-правовий інструментарій, в межах Конституції та чинного законодавства.

При аналізі діяльності суб'єктів публічної адміністрації із охорони й захисту законних прав і свобод людини та громадянина здебільшого вживають терміни «форми адміністрування», «форми адміністративної діяльності». Лише відносно нещодавно в історіографії почали використовувати поняття «інструменти», що узгоджується з європейською практикою в якій висвітлюючи практичний бік певної публічної діяльності, позначають її категорією «інструменти».

Відповідно різні науковці по-своєму бачать сутність і зміст адміністративно-правового інструментарію. Відсутність єдності наукових думок породжує неправильне застосування категоріального апарату, розкриття окремих механізмів і загалом створює помилкове враження про існування окремих юридичних інститутів, явищ чи процесів. Вітчизняні вчені виокремили два основних підходи до розуміння окресленої проблематики. Перші під інструментами діяльності публічної адміністрації розуміють способи зовнішнього вираження дій таких суб'єктів, інші – розкривають її через імовірний механізм реалізації такої діяльності [47, с. 9].

На думку Р. Мельника, інструментами діяльності публічної адміністрації є нормативні акти публічної адміністрації, адміністративний

акт, адміністративний договір [47, с. 9-10; 155, с. 115], а також акт-план та фактична дія (акт-дія) [86, с. 48]. Зокрема, регулювальний вплив на суб'єктів вимагає використання такого інструменту, як ухвалення нормативного акта (підзаконний нормативний акт публічної адміністрації), а організаційний вплив і сприяльне публічне адміністрування передбачають використання адміністративних актів та актів-дій (юридично значущих дій) [76, с. 153].

Інші автори використовують більш широкий підхід у трактуванні поняття «адміністративно-правовий інструментарій». Так наприклад, у підручнику «Загальне адміністративне право» до переліку інструментів діяльності публічної адміністрації зарахували адміністративний акт, адміністративний договір, акти-дії, плани, приватноправові інструменти, нормативні акти, адміністративний розсуд, електронне урядування. Деякі автори включають і фактичні дії як інструменти публічного адміністрування [14, с. 143-144; 155, с. 115; 38].

Однак частіше за все інструментами визначають сам адміністративний акт, адміністративний договір та акт-план. Тим не менше окремі дослідники переконують, що більш вдалим є визначення не адміністративного акта як інструмента, а ухвалення адміністративного акта, не плану, а затвердження акта планування (акта-плану), не адміністративного договору, а укладення адміністративного договору. У такому разі робиться більший акцент на діяльнісному аспекті, що й мають відображати інструменти публічного адміністрування. Такий підхід також має значення для судової практики, оскільки обов'язковою ознакою рішень (дій чи бездіяльності) суб'єкта владних повноважень, які можуть бути оскаржені до суду, є те, що вони безпосередньо породжують певні правові наслідки. Відповідно судовий захист має лише та особа, яка є суб'єктом (носієм) порушених прав, свобод чи інтересів. Тобто самим інструментом, наприклад, є затвердження плану, що створює правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення прав і породжує обов'язки для приватних осіб [76, с. 152-153].

Ми приєднуємося до думки тих авторів, які вважають, що інструмент це дія, а інструментарій – це сукупність засобів із реалізації органами публічного адміністрування встановленої в законодавстві мети їх діяльності.

Де під засобом ми розуміємо прийом, спосіб, спеціальну дію, що дає можливість здійснити що-небудь, досягти чогось [160].

Таким чином, на нашу думку адміністративно-правовий інструментарій у сфері протидії та захисту людини і громадянина від домашнього насильства реалізується через сукупність наступних засобів:

- додержання норм права (наприклад, утримання громадянина, який був підданий адміністративному стягненню за вчинення насильства в сім'ї, від повторного вчинення зазначеного правопорушення);

- використання норм права (наприклад, право жертви насильства в сім'ї за бажанням пройти курс психолого-соціальної реабілітації, право жертви насильства в сім'ї звернутися до кризового центру за допомогою);

- виконання норм права (наприклад, органи публічної адміністрації у випадку насильства повинні повідомляти органи внутрішніх справ для вжиття відповідних заходів);

- застосування норм права (наприклад, винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї).

Окремо слід відзначити, що деякі сучасні науковці розкривають аналізовану категорію крім розуміння форм публічного адміністрування ще й через призму ймовірних елементів публічного механізму врегулювання суспільних зв'язків. Тобто у їх розумінні інструменти публічного адміністрування – це сукупність форм, методів, процедур та інших його складників, які в сукупності або окремо один від одного слугують чинниками впливу публічної адміністрації на конкретні об'єкти регулювання [155, с.113]. Можна також зустріти думки про те, що це засоби публічного адміністрування, за допомогою яких відбувається досягнення цілі такої діяльності [16, с. 94]. За такого розуміння інструменти бувають як примусові (позбавлення ліцензії, застосування штрафу тощо), так і

непримусові (адміністративний договір, надання дозволу тощо) [86, с. 46; 38].

Отже, під адміністративно-правовим інструментарієм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ми розуміємо сукупність засобів (додержання, використання, виконання та застосування норм), які забезпечують безпосередній юридичний вплив на поведінку суб'єктів суспільних відносин, та передбачають захист прав і законних інтересів людини і громадянина з метою подолання вказаного негативного соціального явища та притягнення винних до відповідальності вразі його вчинення.

Як вже нами зазначалось, одним із інструментів, що можуть використовувати органи публічної адміністрації у своїй діяльності є прийняття адміністративних актів. На думку В. Авер'янова та інших науковців, що працювали над колективною роботою «Державне управління: проблеми теорії та практики», з метою уникнення будь-яких двозначностей варто використовувати термін «індивідуальний адміністративний акт» [29].

Отже, під індивідуальними адміністративним актом ми можемо розглядати будь-яке рішення органу публічної адміністрації, яке має зовнішню спрямованість і приймається з метою врегулювання конкретного публічного випадку [2, с. 165].

Щодо забезпечення органами публічної адміністрації належного здійснення заходів у сфері протидії та запобігання домашньому насильству, то провідне місце серед цих заходів, займають саме індивідуальні адміністративні акти. Це зумовлюється тим, що вони відзначаються правозастосовним характером і як правило у них виражені конкретні юридично владні волевиявлення суб'єктів публічної адміністрації, які працюють у сфері протидії домашньому насильству.

Дану тезу підтверджують дослідники В. Галуцько та Г. Горбова, які виокремлюють наступні ознаки індивідуальних адміністративних актів:

- вони мають індивідуальний характер, тобто розраховані на конкретно визначену обставину, ситуацію і мають конкретно визначеного адресата, тобто суб'єкта;
- зазначеним актам властива юридична природа, тобто вони є актами владного характеру й обов'язковими для всіх, кому вони адресовані;
- вони постають юридичними фактами виникнення, зміни та припинення суспільних відносин у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї;
- вони породжують виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків у тих суб'єктів, кому адресовані;
- їм властивий односторонній порядок, оскільки вони завжди видаються суб'єктами публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї;
- індивідуальним актам властиво викликати, змінювати або припиняти адміністративно-правові відносини [20, с. 116].

Таким чином, враховуючи усе вище зазначене та чинне законодавство України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, до індивідуальних адміністративних актів, що використовують органи публічного адміністрування у зазначеній сфері ми відносимо наступні: постанови у справах про адміністративні правопорушення, передбаченні ст. 173-2 КУпАП; рішення по скаргах громадян стосовно вчинення домашнього насильства; офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї; обмежувальний та термінові приписи; направлення на проходження корекційної програми.

Як видно із переліку, всі вони носять примусовий характер, отже повинні здійснюватися відповідно до чинного законодавства. Отже, коротко проаналізуємо вказані види.

Основним нормативно-правовим актом, який визначає засади притягнення особи за домашнє насильство до адміністративної відповідальності є Кодекс України про адміністративні правопорушення, а

сама стаття 173-2 КУпАП. Згідно вказаної статті адміністративна відповідальність передбачена за домашнє насильство, під яким розглядають умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого [59].

Так само передбачена адміністративна відповідальність за невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення. За вище перераховані діяння до кривдника можуть бути застосовані наступні заходи: накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб. У випадку повторення впродовж року на кривдника можуть накласти штраф від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб [59].

У 2017 році були внесені зміни в статтю 173-2 КУпАП «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування». За вчинення домашнього насильства кривдник притягається до відповідальності у вигляді штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт, на строк від тридцяти до сорока годин. Найбільш суворим адміністративним стягненням за вказане правопорушення є адміністративний арешт на строк до семи діб. Згідно закону кривдника також можуть відправити на корекційні

програми на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством за рішенням суду [142].

Згідно статистичних даних розгляду адміністративних правопорушень, що серед санкцій, які застосовувалися у випадках, передбачених ст. 173-2 КУпАП, найбільш поширеним є штраф. Однак за свідченням громадських ініціатив така практика не є ефективною, оскільки грошове стягнення може виплачуватися із загального сімейного бюджету, або взагалі частина сплати лягає на плечі постраждалої сторони. Отже, штрафи не є ефективним інструментом для запобігання та протидії домашньому насильству у системі правосуддя. Наступною за поширеністю є практика застосування адміністративного арешту щодо кривдників. Суди рідше ухвалюють адміністративне стягнення у вигляді громадських робіт, яке призначається у випадку вчинення домашнього насильства [95, с. 21].

У 2019 році у структурі справ про адміністративні правопорушення, що надійшли на розгляд до місцевих загальних судів справи про вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування становлять загалом 14,4 %. Місцевими загальними судами застосовано адміністративні стягнення: штраф – 44 тис. осіб; громадські роботи – майже 5 тис. осіб; адміністративний арешт – 1,6 тис. осіб. Якщо порівнювати зі 2018 роком у 2019 р. відмічається зростання кількості зареєстрованих заяв та повідомлень про правопорушення, які стосуються домашнього насильства [5].

За статистикою органами Національної поліції України у 2019 році зареєстровано 141814 заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством. За вказаними заявами було складено 106721 адміністративних протоколів про адміністративні правопорушення, передбачених ст. 173-2 КУпАП. Однак лише за 2776 справами було розпочато досудове розслідування [95, с. 10]. Варто зазначити, що у 2019 р. серед зафіксованих Національною поліцією випадків

домашнього насильства переважає психологічне. Це зумовлює проблему доведення доказів та притягнення до відповідальності.

У 2019 році ГО «Ла Страда- Україна» здійснила аналіз судових рішень за статтю 173-2 КУпАП. Із 300 проаналізованих рішень суду в 137 випадках на винуватця накладено адміністративне стягнення, в 141 випадках обвинувачена сторона не була притягнена до адміністративної відповідальності з тих чи інших причин. Також дослідження ГО «Ла Страда-Україна» виявило, що в 10% проаналізованих судових рішеннях було вказано про повернення адміністративних матеріалів на доопрацювання для належного оформлення. Отже, наявна значна проблема у роботі поліції при оформленні протоколів. Неналежне оформлення документів практично призводить до уникнення відповідальності за скоєне правопорушення. Це лише підкреслює необхідність підвищенні рівня кваліфікації працівників поліції.

Н. Лесько зазначає, що адміністративна відповідальність не є достатньо ефективним засобом протидії домашньому насильству щодо дітей та його повторенню, оскільки воно носить переважно латентний характер. В той же час стягнення, передбачені ст. 173-2 КУпАП, мають низький профілактичний вплив [80, с. 269]. Наприклад, більшість судових рішень не відображає того, що діти-свідки домашнього насильства також є постраждалими. Як правило у протоколах про адміністративні правопорушення поліція зазвичай не фіксує того, що дитина як свідок домашнього насильства є окремою потерпілою особою в адміністративному правопорушенні за ст. 173-2 КУпАП [95, с. 29].

Так наприклад, Апеляційний суд Рівненської області скасував рішення міського суду та відхилив позов заявниці, встановивши, що немає підстав для застосування такого радикального заходу, як виселення, та що умови, передбачені статтею 116 Житлового кодексу, не було виконано. Відповідна частина ухвали суду звучить так: «З матеріалів справи видно, що заявниця багато разів викликала поліцію на домашню адресу та звинувачувала відповідача у вчиненні протиправних дій щодо неї та членів її сім'ї; однак не

було продемонстровано, що [О. Л.] систематично порушував правила спільного проживання і був визнаний відповідальним [з цього приводу]. І далі суд вказав, що «Саме по собі звернення до компетентних органів зі скаргами на порушення правил спільного проживання без застосування цими органами влади заходів щодо виправлення поведінки відповідної [винної] сторони не є підставою для виселення. Оцінивши кожний доказ окремо та спільно, колегія суддів дійшла висновку, що докази, надані сторонами, свідчать про існування ворожих конфліктних відносин між колишнім подружжям. За таких обставин колегія суддів вважає, що підстав для застосування такого крайнього заходу, як виселення, щодо відповідача недостатньо. Водночас колегія суддів вважає за необхідне попередити про те, що йому потрібно змінити своє ставлення до правил спільного проживання з членами своєї сім'ї [після розлучення]. ...» [78].

Отже, як видно із рішення колегії суддів, систематичне вчинення домашнього насильства по відношенню до своєї дружини на очах трьох дітей не є підставою для примусового виселення, що на нашу думку є неприпустим фактом. Про свідчить рішення Європейський суд з прав людини по справі «Левчук проти України» (*Levchuk v. Ukraine*), який одностайно оголосив скаргу за статтею 8 прийнятною та постановив, що у цій справі було порушення статті 8 Конвенції, адже не Апеляційний Суд України не Касаційний Суд України не врахували ту небезпеку, яку створював відповідач проживаючи разом із заявницею та неповнолітніми дітьми [78].

Те що органи влади не завжди реагують на випадки домашнього насильства підтверджується численними рішеннями Європейського суду з прав людини (Справа «Контрова проти Словаччини» (*Kontrovà v. Slovakia*) 31 травня 2007 року; Справа «Бранко Томашич та інші проти Хорватії» (*Branko Tomašić and Others v. Croatia*) 15 січня 2009 року; Справа «Дурмаз проти Туреччини» (*Durmaz v. Turkey*) 13 листопада 2014 року; Справа «Дживек проти Туреччини» (*Civek v. Turkey*) 23 лютого 2016 року та інші) [101].

Що стосується офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, то воно виноситься за умови відсутності в діях особи ознак злочину службою дільничних інспекторів поліції. Підставами для винесення офіційного попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї є:

- заява про допомогу жертви насильства в сім'ї або члена сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;
- висловлене жертвою насильства в сім'ї або членом сім'ї, стосовно якого існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, бажання щодо вжиття заходів з попередження насильства в сім'ї у разі, якщо повідомлення або заява надійшли не від нього особисто; отримання повідомлення про застосування насильств в сім'ї або реальної загрози його вчинення стосовно неповнолітнього чи недієздатного члена сім'ї;
- отримання інформації про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення (звернення громадян, організацій, підприємств, навчальних закладів тощо) [122].

У випадку повторного вчинення особою насильства в сім'ї, служба дільничних інспекторів поліції або кримінальна поліція у справах дітей видає цій особі під розписку направлення на проходження корекційної програми та в триденний строк надсилає до відповідного кризового центру повідомлення про направлення особи на проходження корекційної програми [122], за відмову від проходження корекційної програми передбачається адміністративна відповідальність за ст. 173-2 КУпАП. Офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї дозволяє зафіксувати випадок домашнього насильства та у випадку повторення вжити інші заходи для протидії.

Згідно законодавства до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству відносяться: 1) терміновий заборонний припис; 2) обмежувальний припис; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на

проходження програми для кривдників [120], які також слід розглядати як індивідуальні акти управління.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України можуть виносити терміновий заборонний припис, якщо існує загроза життю здоров'ю постраждалої особи. Це спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства [120].

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [120].

Для ухвалення термінового заборонного припису навіть необов'язковою є заява постраждалої особи. Оскільки головним пріоритетом при винесенні припису є її безпека. Термін дії такого припису – до 10 діб, однак можливе дострокове припинення, якщо до винуватця суд ухвалив адміністративне стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні. Працівники Національної поліції України можуть застосовувати примусове виселення з житлового приміщення винного у насильстві, якщо це передбачено у терміновому заборонному приписі. Важливого, що вимоги термінового заборонного припису поширюються і на місце спільного проживання чи перебування постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення. Особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, може оскаржити його в суді в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Всього за 2019 рік було ухвалено 15878 термінових заборонних приписів. Також зафіксовано 335 випадків невиконання термінового заборонного припису [95].

Варто зазначити, що норма статті 25 Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» про винесення термінового заборонного припису практично вступила в дію лише у березні 2019 р., оскільки розроблялось нормативне регулювання даного спеціального заходу. Так, порядок винесення термінового заборонного припису було затверджено відповідним наказом Національної поліції 1 серпня 2018 р., тоді як порядок проведення оцінки ризиків було затверджено лише 13 березня 2019 р. [133]. Це унеможливило застосування термінового заборонного припису до березня 2019 року.

Іншим важливим інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є обмежувальний припис. Згідно законодавства це встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Рішення про винесення обмежувального припису приймає суд не пізніше, ніж через 72 годин після отримання заяви від постраждалої особи або її представника. Він видається на термін від одного до шести місяців, та може бути продовжений судом ще на шість місяців.

Ініціювати судовий розгляд щодо видачу обмежувального припису може постраждала особа або її представник. У випадку вчинення насильства щодо непонолітнього, то заяву до суду мають право подавати батьки або інші законні представники дитини, її родичі, мачуха або вітччм дитини, а також орган опіки та піклування. Якщо жертвою насильства є недієздатна особа, то ініціювати судовий розгляд мають право опікун, а також орган опіки та піклування [120].

Заява про видачу обмежувального припису подається до суду за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього

насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, - за місцезнаходженням цього закладу. У разі задоволення заяви суд видає обмежувальний припис у вигляді одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі згідно законодавства. Обмежувальний припис може тимчасово обмежувати права винуватця або покладати на нього додаткові обов'язки. Серед них: заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; обмеження спілкування з постраждалою дитиною; заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування) тощо [120].

У випадку ухвалення обмежувального припису кривднику суддя зобов'язаний проінформувати уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також державні адміністрації та виконавчі органи за місцем проживання (перебування) постраждалої особи. Однак якщо винуватець неповнолітній на день видачі припису, то суд не може застосовувати обмеження на право проживання чи перебування кривдника у місці свого постійного проживання чи перебування [120].

Порядок видачі судом обмежувального припису визначається Цивільним процесуальним кодексом України. У 2019 році суди першої інстанції в порядку цивільного судочинства ухвалили 741 рішення з питань видачі чи продовження обмежувального припису. В більшості випадків суд лише частково задовольняє заяви про видачу обмежувального припису. Нагальною є потреба в розробленні уніфіковано системи оцінки ризиків судами, оскільки за оцінками моніторингу проведеного ГО «Ла Страда-Україна» суди в своїй практиці часто застосовують формальний підхід з оцінки ризиків при розгляду винесення обмежувального припису [95, с. 40].

На підтвердження вказанного факту ми наводили вище у роботі при аналізі рішень Європейського суду з прав людини.

Також провідними індивідуальними актами управління у сфері адміністративно-правового регулювання протидії домашньому насильству є направлення на проходження корекційної програми. Порядок направлення на проходження програми для кривдника визначено пунктом 3.3. «Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» затвердженою спільним наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 р. №3131/386 [122].

Згідно з якою, у разі вчинення особою насильства в сім'ї, служба дільничних інспекторів поліції або кримінальна поліція у справах дітей видає цій особі під розписку направлення на проходження корекційної програми та в триденний строк надсилає до відповідного кризового центру повідомлення про направлення особи на проходження корекційної програми.

11 січня 2019 р. набули чинності зміни до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, які були прийняті ще в грудні 2017 р. Відповідно до змін була запроваджена кримінальна відповідальність за вчинення домашнього насильства.

У 2019 р. згідно статистики потерпілими від кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, стали 1861 осіб. Якщо порівнювати статистику із 2018 роком, то спостерігається загальне збільшення справ про домашнє насильство. Це може бути зумовлене внесенням змін в законодавство та набуттям чинності змін до КК, наприклад, ст. 126-1 дозволяє правоохоронній системі реагувати більш ефективно.

У 2019 році у понад 50 % вироків було призначено покарання у вигляді громадських робіт. Приблизно однакову кількість вироків було

винесено з призначенням покарання у вигляді арешту (18,6%) та обмеження волі (17,7%). Найменш поширеною практикою є покарання у вигляді позбавлення волі, яке було присуджено лише в 10,6% випадках [95, с. 37].

Законом про внесення змін до ККУ і КПК України також було доповнено загальну частину Кримінального кодексу України новим розділом «Обмежувальні заходи». Вони є подібними до обмежувального припису та підлягають застосуванню до особи, яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, або звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання [80, с. 268].

Відповідно до ч. 6 ст. 194 КПК до підозрюваної особи у вчиненні кримінального правопорушення пов'язаного з домашнім насильством можуть застосовуватися наступні обмежувальні заходи: обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб; направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників [70].

Крім обмежувальних заходів, які можуть застосовуватися судом щодо кривдника до набрання рішенням законної сили в порядку ч. 6 ст. 194 КПК, суд може також застосувати такі обмежувальні заходи і до засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, при призначенні покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або в разі його звільненні від кримінальної відповідальності чи покарання в порядку ст. 91-1 ККУ [70].

Обмежувальні заходи застосовуються лише в порядку кримінального судочинства. Вони цим відрізняються від обмежувальних приписів, які можуть ухвалюватися в межах цивільного судочинства. З перспективи постраждалої особи різниця полягає в тому, що для ухвалення судом обмежувального припису потрібна заява до суду постраждалої особи або її представника. Обмежувальні заходи можуть ухвалюватися без звернення потерпілої сторони. Це важливо особливо для захисту постраждалих від домашнього насильства, яке сягнуло рівня злочину. Досудове розслідування та судовий розгляд можуть тривати довго, тому питання зупинення насильства, яке може тривати, є вкрай важливим. Часто постраждалі не можуть самостійно звернутися за обмежувальним приписом через різноманітні причини. Наприклад, через тиск обвинуваченої сторони, низьку обізнаність щодо свої прав тощо.

Варто відзначити, що суди рідко ухвалюють обмежувальні заходи, які передбачені ч. 6 ст. 194 КПК. Так моніторинг проведений ГО «Ла Страда-Україна» встановив, що у 2019 році лише в трьох справах до засуджених були застосовані обмежувальні заходи в порядку ст. 91-1 ККУ. При чому у всіх трьох випадках йшлося про направлення на проходження програми для кривдників. В тому ж 2019 році лише в одному випадку до засудженого були ухвалені обмежувальні заходи відповідно до ч. 6 ст. 194 КПК [95, с. 40]. Суд може виносити ухвалення на проходження програми для кривдників про її проходження на строк від трьох місяців до одного року [142].

Таке рідкісне застосування, в межах кримінального судочинства, обмежувальних заходів може зумовлюватися недостатньою кваліфікацією суддів та органів досудового розслідування. Низька обізнаність щодо можливостей застосування такого механізму забезпечення безпеки потерпілих осіб, а також недостатнє розуміння ролі та функцій обмежувальних заходів і обмежувальних приписів наразі є суттєвим недоліком правоохоронної системи, що перешкоджає ефективному запобіганню повторенню випадків домашнього насильства. Важливо

відмітити, що потребує налагодження взаємодія суддів та поліції для ефективної оцінки систематичності домашнього насильства. Потрібне подальше теоретичне та практичне розроблення позицій щодо застосування обмежувальних заходів у справах про домашнє насильство.

До не примусових інструментів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству ми відносимо наступні адміністративні заходи: інспектування сімей, де трапляються випадки насилля; здійснення профілактичної, освітньої та інформаційної роботи серед населення; проведення нарад, конференцій, семінарів, круглих столів, навчальних заходів (тренінги, семінари, воркшопи); розроблення методичні рекомендації, консультації тощо. Вони не породжують юридичних наслідків, не змінюють і не припиняють адміністративних правовідносин, однак відіграють значну роль для підвищення рівня поінформованості серед населення.

Не примусові інструменти можуть використовувати громадські ініціативи, які працюють у сфері протидії цьому негативному соціальному явищу.

Важливо відзначити, що поступово в Україні відбуваються позитивні зміни у законодавчій, політичній та практичній сферах щодо протидії та запобігання домашнього насильства. Впродовж 2017-2019 рр. було прийнято Закон України № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству над жінками та домашньому насильству і боротьбу з цими явищами». У відповідних законах була посилена, у порівнянні з попереднім законодавством, відповідальність за домашнє насильство, прийняті нові адміністративні та кримінальні норми у зазначеній сфері.

Проведений аналіз історіографії адміністративно-правового інструментарію забезпечення органами публічного адміністрування заходів у

сфері запобігання та протидії домашньому насильству та чинного законодавства, дозволив зробити наступні висновки:

- нами запропоновано під адміністративно-правовим інструментарієм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розуміти сукупність засобів (додержання, використання, виконання та застосування норм), які забезпечують безпосередній юридичний вплив на поведінку суб'єктів суспільних відносин, та передбачають захист прав і законних інтересів людини і громадянина з метою подолання вказаного негативного соціального явища та притягнення винних до відповідальності вразі його вчинення;

- статистичні дані про збільшення у процентному співвідношенні кількості випадків із притягненням до відповідальності дозволяють зробити висновок про поступове покращення спроможності системи правоохоронної та судової системи протидіяти та запобігати домашньому насильству;

- сучасною проблемою залишається недостатнє застосування можливостей термінового заборонного і обмежувального приписів, а також обмежувальних заходів, так як існує потреба в уніфікації оцінки ризиків судами, відповідно потребують: вдосконалення нормативно-правові аспекти приписів разом в поєднанні з інформаційно-профілактичною роботою; розроблення уніфікованої оцінки ризиків при розгляді справи; вдосконалення усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;

- активніше застосування обмежувальних заходів на стадії досудового розслідування або судового розгляду суттєво знизить ризики повторного вчинення домашнього насильства щодо потерпілої особи, разом з тим штрафи, як елемент системи примусових заходів є неефективним.

1. Отже, адміністративно-правовий інструментарій діяльності суб'єктів у сфері запобігання та протидії від домашнього насильства поділяється на примусові заходи і не примусові: 1) до примусових відносяться: винесення постанови у справах про адміністративні правопорушення, передбаченні ст. 173-2 КУпАП, прийняття рішення щодо

скарг громадян стосовно вчинення домашнього насильства, офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, обмежувальні та термінові заборонні приписи, направлення на проходження корекційної програми, обмежувальні заходи відповідно до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України; 2) до не примусових: інспектування сімей, де трапляються випадки насилля; здійснення профілактичної, освітньої та інформаційної роботи серед населення; проведення нарад, конференцій, семінарів, круглих столів, навчальних заходів (тренінги, семінари, воркшопи); розроблення методичних рекомендацій, консультацій тощо.

Висновки до другого розділу

1. Запропоновано, під правовими засадами діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розуміти сукупність нормативно-правових актів, на яких ґрунтується організаційна діяльність суб'єктів та які відображають при цьому сутність державної системи із протидії та запобігання домашньому насильству.

2. З'ясовано, що Україна ратифікувала основні міжнародні документи, крім Стамбульської конвенції, стосовно протидії домашньому насильству, визначивши міжнародні та європейські норми важливою складовою державної політики на шляху забезпечення основних прав та свобод людини та громадянина. Наслідком приєднання України до зазначених вище міжнародних актів стала активна законотворча та нормотворча робота, що дозволяє розвивати систему законодавства у напрямку 4Р профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ. «prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ. «comprehensive policies»).

3. Аналіз Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року свідчить про потребу

запровадження кількісних індикаторів у планування реалізації державної концепції.

4. Обгрунтовано, що існує необхідність доопрацювання Постанови Кабміну від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» у напрямку захисту персональних даних та принципу конфіденційності шляхом обмеження доступу до вказаного Єдиного державного реєстру, п.7 вказаної Постанови викласти у наступній редакції «Користувачами Реєстру є особи, які мають право ознайомлюватися з даними, що містяться в Реєстрі: працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції та судді», всі інші суб'єкти можуть отримати інформацію здійснивши офіційний запит до вказаних органів.

5. Запропоновано під адміністративно-правовим статусом суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розглядати сукупність адміністративних прав і обов'язків, їх правоздатність, роль та місце в державній системі, механізми їх взаємодії, повноваження та відповідальність, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові відносини для захисту прав людини.

6. Доведено, що повноваження регіональних та місцевих координаторів, дорадчих органів значною мірою є декларативними через відсутність чіткого механізму реалізації прийнятих рішень, відповідальності за їх виконання. З огляду на децентралізацію їх адміністративно-правовий статус у системі протидії та запобігання домашньому насильству потребує перегляду, шляхом розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування.

7. Обгрунтовано, що адміністративно-правовий статус уповноважених підрозділів поліції потребує уточнення через прийняття «Порядку взаємодії органів Національної поліції з іншими державними та громадськими інституціями» в якому потрібно передбачити чіткий перелік підрозділів, що задіяні у протидії домашньому насильству (патрульну поліцію; підрозділи ювенальної превенції; службу дільничних офіцерів поліції), що дозволить ефективніше налагоджувати взаємодію з іншими суб'єктами.

8. Визначено, що потрібно уніфікувати та деталізувати повноваження органів прокуратури, які в рамках виконання загальних функцій здійснюють координацію діяльності правоохоронних органів та сприяють захисту інтересів прав постраждалих осіб (укладення мирових угод, нагляду за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру) та чіткіше окреслити роль представників органів прокуратури у складі регіональних дорадчих органів, які створені органами місцевого самоврядування або виконавчої влади.

9. Визначено, що у чинному законодавстві України відсутній чіткий розподіл функцій і повноважень між Мінсоцполітики та його органів і відділів на місцях; часто повноваження одних і тих же суб'єктів прописані в різних нормативно-правових актах, при цьому дещо відрізняються, що суттєво ускладнює процес правозастосування, також немає чіткого розмежування між органами регіональними органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Запропоновано прийняти «Положення про повноваження суб'єктів у сфері запобігання, боротьби та захисту осіб від домашнього насильства».

10. Запропоновано під адміністративно-правовим інструментарієм у сфері запобігання та протидії домашньому насильству розуміти сукупність засобів (додержання, використання, виконання та застосування норм), які забезпечують безпосередній юридичний вплив на поведінку суб'єктів суспільних відносин, та передбачають захист прав і законних інтересів

людини і громадянина з метою подолання вказаного негативного соціального явища та притягнення винних до відповідальності вразі його вчинення.

11. Аналіз статистичних даних про збільшення у процентному співвідношенні кількості випадків із притягненням до відповідальності дозволяє зробити висновок про поступове покращення спроможності правоохоронної та судової системи протидіяти та запобігати домашньому насильству.

12. Визначено, що сучасною проблемою залишається недостатнє застосування можливостей термінового заборонного і обмежувального приписів, а також обмежувальних заходів, так як існує потреба: вдосконалення нормативно-правових аспектів приписів разом в поєднанні з інформаційно-профілактичною роботою; розроблення уніфікованої оцінки ризиків при розгляді справи; вдосконалення механізмів по усуненню перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи.

13. Обгрунтовано, що активніше застосування обмежувальних заходів на стадії досудового розслідування або судового розгляду суттєво знизить ризики повторного вчинення домашнього насильства щодо потерпілої особи, разом з тим штрафи, як елемент системи примусових заходів, є неефективним засобом протидії домашньому насильству.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

3.1. Зарубіжний досвід організації та функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та шляхи його адаптації в Україні

Питання протидії домашньому насильству вивчаються науковцями з різних галузей досить давно. Однак незважаючи на вказану активність, на сьогодні невирішених проблем у сфері протидії домашньому насильству залишається досить багато. Тому вивчення кращого зарубіжного досвіду для впровадження у майбутньому у національну систему є дуже актуальним.

Якщо проаналізувати законодавство європейських країн щодо протидії домашньому насильству, то необхідно зазначити, що нормативно-правові акти, що встановлюють юридичну відповідальність за вказані діяння почали прийматися лише з середини ХХ століття, а щодо заборони фізичного покарання дітей й ще пізніше. Так наприклад, Австрія прийняла вказані норми у 1989 р., Болгарія - 2000 р., Хорватія - 1999 р., Кіпр - 1994 р., Данія - 1997 р., Фінляндія - 1983 р., Німеччина - 2000 р., Угорщина - 2005 р., Латвія - 1998 р., Норвегія - 1987 р., Швеція - 1979 р., Україна - 2004 р. [193, с.176].

Однією із найбільш консервативних європейських країн вважається Німеччина, яка здійснює реформи у будь-якій сфері, повільно і виважено, не виключенням є і реформування законодавства у сфері протидії домашньому насильству, яке як вже зазначалось вище, розпочалося у 2000 роках. З прийняттям у 2002 році Закону Про захист від сімейного насилля (GewSchG) [186], у Німеччині жертвам насилля був наданий захист та створенні спеціальні державні установи, де такий захист надавався.

Наприклад, в рамках кримінальної поліції Німеччини були створені відділи уповноважених у справах про насильство в сім'ї, які й стали розглядати справи про домашнє насильство [80, с.15] та забезпечувати захист потерпілих осіб. Така спеціалізація дозволяє ефективніше проводити розслідування та виявляти факти насильства в сім'ї. Крім того, вказаним законом була встановлена кримінальна відповідальність за невиконання судових рішень щодо заборони особам, що вчинили насильство, входження до свого житлового помешкання, перебування біля нього ближче, ніж установив суд, наближення до потерпілих, зустрічі з ними й намагання контактувати.

Згідно Закону Німеччини «Про захист від сімейного насилля» потерпілим надається виключне право на житлове помешкання. Суд може ухвалити зобов'язати кривдника звільнити квартиру, навіть якщо партнери неодружені. Крім того, навіть власника квартири або орендаря, якщо вони вчинили насильство, можуть відселити від жертви.

Однак не зважаючи на прийняті заходи, насильство щодо жінок, особливо вдома, досі є головною проблемою Німеччини. У 2014 році Агентство Європейського Союзу з основних прав (FRA) опублікувало найбільше за всю історію опитування щодо насильства над жінками («Lebenssituation, Sicherheit und Gesundheit von Frauen in Deutschland», 2014) [189]. Згідно з яким, 35% жінок у Німеччині зазнали фізичного та / або сексуального насильства з 15 років. Це дослідження також виявило, що залежно від форми насильства, до 80% постраждалих жінок страждають від психологічних ускладнень. Тому після реформи кримінального законодавства в сфері протидії сексуальному насильству в 2016 році Бундестаг ратифікував так звану Стамбульську конвенцію. Через шість років після її підписання, 1 червня 2017 р парламентарії одноголосно проголосували за законопроект федерального уряду, відповідно до якого Конвенція Ради Європи про запобігання і припинення насильства по відношенню до жінок і насильства в сім'ї включена в законодавство

Німеччини [186]. Принцип конвенції «Ні - значить ні» тепер застосовується в Німеччині без будь-яких застережень.

У різних формах така норма міститься у законодавстві різних європейських країн, які намагаються постійно працювати над підвищенням ефективності заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Наприклад, 2006 року у Франції прийняли Закон «Про посилення попередження і покарання за насильство в сім'ї або у відношенні неповнолітніх». Суди у справах сім'ї можуть видавати спеціальні постанови, які дозволяють вилучити особу з місця проживання, якщо вона вчинила насильство. Крім того, згідно цього закону вводився новий вид протиправного діяння – «психологічне насильство», яке визнається злочином та за яке передбачається кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі строком до 3 років та штраф у розмірі 75 тис. євро. При цьому за особою, яка вчинила таке насильство в сім'ї, стежитимуть за допомогою спеціальних електронних браслетів. Цей захід дозволяє гарантувати дотримання судової заборони та запобігти подальшим контактам між жертвою та особою, що вчинила насильство [20, с.83]. За допомогою них поліція отримує сигнал про наближення особи-агресора до потерпілої, і негайно реагує на це. Крім того, у країні значну увагу приділяють захисту прав дитини. Наприклад, члени сім'ї можуть давати згоду на втручання компетентних структур і на допомогу з їхнього боку в рамках профілактичної роботи.

Для захисту прав у Франції дітей існує ювенальний суд. До сфери його повноважень відноситься призначення консультацій, що проводяться фахівцями з питань виховання, направлення дитини до спеціальної установи (шкільний інтернат, притулок) або до приватних осіб (родичів і третіх осіб), яким можна довірити дитину. При цьому батьки зберігають право на дитину та можуть за дозволом суду її відвідувати. Однак суд може обмежити або позбавити батьківських прав кривдників, притягнути їх до відповідальності й застосувати кримінальні санкції, якщо ситуація відзначається небезпечним характером для дитини [20, с. 170].

В липні 2020 року Національна асамблея Франція прийняла новий закон про домашнє насильство. Відповідно до нього лікарі можуть порушувати конфіденційність пацієнта та звертатися до правоохоронних органів, якщо, на їхню думку, існує загроза життю. Також новий закон збільшує термін покарання до 10 років за доведення до самогубства [190]. Такі заходи були обумовлені тим, що у Франції один з найвищих показників смертності від домашнього насильства серед західноєвропейських країн.

У Польщі в 2010 році був ухвалений Закон «Про протидію злочинам в сім'ї» [180]. Як і в законодавстві США, Німеччині та інших країн у ньому прописана можливість виселення кривдника з місця спільного з потерпілою особою помешкання, якщо є наявні підстави небезпеки. Крім того, у законі передбачено можливість вилучення дитини із сім'ї ще до судового розгляду, якщо є докази потенційної загрози. Її можуть направити до лікарні або «тимчасової сім'ї». Впродовж 24 годин після цього суд повинен ухвалити рішення щодо її майбутнього перебування.

Варто відзначити, що про домашнє насильство може повідомити будь-хто на підставі підозри, що негайно веде до розслідування даного факту. Головним завданням після отримання заяви є термінове припинення домашнього насильства [176].

Перспективною практикою в Польщі є процедура протидії домашньому насильству різними державними структурами, яка отримала назву «Синьої картки». Першопочатково вона була створена для польської поліції в 1998 році, однак в 2010 році була поширена на органи публічної адміністрації. Процедура «Синьої картки» може бути ініційована поліцією, представниками закладів соціальної допомоги, медичними працівниками, вчителями та представниками органів місцевого самоврядування. Вона забезпечує скоординоване реагування різних органів публічної адміністрації на випадки домашнього насильства [180]. Важливо зазначити, що для ініційовання процедури згода потерпілого не потрібна.

Прибувши за викликом на інцидент з домашнім насильством поліцейський заповнює частину А «Синьої картки». При цьому вказується інформація про жертву насильства, про особу правопорушника, огляд місця події, контактні дані свідків. Частина картки залишається в постраждалої особи, яка може знайти в ній опис своїх прав та контакти установ, куди можливо звернутися за допомогою. Таким чином, це дозволяє поінформувати постраждалих про способи отримання юридичного захисту, про організації та інституції, що надають допомогу.

Поліцейський в свою чергу передає інформацію до міждисциплінарного комітету, який координує систему протидії насильству в сім'ї на рівні місцевого самоврядування. За рішення цього комітету приймається рішення про графік відвідування постраждалої правоохоронцями. Варто відзначити, що всі органи публічної адміністрації, які отримують повідомлення в рамках процедури «Синьої картки» зобов'язані в письмовій формі надати звіт про спосіб їх використання та вжиті заходи [20, с.176]. Однак недоліком можна вважати, що закон передбачає 10 днів для передачі початкової документації (Синьої картки А) членам команди. Таким чином, це може уповільнювати процедуру реагування. Інша проблема полягає в тому, що процедура не містить стандартизованого інструменту для оцінки ризиків, що може призвести до невідповідності у її роботі.

Подальше відвідування поліцейським постраждалої особи носить превентивний характер, щоб запобігти повторенню насильства. Після аналізу ситуації він може прийняти рішення про звернення до прокурора, який в свою чергу може направити винуватця на корекційні програми. Процедура «Синьої картки» вважається завершеною, коли контролюючі органи проаналізувавши ситуацію вирішують, що в сім'ї вже не спостерігаються інциденти насильства і будь-яка загроза для потерпілої особи відсутня. Важливо, що саму процедуру може ініціювати будь-який працівник із наступних органів публічної адміністрації: поліція, соціальні служби,

закладів системи охорони здоров'я (наприклад, лікарі, медсестри, фельдшери), освітніх установ (наприклад, вчителі, радники) та органи місцевого самоврядування. Цікаво, що найчастіше процедура ініціюється за зверненням працівниками медичних установ [188].

В Польщі також створений Міжвідомчий комітет, який формується з представників центрів соціальної допомоги, муніципальних комісій з проблем алкоголізму, поліції, освіти, закладів охорони здоров'я, інколи громадських організацій тощо [176]. Крім того, може створюватися окрема робоча група для розслідування випадку домашнього насильства. Досвід Польщі демонструє приклад системного підходу до реагування на випадки домашнього насильства у якому задіяні різноманітні органи публічної адміністрації. Однак проблема полягає в тому, що до роботи Міжвідомчого комітету відносно нечасто залучаються громадські об'єднання. Згідно статистики лише у 48% випадках, що суперечить рекомендаціям Стамбульської конвенції. Посилення співпраці з неурядовими організаціями дозволить посилити гнучкість системи. Згідно міжнародної статистики жертви насильства найбільше схильні звертатися до неурядових організацій, оскільки більше їм довіряють або бояться розголосу з боку державних органів.

Варто зазначити, що у Польщі за насильство у сім'ї передбачена лише кримінальна відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років. Крім того, позбавлення волі може стосуватися психологічного насильства, а не лише фізичного [90, с. 86].

У 2014 році Польща прийняла Національну програму з протидії домашньому насильству на 2014-2020 роки [180]. У Польщі також діє національна лінія допомоги (Блакитна лінія) для жертв домашнього насильства, яка працює цілодобово. Також програма передбачає створення єдиної бази про випадки насильства. У 2015 році в Польщі було 777 установ, що надавали допомогу жертвам домашнього насильства, у тому числі 500 установ, якими керували громади і 277 установ, які підпорядковувались

районним органам самоврядування. Сюди входять консультативні пункти, центри кризисного втручання, спеціалізовані центри підтримки, центри підтримки та притулки для матерів з дітьми та вагітних жінок. Існує 35 спеціалізованих центрів підтримки жертв домашнього насильства, які фінансуються з державного бюджету. Загалом, вони надають всебічну підтримку всім жертвам домашнього насильства (жінкам, чоловікам та дітям) [188]. Водночас Стамбульська конвенція рекомендує, щоб на 10000 осіб було передбачено одне місце в притулку. Населення Польщі складає понад 38 мільйонів, тому згідно рекомендації у країні має бути доступно принаймні 3848 притулків для жертв насильства.

Іншим недоліком польської системи з протидії насильства є повільна реакція судів. Суд зобов'язаний провести перше засідання протягом 30 днів, при чому відсутнє зобов'язання про негайне прийняття рішення. Наприклад, про ухвалення охоронного ордеру. Таким чином, законодавство в його діючому положенні не забезпечує потерпілим негайний захист у надзвичайних ситуаціях. Крім того, експерти повідомляють, що запобіжний наказ не використовується широко на практиці, здебільшого через невизначеність щодо його застосування та через те, що деякі форми насильства не вважаються серйозними [188].

Слабкі сторони польської системи захисту полягають також у недосконалій процедурі захисту всіх жертв та проти будь-яких форм насильства. Наприклад, у випадку домашнього насильства законодавча та політична база обмежує сферу охорони осіб членами сім'ї, близькими родичами та іншими особами, якщо вони проживають в одному помешканні. Це не забезпечує захист тих, хто не є близькими родичами та не проживає в одному місці, а також колишніх партнерів [188].

З середини 1990-х років заходи протидії насильству у сім'ї активно запроваджувалися в усьому світі. Зокрема, на пострадянському просторі проблемою сімейно-побутового насильства зацікавилися з кінця 1990-х.

Спеціальне законодавство щодо протидії йому було прийняте у Киргизстані, Грузії, Молдові, Україні [53, с. 32].

У 2006 році парламент Грузії ухвалив Закон «Про припинення насильства в сім'ї, захист та надання допомоги жертвам насильства в сім'ї». Використовуючи іноземний досвід у країні було впроваджено систему охоронних ордерів. Для оперативного реагування на випадки домашнього насильства працівники поліції можуть видавати стримувальний ордер, який визначає тимчасові заходи щодо захисту жертв насильства. Впродовж 24 годин суд повинен його розглянути та ухвалити остаточне рішення. Суд першої інстанції може видати охоронний ордер. Особливістю закону є те, що право на вимогу надання охоронного ордера мають також члени її сім'ї або особи, яка надають постраждалій від насильства медичну, юридичну, психологічну допомогу. У законодавстві також передбачена право постраждалої особи на тимчасове користування житлом, якщо вона не бажає залишити місце проживання [20, с. 177]. Отже, Грузія змогла використати адміністративно-правові практики провідних країн та впровадити їх власне законодавство.

На сьогодні США та Канада є державами з розвинутими системами протидії насильству в сім'ї, які містять не лише адміністративно-правові механізми, але й включають ряд освітніх та корекційних компонентів. Їх досвід важливо розглядати при вдосконаленні національного законодавства.

Особливістю адміністративно-правових норм США у сфері протидії домашньому насильству є наявність різних видів охоронного ордеру: надзвичайного, тимчасового та постійного.

Надзвичайний охоронний ордер видається без судового засідання, при зверненні потерпілої особи до поліції. Представники правоохоронних органів в свою чергу контактують з черговим суддею, який і визначає вірогідність загрози. Це дозволяє оперативно запобігати насильству, коли провести судові засідання неможливо. Наприклад, вночі або у вихідні [20, с. 162].

Тимчасовий охоронний ордер видається вже на судовому засіданні за наявності підстав на термін від 14 до 21 дня. Потерпіла сторона повідомляє про насильство, подає позов з проханням про захист та вказує при цьому особу кривдника. Ордер видається без попереднього повідомлення особи, що вчинила насильство. Після цього у межах 10 днів призначається судове засідання вже із залученням обвинуваченої сторони. Після розгляду доказів суддя може видати вже постійний охоронний ордер терміном до 2 років [20, с. 163].

Надзвичайний та тимчасовий охоронний ордер дозволяють оперативно запобігти продовженню насильства до остаточного вирішення справи у суді. Це ефективний інструмент запобігання адміністративним та кримінальним правопорушенням. Крім того, ордери накладають додаткові зобов'язання на кривдника, окрім заборони наближатися до жертви. Наприклад, потерпіла сторона може отримати виключне право на володіння житлом, якщо позивач та відповідач проживають разом. Також жертва насильства може отримати право відшкодування збитків та односторонню опіку над неповнолітніми дітьми. В такому випадку суд може зобов'язати обвинуваченого виплачувати грошове утримання неповнолітнім дітям. Якщо відповідач становить загрозу йому забороняється входити і залишатися в спільному помешканні. Для того, щоб гарантувати безпеку потерпілим особі, яка вчинила насильство у сім'ї, забороняють доступ у житло та контакти з дружиною і дітьми.

При порушенні умов ордеру та невиконання зобов'язань обвинувачений притягується до кримінальної або цивільно-правової відповідальності, що безперечно є надійним засобом боротьби з насильством у сім'ї. Варто відзначити, що кримінальна відповідальність за порушення охоронного ордеру діє багатьох країнах світу (Канада, США, Франція).

Для протидії домашньому насильству у США утворюють спеціалізовані підрозділи суб'єктів публічної адміністрації. Наприклад, існує інститут спеціалізованих судів, які розглядають справи про насильство в сім'ї. Така спеціалізація дозволяє розглядати справи про домашнє насильство

оперативніше та ефективніше. Всього у США функціонує понад 200 таких судів. Вказана спеціалізація, на нашу думку, домогла би суддям в Україні виносити більш обґрунтовані рішення у справах про домашнє насильство.

Отже, особливістю США можна назвати наявність розвинутої та ефективної системи запобігання насильства, яка відіграє важливу роль у суспільстві. Діють програми різноманітного спрямування щодо запобігання досліджуваному явищу. Як приклад можна навести програму «Здоров'я сім'ї Америки», яка стосується проблемних сімей. Відповідно до неї соціальні співробітники можуть відвідувати житлові помешкання та визначати чи існує в них загроза насильств. Також діють програми з реабілітації дітей для надання їм різного роду допомоги. Всього у Сполучених штатах Америки діє понад двох тисяч таких програм. Кожен штат, як правило реалізовує 42–45 таких програм [80, с. 247].

Для запобігання насильству в США реалізована стратегія обов'язкового реагування. Медичні заклади зобов'язані повідомляти про будь-які факти насильства [80, с. 112]. В деяких штатах громадяни повинні інформувати правоохоронні органи про випадки поганого поведження з дітьми.

Також доцільно звернути увагу на канадську систему протидії насильству в сім'ї. Канада ще з 1997 року розпочала політику «нульової терпимості» у цьому напрямку. Відповідно до неї жоден випадок не має уникнути уваги та покарання. У Канаді відсутній федеральний закон з протидії насильству в сім'ї, який би поширювався на всю територію країни. У чотирьох провінціях діє окреме законодавство з протидії цьому негативному явищу [20, с. 175]. Наприклад, судова система в кожній з провінцій має свої особливості. У деяких провінціях діють спеціалізовані суди, які розглядають справи про домашнє насильство, а в інших відсутня така спеціалізація і подібні справи розглядають загальні суди. Однак для всієї країни є характерною розвинута система ордерів і приписів, яка дозволяє вберегти постраждалих від контактів з обвинуваченим, увійти до

помешкання представникам правоохоронних органів, евакуювати постраждалих, установлювати спостереження. Наприклад, у провінції Альберта застосовують три форми ордерів, які дозволяють реагувати в залежності від ситуації: охоронний ордер (для термінового реагування на насильство); королівський судовий ордер захисту; ордер, що дає право на вхід до житла [20, с. 168].

Хоча в Кримінальному кодексі Канади [182] немає конкретного правопорушення щодо насильства в сім'ї, більшість актів сімейного насильства є злочинами. Відповідні кримінальні правопорушення можуть включати злочини, пов'язані з використанням фізичного та сексуального насильства. Крім того є ряд злочинів, де потерпілою стороною може бути лише дитина, до них відносяться такі, як: не забезпечення дитину предметами першої необхідності, залишення дітей у небезпеці, дитяча порнографія. Окремі провінції Канади прийняли власні додаткові закони про захист дітей, що передбачають державне втручання там, де дитина потребує захисту. Провінція Альберта прийняла Закон «Child, Youth and Family Enhancement», Британська Колумбія - «Child, Family and Community Service Act», Манітоба – «Child and Family Services Act», Нова Шотландія «Children and Family Services Act» [184] тощо.

Також в Канаді створено розгалужену систему притулків, які здійснюють допомогу жертвам насильства і надають їм консультації, забезпечують курси психологічної реабілітації, юридичні послуги. В Канаді діє система термінового реагування на випадки насильства в сім'ї (Domestic Violence Emergency Response System). Жертви насильства можуть безкоштовно отримати портативну апаратуру, щоб у разі небезпеки подати сигнал поліції [20, с.168].

Для запобігання насильства розроблена система превентивних освітніх програм, які впроваджуються у дитячих садках і школах. Це дозволяє підвищувати рівень громадської обізнаності щодо методів попередження та протидії насильству в сім'ї. Діти, батьки та працівники системи освіти

отримують навички, як діяти в умовах небезпеки. Для осіб, які вчинили насильство, діють програми корекції поведінки.

Як і в США у Канаді випадки насильства в сім'ї розглядають спеціальні суди. Спеціалізація сприяє швидшому розгляду справ, покращує якість судового впровадження та забезпечує захист інтересів жертв насильства в сім'ї. Звичайно, що проблему домашнього насильства не можна назвати вирішеною, але в цьому напрямку ведуться активні роботи. США та Канаду об'єднує наявність законів окремих штатів, які можуть відрізнятися між собою. В 1994 році в Сполучених штатах був створений типовий кодекс про домашнє насильство, який не є законом у загальному розумінні, а слугує прикладом на основі якого кожен штат з урахуванням своїх особливостей розробляє власний закон [184]. Американський закон виділяється широтою опису компетенції правоохоронних органів у сфері домашнього насильства, з описом необхідних дій для захисту постраждалих. Довела свою ефективність практика створення спеціалізованих судів, які займаються справами про насильство в сім'ї, що дозволяє швидше та ефективніше реагувати на випадки агресії.

Важливим елементом механізмів реагуванню та запобіганню насильству є налагоджена взаємодія судів, поліції та соціальних служб. Згідно адміністративно-правових норм розвинутих країн домашнє насильство не обмежується лише завданням фізичних ушкоджень, але й включає психологічний тиск, обмеження свободи, ізолювання від соціуму та ін. Отже, аналіз існуючої системи охоронних ордерів та освітньо-профілактичних програм, що ефективно запобігають домашньому насильству в США і Канади дозволить виробити рекомендації щодо реформування існуючих адміністративно-правових механізмів протидії домашньому насильству в Україні.

Домашнє насильство є також складною соціальною проблемою для Великої Британії. Загалом 26% жінок та 15% чоловіків у віці від 16 до 59 років зазнали тієї чи іншої форми домашнього насильства. Згідно

законодавства в країні існують як цивільні, так і кримінальні засоби захисту для жертв домашнього насильства. У 2015 році був схвалений розділ 76 Закону про важкі злочини, які знаменував собою важливі зміни в законодавстві, які передбачають покарання за контроль або примус в інтимних або сімейних стосунках [90]. Цивільні заходи передбачають заборонний ордер, ордер про одноособове користування житлом, охоронний ордер.

У 2016 році британський уряд опублікував Стратегію на 2016-2020 роки з протидії насильству проти жінок, яка отримала фінансування у понад 100 мільйонів фунтів стерлінгів. У 2019 році в дію була введена нова посада Комісара з питань домашнього насильства, якому доручено заохочувати передові практики у запобіганні домашньому насильству; вдосконалення захисту та надання підтримки постраждалим від домашнього насильства. Вони також зможуть публікувати звіти, які спрямовані на привернення уваги державних установ та уряду. Крім того, комісар може надавати давати рекомендації державним органам щодо їх реагування, проводити дослідження, співпрацювати з органами публічної адміністрації та волонтерськими організаціями, підвищувати обізнаність громадськості про насильство в сім'ї. Суб'єкти державної влади, які працюють у сфері протидії домашньому насильству, зобов'язані взаємодіяти з ним. У випадку, якщо комісар висуне пропозицію членам уряду щодо вдосконалення роботи, то впродовж 56 днів вони зобов'язані надати відповідь [191].

Наприкінці 2020 року у Великобританії має вступити в дію новий Закон про домашнє насильство. У липні він отримав схвалення у нижній палаті парламенту. Законопроект очікують ще обговорення у палаті лордів. Новий законопроект зобов'язує місцеву владу допомагати потерпілим, які перебувають в притулках, в свою чергу, безпритульні, які постраждали від домашнього насильства, мають пріоритет у наданні допомоги [192].

Також, згідно британського законодавства, кожен може звернутися в поліцію, щоб перевірити, чи його партнер притягався до відповідальності за

вчинення домашнього насильства [90]. З 2014 року в дію введений так званий закон Клер про розкриття інформації про домашнє насильство. Це можливо у двох випадках: 1. «Право на запит» - можливість запитати поліцію про попередню історію партнера щодо насильницьких дій. 2. «Право знати» - поліція може попередньо розкривати інформацію, якщо існує загроза насильства [90].

Як видно в Велекобританії інформацією про домашнє насильство володіє поліція, яка відповідно може її надати за запитом, або якщо існує реальна загроза життю, на відміну від України де доступ до Єдиного державного реєстру має широке коло суб'єктів.

У 2014 році також введені в дію охоронні судові накази щодо домашнього насильства (Domestic violence protection order) та повідомлення про захист від насильства в сім'ї (Domestic Violence Protection Notices). DVPN забороняє агресору наблизитися до потерпілої та повертатися до їх спільного місця проживання. Акт діє з моменту видачі, тим самим надаючи жертві негайну підтримку, яка їм потрібна в такій ситуації. Протягом 48 годин після вручення заява поліції розглядається в суді для прийняття рішення щодо наказу, який в свою чергу може продовжити заборону про наближення до 28 днів. В межах цього періоду справа передається в суд, який має прийняти остаточне рішення щодо кримінального провадження [183].

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати такі висновки щодо міжнародного та зарубіжного досвіду запобігання та протидії домашньому насильству:

- на міжнародному рівні у вирішенні проблеми домашнього насильства значна увага приділяється саме різноманітним освітнім та профілактичними програмам, які є ефективними інструментами із запобігання цьому негативному соціальному явищу;

- поширеною практикою у країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем є створення спеціалізованих підрозділів для протидії домашньому насильству у системі органів публічної

адміністрації, наприклад, спеціалізованих судів (США, Канада) та спеціалізованих підрозділів поліції (Німеччина);

- сьогодні відбувається удосконалення політики та практики протидії домашньому насильству як в економічно розвинених країнах світу, так і в тих, що розвиваються. Це прослідковується у тому, що уряди багатьох країн світу приймають закони, розробляють державні програми, вживають спеціальних заходів, спрямованих на протидію різним формам домашнього насильства;

- в усіх аналізованих країнах однією із провідних інституцій, яка забезпечує захист потерпілих від домашнього насилля та здійснює різні заходи щодо протидії вказаному суспільно-небезпечному явищу є поліція, яка має право: негайно вилучати осіб, що вчинили насильство в сім'ї, зі спільного помешкання з потерпілою особою; якщо винна особа не виконує судові рішення, її можуть взяти під варту. Крім того, на поліцію у всіх аналізованих країнах покладається обов'язок проводити профілактичні заходи щодо зменшення фактів домашнього насильства;

- законодавство у країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем, у порівнянні з Україною, як правило передбачає більш жорсткі заходи щодо кривдників (наприклад, у Польщі за насильство у сім'ї передбачена лише кримінальна відповідальність).

Отже, компарастивічний аналіз зарубіжного досвіду у сфері запобігання та протидії домашнього насильства слідчить про можливість запозичення позитивного досвіду деяких іноземних країн Україною, з урахуванням особливостей її правової системи. Дієвими інструментами та такими, що можуть бути перспективними для України в досліджуваному аспекті, є: створення спеціалізованих суддів, які займаються справами про насильство в сім'ї, що дозволить більш швидко вирішувати справи, які стосуються домашнього насильства та приймати своєчасні рішення (США, Канада, Франція); створення окремої посади омбутсмена з питань домашнього насильства (Великобританія); застосування спеціальних

електронних GPS-браслетів, за допомогою яких поліція матиме змогу відстежувати та оперативно реагувати на наближення кривдника до потерпілої особи (США, Канада, Франція); запозичення системи превентивних освітніх програм, які діють в США та Канаді; створення скоординованої системи реагування різних органів публічної адміністрації на випадки домашнього насильства за прикладом «Синьої картки» в Польщі.

3.2. Напрями вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні

Ефективність суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні залежить від правових норм, які мають забезпечувати належний захист прав людини та громадянина. Незважаючи на позитивні зміни у законодавстві впродовж 2017-2019 років, проведене дослідження дозволило виявити деякі проблемні питання адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні.

Звичайно, що на ефективність державного управління у будь якій сфері можуть впливати різні чинники: соціально-політичні; організаційно-управлінські; інноваційно-технологічні; кадрові; фінансово-економічні. Однак саме вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству в Україні, є ключовою ланкою із вдосконалення системи із запобігання цього негативного соціального явища.

У Національному плані дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок на період до 2021 року містяться рекомендації щодо внесення необхідних змін в законодавство, а саме у Кодекс України про адміністративні правопорушення. Зауваження стосується того, що відповідно до чинного законодавства військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час

проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту і Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, поліцейські не можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства, адже на них розповсюджується дія дисциплінарних статутів [97]. Це практично призводить до дискримінації членів їхніх родин та інших осіб, які потерпають через домашнє насильство з боку зазначених вище категорій та ігнорує питання суспільної небезпечності цього негативного соціального явища, призводить до порушення принципів антидискримінації та першечорговості захисту потерпілих.

Важливо, що 23 вересня 2020 року Кабінет Міністрів України схвалив внесення до Верховної Ради законопроекту «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо зміни встановленого порядку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі» [151]. Варто зазначити, що вказаний проект закону був розроблений Мінсоцполітики на виконання Національного плану дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року [97].

Законопроектом пропонується внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, які передбачають:

- притягнення військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, до відповідальності на загальних підставах за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі;
- приведення у відповідність до законодавства переліку осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів;

- розгляд справ про адміністративні правопорушення за статтею 173-2 КУпАП без обов'язкової присутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, якщо така особа була належним чином повідомлена, проте не з'явилась на судові засідання [151].

У випадку прийняття вказаного законопроекту він буде матиме позитивний вплив на забезпечення захисту прав та інтересів осіб, які зазнають домашнього насильства від наведених вище категорій. Це дозволить посилити відповідальність військовослужбовців, поліцейських та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення таких правопорушень.

Однак залишається неврегульованим питання направлення військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, на проходження програм для кривдників. Звичайно, що проходження служби особами рядового і начальницького складу вказаних груп не є предметом регулювання КУпАП [109]. Тому вдосконалення потребують дисциплінарні статuti та узгодження їх із законодавством про домашнє насильство. Нами запропоновано розробити окремий нормативно-правовий акт «Положення про проходження програм для кривдників особами на яких поширюється дія дисциплінарних статутів», щоб вирішити дану проблему.

Наразі важливим недоліком є те, що розгляд адміністративних матеріалів у суді неможливий без участі кривдника. Така ситуація потребує законодавчого вирішення, оскільки така прогалина зумовлює систематичні неявки кривдників на судові засідання і, як наслідок, до уникнення ними адміністративної відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності. Отже, потрібно внести зміни до частини 2 статті 268 КУпАП, що дозволить проводити розгляд справ про адміністративні правопорушення без обов'язкової присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, якщо кривдник ігнорує виклики на засідання. Відповідне

нововведення дозволить ефективніше реагувати на випадки домашнього насильства та зменшити ризики уникнення відповідальності.

Аналіз статистичних даних щодо розгляду адміністративних правопорушень за ст. 173-2 КУпАП дозволив прийти до висновку, що серед санкцій, які застосовувалися до винних за вказане правопорушення, найбільш поширеним є штраф [95, с. 21]. Однак за свідченням громадських ініціатив така практика не є дієвою, оскільки грошове стягнення може виплачуватися із загального сімейного бюджету, або взагалі частина сплати лягає на плечі постраждалої сторони. Отже, штрафи не є ефективним інструментом для запобігання та протидії домашньому насильству у системі правосуддя. Проблема потребує комплексного вирішення та ширшого застосування різних адміністративних стягнень на заміну штрафним санкціям. Ми погоджуємо з думкою, що штраф може бути ефективним у випадку покарання за домашнє насильство, якщо постраждала особа та кривдник не ведуть спільний побут [95, с. 93]. Тому, на нашу думку, необхідно застосовувати до винних у домашньому насильстві такі адміністративні санкції, як громадські, виправні та суспільно корисні роботи.

Також, на нашу думку, у законодавстві потрібно визначити більш розширений перелік діянь, які відносяться до психологічного насильства. Згідно Закону України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству», психологічне насильство – це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи [120]. Пропонуємо до переліку діянь, що підпадають під визначення домашнього насильства, додати обмеження у контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування.

У Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Робота над створенням реєстру ще ведеться. 20 березня 2018 року Кабмін ухвалив постанову «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» [136]. Звичайно, що державними органами реєстр розглядається як важливий інструмент для вирішення проблеми з даними щодо домашнього насильства, однак процедура наповнення даними та їх використання викликає декілька застережень.

Метою створення реєстру є захист життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей; запобігання повторним випадкам насильства; забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству; облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про насильство; надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству, координація діяльності суб'єктів шляхом оптимізації інформаційної взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству [136].

У реєстрі буде міститися інформація про деталі злочину (місце, дата, час; дані постраждалої особи та кривдника, вжиті заходи з надання їй допомоги, починаючи від часу і дати надходження заяви, повідомлення про вчинення насильства, дані про особу й до інформації про надання безоплатної правової допомоги постраждалій особі (найменування центру, опис наданої допомоги і дата її надання); інформація про застосування передбачених приписом заходів, затверджена судом програма для кривдника (за даними уповноважених органів з питань пробації) та ін. Згідно вказаної Постанови Кабміну визначено широкий перелік суб'єктів, які отримають доступ до реєстру: працівники уповноважених структурних підрозділів Мінсоцполітики; працівники уповноважених структурних підрозділів Ради

міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій; заступники голів (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі місцевих держадміністрацій та сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад; уповноважені особи районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у місті (у разі їх утворення) рад, до функціональних обов'язків яких належать приймання та реєстрація заяв і повідомлень про вчинення насильства; працівники уповноважених підрозділів органів Національної поліції; працівники служб у справах дітей (у частині випадків насильства, в яких кривдниками або постраждалими особами є діти); уповноважені працівники центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; судді [136].

З огляду на це існують ризики витоку персональних даних потерпілих та обвинувачених у домашньому насильстві. Часто потерпілі не звертаються за допомогою до державних органів, оскільки остерігаються можливого розголошення інформації [20, с. 190]. Таким чином, існує потреба зі впровадження обмеженого кола суб'єктів, що мають доступ до інформації вказаного реєстру, а саме використовуючи позитивний досвід Великобританії обмежити його до органів поліції та суду.

Крім того, при аналізі міжнародного досвіду нам не вдалося знайти наближені аналоги зі створення подібних реєстрів. В той же час Стамбульська конвенція передбачає збір лише загальних даних про випадки насильства, а не персональних даних постраждалих від домашнього насильства. Крім того, постраждала особа може бути проти надання своєї інформації певним суб'єктам публічної адміністрації, однак завдяки реєстру вони отримають до них доступ. Отже, при створенні такого реєстру позитивним кроком буде напрацювання механізмів захисту інформації. Наприклад, крім обмеження кількості суб'єктів публічної адміністрації, які

отримають доступ до реєстру ще й впровадження кримінальної відповідальності за розголошення даних з реєстру.

Як свідчить статистика моніторингу розгляду адміністративних та кримінальних правопорушень суди нечасто використовують можливості обмежувальних приписів [95, с. 40]. Недоліком обмежувального припису є відсутність оформленої процедури із оцінки ризиків при розгляді справи, що призводить до формального підходу та ускладнює ефективного використання цього інструменту. Нагальною є потреба в розробленні уніфікованої системи оцінка ризиків судами на зразок до проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства при ухваленні термінових приписів. Крім того, на нашу думку, потрібно в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачити можливість продовження обмежувального припису на термін більше, ніж один рік. Оскільки загроза домашнього насильства може бути тривалою.

Поряд із цим, ураховуючи позитивний зарубіжний досвід у сфері протидії та запобігання домашньому насильству, пропонуємо внести деякі доповнення до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та започаткувати створення спеціалізованих суддів для протидії домашньому насильству. Слід відзначити, що це є поширеною практикою серед західноєвропейських країн. Такий підхід дозволяє підвищити якість розгляду справ щодо домашнього насильства.

Важливим для вдосконалення адміністративно-правової системи щодо запобігання та протидії домашньому насильству в Україні є ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами. Упродовж 2014–2017 років громадські інституції та міжнародні організації неодноразово наголошували на необхідності якомога скорішої ратифікації Україною Конвенції. Однак вона досі не схвалена Верховною Радою України. У випадку ратифікації Стамбульської конвенції експерти Ради Європи могли б контролювати, як Україна виконує взяті на себе зобов'язання. Крім того, це

дало б можливість притягувати до відповідальності кривдників, які переходять за кордоном [80, с. 351].

Крім того, Стамбульська конвенція вимагає більш комплексної і скоординованої політики для протидії домашньому насильству. Це потребуватиме реформування системи суб'єктів публічної адміністрації, які будуть відповідальні за координацію, реалізацію, моніторинг та оцінку політики і заходів щодо запобігання та боротьби з усіма формами насильства. Водночас Стамбульська конвенція встановлює чіткі рекомендації щодо розвитку інфраструктури для протидії цьому негативному соціальному явищу. Наприклад, рекомендує, щоб кількість місць в притулках для жертв насилля відповідало кількості населення, на 10 000 населення – одне місце.

В контексті децентралізації та збільшення повноважень об'єднаних територіальних громад актуальним питання є передання частини повноважень у сфері проведення інформаційної та профілактичної роботи надання послуг постраждалим від домашнього насильства особам на рівень ОТГ, міських, районних рад. Відповідальність за надання послуг постраждалим від насильства частково покладатиметься на місцеві громади, адже послуги постраждалим від домашнього насильства мають бути максимально наближеними до місця їх проживання.

Наприклад, визначення потреби в утворенні мобільної бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, забезпечення її утворення та функціонування, а також контроль за її діяльністю здійснюються місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, в тому числі об'єднаними територіальними громадами, відповідно до законодавства [138].

В даному випадку доцільним є розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, щоб вирішити питання браку компетенцій органів місцевого самоврядування.

Щодо позитивних змін у взаємодії суб'єктів, що працюють у сфері протидії та запобіганню домашньому насильству, то варто відзначити реалізацію проекту «Поліна», що був започаткований у 2017 році. Однак наразі принцип створення мобільних групи для протидії домашньому насильству не поширений на всю територію країни. На нашу думку, у наступному році це має стати одним із пріоритетів органів центральної виконавчої влади. Реалізацію проекту довела свою дієвість, тому вкрай важливим є питання подальшого масштабування нових принципів взаємодії поліції. Варто відзначити, що в рамках проекту «Поліна» не передбачалось створення окремих підрозділів поліції для боротьби із домашнім насильством. Враховуючи міжнародний досвід доцільно запровадити спеціальних уповноважених у поліції, які будуть відповідальні за реагування на випадки цього негативного соціального явища.

Складним моментом залишається низька правосвідомість громадян, незнання своїх прав та методів їх захисту. Рівень звернення до соціальних служб, психологів, громадських організацій, які надають допомогу залишається низьким. Тому потрібно забезпечити постраждалих актуальними даними щодо можливостей отримання соціальних послуг, наприклад, щодо перебування у притулку, допомоги психолога тощо. Підрозділи національної поліції повинні відігравати в цьому більш вагомий роль та надавати цю інформацію на місцях при зверненнях щодо домашнього насильства [17, с.52].

Результати опитування проведеного Г. Герасименком у 2018 році показали, що третина респондентів вважала, що покарання кривдників є недостатнім та не захищає від повторення подібних ситуацій у майбутньому. Це говорить про те, що винесення обмежувального припису, порушення кримінальних проваджень за зверненнями постраждалих є рідкісним явищем. В більшості випадків звернення завершується складням адміністративного протоколу [17, с.50]. Також дослідження ГО «Ла Страда- Україна» виявило, що в 10% проаналізованих судових рішеннях було вказано про повернення

адміністративних матеріалів на доопрацювання для належного оформлення. Отже, наявна значна проблема у роботі поліції при оформленні протоколів. Адже, неналежне оформлення документів практично призводить до уникнення відповідальності за скоєне правопорушення. Це лише підкреслює необхідність підвищенні рівня кваліфікації працівників поліції.

Крім того, необхідно запровадити відповідальність працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції за неприйняття належних заходів щодо запобігання фактів насильства, якщо це спричинило тяжкі наслідки.

Для ефективного запобігання домашньому насильству важливим є міжсекторальна взаємодія різних служб і надавачів послуг, які надають допомогу постраждалим. Створення дієвого механізму з профілактики зумовлює потребу ухвалення єдиного нормативно-правового акту, який містив би визначав загальні напрями, форми, методи профілактичної діяльності, перелік учасників цієї діяльності, з уточненням їх правового статусу, сферу діяльності, критерії оцінки ефективності роботи.

Щодо налагодження співпраці між різними зацікавленими суб'єктами нам здається корисним досвід Польщі з розроблення процедури «Синьої картки», яка дозволяє забезпечувати ефективну взаємодіє між суб'єктами публічної адміністрації. За цією системою поліцейський в свою чергу передає інформацію до міждисциплінарного комітету, який координує систему протидії насильству в сім'ї на рівні місцевого самоврядування.

Важливим залишається питання забезпечення діяльності притулків та спеціалізованих закладів. В цьому напрямку потрібно більш ефективно використовувати ресурси та спроможність громадських ініціатив. Притулки, які засновані громадськими об'єднаннями можуть фінансуватися в рамках соціального замовлення. У контексті децентралізації та збільшення повноважень органів місцевого самоврядування соціальні підприємства можуть стати ефективним партнером у вирішенні локальних проблем громади. Однак законодавство, що стосується соціального підприємництва

потребує вдосконалення. Наразі в Україні навіть відсутнє легальне визначення цього терміну. Участь громадських об'єднань у сфері соціального підприємництва лише частково регулюється законодавством. Наприклад, Господарським кодексом (ст.62), Законом України «Про громадські об'єднання» (ст. 21) та Законом України «Про благодійну діяльність» [7]. Відсутність чіткого нормативно-правового регулювання соціального підприємництва ускладнює ефективну участь громадських об'єднань в його розвитку.

Крім того, на нашу думку, доцільним є запровадження в українському законодавстві відсоткової філантропії, яка передбачає надання громадянам права на власний розсуд перераховувати частину сплачених податків на користь обраних ними організацій громадянського. Незалежне фінансування дозволить їм активніше впливати на вирішення соціальних проблем. Наприклад, така система вже діє в Угорщині, Румунії, Італії, Польщі та низці інших європейських країн. Ще з 2009 року в Україні ведеться робота по розробленню законопроекту із впровадження відсоткової філантропії. Однак активні адвокаційні ініціативи громадських об'єднань щодо цього поки залишаються без результату.

Враховуючи позитивний досвід Канади, США, Франції необхідно запровадити електронні інструменти для запобігання контактування потерпілої особи з кривдником. Важливим кроком із підвищення ефективності роботи правоохоронних органів у сфері протидії насильству в сім'ї є запровадження спеціальних електронних GPS-браслетів. Досвід США та західноєвропейських країн продемонстрував ефективність цього інструменту. У випадку наближення кривдника до потерпілої особи, поліція завдяки GPS сигналу отримає сповіщення, і може оперативно реагувати на загрозу.

Усе вищенаведене дає можливість сформулювати висновки щодо пошуку шляхів підвищення ефективності вдосконалення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів що здійснюють заходи у сфері

запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. Чинне законодавство у протидії та запобігання домашньому насильству потребує удосконалення, зокрема:

- вирішення питання притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства або насильства за ознакою статі осіб, осіб на яких поширюється дія дисциплінарних статутів через прийняття окремих законів, які регулюватимуть це питання;

- узгодження дисциплінарних статутів із чинним законодавством, для вирішення питання направлення військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, на проходження програм для кривдників;

- внесення змін до частини 2 статті 268 КУпАП, що дозволить проводити розгляд справ про адміністративні правопорушення за статтею 173-2 КУпАП без обов'язкової присутності особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;

- ратифікація Стамбульської конвенції, як основи для подальшого вдосконалення законодавства України;

- внесення змін у Постанову Кабінету Міністрів України від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» у напрямку захисту персональних даних, шляхом скорочення кількості суб'єктів, що мають до нього доступ (органи поліції та суду) та запровадження відповідальності за розголошення персональних даних;

- використовуючи зарубіжний досвід, створити спеціалізовані суди та затвердити в поліції посаду оперуповноважених у справах про домашнє насильство;

- розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії

домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування;

- ліквідувати дублювання повноваження органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

- вдосконалити процедури ухвалення обмежувального припису через створення уніфікованої системи оцінки ризиків судами за зразком оцінки ризиків, яка використовується при ухваленні термінового заборонного припису;

- вдосконалення законодавства про соціальне підприємництво та розроблення законопроекту «Про внесення змін до Податкового кодексу України для запровадження відсоткової філантропії» щодо впровадження відсоткової філантропії;

- потребує вдосконалення система санкцій в рамках адміністративних правопорушень, особливо це стосується винесення штрафів, які є адекватним покаранням лише у випадку не ведення спільного побуту.

2. Отже, у сучасному законодавстві з протидії та запобігання домашньому насильству закладені основні принципи Стамбульської конвенції, попри те, наразі її не ратифіковано Верховною Радою України, що визначає потребу подальшого вдосконалення національного законодавства для подолання цього негативного соціального явища. Зокрема вирішення потребують такі проблеми: відсутність процедур притягнення до адміністративної відповідальності та направлення на корекційні програми кривдників, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів; розширення повноважень органів місцевого самоврядування; вдосконалення законодавства щодо функціонування громадських об'єднань та про соціальне підприємництво; запровадження відсоткової філантропії та ін.

Висновки до третього розділу

1. Доведено, що на міжнародному рівні у вирішенні проблеми домашнього насильства значна увага приділяється саме різноманітним

освітнім та профілактичними програмам, які є ефективними інструментами із запобігання цьому негативному соціальному явищу.

2. Встановлено, що в країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем триває процес вдосконалення законодавства щодо запобігання домашньому насильству, який характеризується запровадженням більш жорстких санкцій, створення спеціалізованих підрозділів суб'єктів публічної адміністрації та створення ефективного механізму щодо домашнього насильства. Наприклад, через інформування потенційних жертв про історію притягнення їх партнерів до відповідальності відповідно про розкриття інформації про домашнє насильство (закон Клер у Великобританії).

3. Стверджується, що законодавство у країнах англо-американського та романо-германського типу правових систем, у порівнянні з Україною, як правило передбачає більш жорсткі заходи щодо кривдників (наприклад, у Польщі за насильство у сім'ї передбачена лише кримінальна відповідальність).

4. З'ясовано, що у зв'язку з неврегульованістю питання притягнення до адміністративної відповідальності осіб за вчинення домашнього насильства на яких поширюється дія дисциплінарних статутів є чітка потреба прийняття окремих законів, які вирішать цю проблему.

5. Наголошено, що громадські об'єднання можуть відігравати більшу роль у протидії домашньому насильству, однак для цього потрібно розробити законопроекти «Про соціальне підприємництво» та «Про внесення змін до Податкового кодексу України для запровадження відсоткової філантропії» щодо впровадження відсоткової філантропії»

6. Відзначено, що потребує вдосконалення система санкцій в рамках адміністративних правопорушень, особливо це стосується винесення штрафів, які адекватним покаранням лише у випадку не ведення спільного побуту.

7. Убачається, ратифікація Стамбульської конвенції, як основи для подальшого вдосконалення законодавства України сприятиме подальшому вдосконаленню адміністративно-правових засад із протидії та запобігання домашньому насильству.

8. Стверджується, що потребує розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування. Наголошено на необхідності ліквідації дублювання повноваження органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади.

9. Наголошено, що постанова Кабінету міністрів України від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» потребує змін у напрямку захисту персональних даних, та запровадження відповідальності за розголошення персональних даних.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі аналізу зарубіжного та вітчизняного законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також на основі узагальнення різних наукових концепцій досліджено адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та запропоновано низку теоретичних положень та висновків, які мають істотне значення для розвитку теорії адміністративного права у досліджуваній сфері та вдосконалення законодавства. Найголовніші з них такі:

1. Виявлено, що відповідно до міжнародних практик в Україні зафіксовано застосування широкого підходу до визначення суб'єктів, що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству. З'ясовано, що вдосконалення системи суб'єктів що здійснюють заходи щодо запобігання та протидії домашньому насильству триває. Впродовж 2017-2019 рр. прийнято значну кількість типових положень про створення загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих. Відповідно до законодавства їх можуть створювати регіональні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, що зумовлює насвність дубляжу їх повноважень. В контексті децентралізації основні повноваження щодо реалізації заходів запобігання та протидії домашньому насильства краще залишити за органами місцевого самоврядування, а за органами виконавчої влади – здійснювати моніторинг ситуації.

2. Використовуючи європейський підхід до визначення компетенцій органів публічного адміністрування, класифікувати органи, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству необхідно на три групи: 1) загальної компетенції; 2) спеціальної компетенції; 3) факультативної компетенції. Визначено, що діяльність органів публічної адміністрації потрібно сприймати не лише через призму реалізації владно-

управлінських функцій, а також через «служіння народу», оскільки вони забезпечують публічно-сервісне обслуговування громадян з метою забезпечення реалізації наданих їм прав та свобод. Особливо це актуально в сфері запобігання та протидії домашнього насильства, коли на публічну адміністрацію покладається завдання з врегулювання відносин, забезпечення захисту прав вразливих категорій населення, а також надання різних послуг у вказаній сфері.

3. Доведено, що громадські інституції у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству посідають особливе місце і виконують місію посередника між жертвою насильства та органами публічного адміністрування. Визначено, що громадські інституції здійснюють наступні заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: 1) проведення інформаційно-просвітницьких заходів та підвищення обізнаності населення щодо можливостей захисту своїх прав; 2) адвокаційна діяльність із впровадження в українське законодавство міжнародних практик та принципів; 3) підвищення спроможності та компетенцій представників державних інституцій; 4) надання послуг постраждалим від домашнього насильства; 5) моніторинг діяльності державних органів влади. В процесі їх діяльності законодавство потребує вдосконалення в двох напрямках: впровадження відсоткової філантропії; впровадження соціального підприємництва та його адміністративно-правового регулювання.

4. Виявлено, що приєднання до основних міжнародних документів стосовно протидії домашньому насильству сприяло розбудові системи законодавства на підставі концепції 4Р (профілактика (англ. «prevention»), захист (англ. protection), кримінальне переслідування (англ. «prosecution») та комплексна, всеосяжна політика (англ. «comprehensive policies»). Україною здійснюється поступова адаптація принципів та засад запобігання та протидії домашньому насильству на основі вказаної концепції, однак чинне

законодавство все ще потребує удосконалення в аспекті належної та результативної діяльності суб'єктів, що реалізують такі заходи.

5. Сформовано, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є сукупністю елементів, які характеризують їх роль та місце у державному механізмі гарантування та захисту основоположних природних прав людини. До таких елементів віднесено: їх спеціальні адміністративні права та обов'язки, завдання, функції, особливості взаємозв'язків з іншими органами публічної адміністрації у досліджуваній сфері, що мають вираження у актах законодавства. Доведено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству потребує вдосконалення через деталізацію в об'єднаному підзаконному нормативно-правовому акті основних повноважень, які викладені в різних документах. Особливо це стосується органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які дублюють повноваження один одного.

6. Визначено, що адміністративно-правовий інструментарій діяльності суб'єктів у сфері запобігання та протидії від домашнього насильства поділяється на примусові заходи і не примусові: 1) до примусових відносяться: винесення постанови у справах про адміністративні правопорушення, передбаченні ст. 173-2 КУпАП, прийняття рішення щодо скарг громадян стосовно вчинення домашнього насильства, офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї, обмежувальні та термінові заборонні приписи, направлення на проходження корекційної програми, обмежувальні заходи відповідно до Кримінального та Кримінально процесуального кодексів України; 2) до не примусових: інспектування сімей, де трапляються випадки насилля; здійснення профілактичної, освітньої та інформаційної роботи серед населення; проведення нарад, конференцій, семінарів, круглих столів, навчальних

заходів (тренінги, семінари, воркшопи); розроблення методичних рекомендацій, консультацій тощо.

7. Проведений аналіз зарубіжного досвіду організації та функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашнього насильства слідчить про можливість запозичення позитивного досвіду деяких іноземних країн Україною, з урахуванням особливостей її правової системи. Дієвими інструментами та такими, що можуть бути перспективними для України в досліджуваному аспекті, є: створення спеціалізованих суддів, які займаються справами про насильство в сім'ї, що дозволить більш швидко вирішувати справи, які стосуються домашнього насильства та приймати своєчасні рішення (США, Канада, Франція); створення окремої посади омбудсмена з питань домашнього насильства (Великобританія); застосування спеціальних електронних GPS-браслетів, за допомогою яких поліція матиме змогу відстежувати та оперативно реагувати на наближення кривдника до потерпілої особи (США, Канада, Франція); запозичення системи превентивних освітніх програм, які діють в США та Канаді; створення скоординованої системи реагування різних органів публічної адміністрації на випадки домашнього насильства за прикладом Польщі.

8. Визначено, що у сучасному законодавстві з протидії та запобігання домашньому насильству закладені основні принципи Стамбульської конвенції, попри те, наразі її не ратифіковано Верховною Радою України, що визначає потребу подальшого вдосконалення національного законодавства для подолання цього негативного соціального явища. Зокрема вирішення потребують такі проблеми: відсутність процедур притягнення до адміністративної відповідальності та направлення на корекційні програми кривдників, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів; розширення повноважень органів місцевого самоврядування; вдосконалення законодавства щодо функціонування громадських об'єднань та про соціальне підприємництво тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне право України : підручник. За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
2. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. За ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
3. Адміністративне право України: навчальний посібник: у 2-х томах; за заг. ред. В. В. Галуцька. Херсон: ХМТ, 2011. Т 1: Загальне адміністративне право. 320 с.
4. Альтернативний звіт про реалізацію Україною положень Конвенції ООН про права дитини 2002–2008 рр. Київ, 2009. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/report-ukr.pdf>.
5. Аналіз стану здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення у 2019 році. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_Krumin_sudu_pravopor_2019.pdf
6. Англо-русский словарь Мюллера. URL: http://slovarus.info/eng_m.php.
7. Антохова І. М. Никофорак В. А., Тодорюк С. І. Удосконалення нормативно-правового забезпечення України у сфері соціального підприємництва: досвід країн ЄС. *Інвестиції: практика та досвід*, 2020. №4. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/4_2020/3.pdf
8. Арушунян К. Реалізація прокурором повноважень у кримінальних провадженнях за фактами домашнього насильства. *Вісник Національної академії прокуратури України*, 2018. № 4/2. С. 58–69.
9. Бабаев В. К. Теория государства и права в схемах и определениях. М. : Юрист, 2001. 256 с.

10. Бахрах Д. Н. Административное право: учебник для вузов. *Издательство ВЕК*, 1999. 368 с.
11. Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*, 2019. №10. С. 157-161.
12. Вінниця стала учасником програми unfra «міста, вільні від домашнього насильства» на 2020-2021 роки. URL: <https://www.vmr.gov.ua/Lists/CityNews/ShowNews.aspx?ID=7050>
13. Галаган О. І. Письменний Д. П. Поняття та система засад (принципів) кримінального провадження. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2013. № 4. С. 167-172.
14. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
15. Гамбург І. А., Вакулинська М. А. Організаційно-правові засади діяльності громадських організацій у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (на прикладі проекту Кешер). Організаційно-правові засади запобігання домашньому насильству: реалії та перспективи: матеріали круглого столу, 31 травня 2019 р. За ред. О. П. Рябчинської. Запоріжжя: КПУ, 2019. С. 37-40.
16. Гбур З. В. Інструменти державного управління економічною безпекою держави. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. № 1. С. 93-97.
17. Герамисенко Г. В. Проблеми реагування правоохоронних органів на домашнє насильство крізь призму громадської думки. *Демографія та соціальна економіка*, 2018. № 1. С.43-57.
18. Говор Ю. О. Запобігання органами внутрішніх справ насильницьким злочинам щодо жінок у сім'ї: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Л., 2011. 21 с.

19. Горбова Г. О. Принципи адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2015. Вип. 35 (2.2). С. 94-97.
20. Горбова Г. О., Галуцько В. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. К.: Інститут публічного права, 2016. 226 с.
21. Горбова Г. О., Зарубіжний досвід у сфері протидії насильству в сім'ї (на прикладі окремих країн Європи). *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридична наука»*, 2015. Вип. 2-3. Том.3. С. 211-215.
22. Господарський кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
23. Громадянське суспільство в Україні: виклики і завдання. Дослідження. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова. Київ, 2018. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvo-v-ukraini-vikliki-i-zavdannya>.
24. Гурковська К. А. Особливості адміністративно-правового статусу ОВС як суб'єктів попередження домашнього насильства. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/1901>.
25. Даниленко А. О. Доктринальні підходи до визначення поняття публічного адміністрування. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2019. № 4. С. 25-27.
26. Даниленко А. О. Поняття та структура адміністративно-правового статусу органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект. *Право і суспільство*, 2013. № 6. С. 187-190.
27. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою: Резолюція 40/34 Генеральної Ассамблеї от 29 ноября 1985 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_114#Text.

28. Декларація про викорінювання насилля щодо жінок: Провозглашена резолюцією 48/104 Генеральної Ассамблеї от 20 декабря 1993 года. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text.

29. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики. За заг. ред. В. Б. Авер'янова. К., 2003. 384 с.

30. Деякі питання захисту дітей в умовах боротьби з наслідками гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 586. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zahistu-ditej-v-umovah-borotbi-z-naslidkami-gostroyi-respiratornoyi-hvorobi-covid-19-sprichinenoyi-koronavirusom-sars-cov-2-i010620-586>.

31. Деякі питання надання послуг особам, які постраждали від торгівлі людьми, домашнього насильства, насильства за ознакою статі та насильства стосовно дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2019 р. № 553. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-nadannya-poslug-osobam-yaki-postrazhdali-vid-torgivli-lyudmi-domashnogo-nasilstva-nasilstva-za-oznakoyu-stati-ta-nasilstva-stosovno-ditej-i260619>.

32. Джафарова О. Дослідження органів публічної адміністрації в системі суб'єктів дозвільної діяльності в Україні. *Форум права*, 2018. № 1. С. 42–49.

33. Дідик Н. І. Щодо питання класифікації принципів адміністративного права України. *Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ*, 2019. № 3. С. 92-100.

34. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності : міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 11–12 вересня 2020 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 53–55.

35. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 131–136.

36. Довгунь К. В. Обмежувальний та заборонний приписи як елементи протидії та запобігання домашнього насильства. Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки: міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 18–19 вересня 2020 р. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 70–72.

37. Довгунь К. В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 64–70.

38. Довгунь К.В. Прокуратура як суб'єкт запобігання та протидії домашньому насильству. Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи : міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 18–19 вересня 2020 р. Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 40–42.

39. Довгунь К.В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. №11. С. 111–114.

40. Довгунь К.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: приклад країн Європи та Грузії. *Visegrad journal on human rights*, 2019. № 6/2. Р. 61–65.

41. Довгунь К.В. Місце і роль громадських об'єднань у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 2020. Випуск 4. С. 173–177.

42. Дослідження ООН «Гендерний вимір пандемії Covid-19». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/covid_final.pdf.

43. Дослідження ООН «Оперативна Гендерна оцінка становища та потреб жінок у контексті ситуації з COVID-19 в Україні». URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/report_rga_covid-19_ukr_0.pdf.

44. Дослідження ООН «Україна. Огляд гуманітарної ситуації – жовтень 2020». URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/ukraine_humanitarian_snaps_hot_20201110-ua.pdf.

45. Дослідження Фонду ООН у галузі народонаселення «Гендерна рівність та відповідь на домашнє насильство в приватному секторі: заклик до дії». URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/BADV2019>.

46. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України). К.: Ваіте, 2019. 288 с.

47. Замрига А. В. *Адміністративно-правове забезпечення господарської діяльності в Україні. Теорія і практика*: монографія. НДПП, 2020. URL: http://sipl.com.ua/?page_id=7.

48. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник. За заг. ред. Левченко К. Б: ФОП Нічога С.О, 2020. 196 с.

49. Звіт Голови Національної поліції України про результати роботи відомства у 2019 році. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2019/zvit-npu-2019.pdf.

50. Ієрусалимов, І. О., Ієрусалимов, В. І. Особливості виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством в сім'ї. *Science Rise: Juridical Science*, 2019. №4(10). С. 49-55.

51. Інформаційний бюлетень про реформу органів правопорядку в Україні. Вип. 2: черв.- серп. 2017 р. Київ: *Експертна група «Поліція під контролем»*, 2017. 16 с.

52. Карабін Т. О. Розподіл повноважень публічної адміністрації (доктринальний адміністративно-правовий аналіз): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Запоріжжя, 2017. 34 с.

53. Кифлюк Р. В., Топчій В. В. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству під час кримінального провадження. *Журнал східноєвропейського права*. Електронне науково-практичне видання, 2019. № 69. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2019/11/topchy_kiflyuk_69.pdf.

54. Кобзева Т. А. Поняття адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою України. *Європейські перспективи*, 2015. Вип. 7. С. 68-72.

55. Ковальова О. В. Діяльність служби дільничих інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.08. Х., 2008. 21 с.

56. Ковальова О. В. Основні напрямки удосконалення діяльності служби дільничних інспекторів міліції щодо попередження насильства в сім'ї. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 2007. Вип. 38. С. 206–215.

57. Ковальова О. В. Суб'єкти запобігання насильству в сім'ї: повноваження та характеристика. Актуальні проблеми держави і права: Зб. наук. пр. 2007. Вип. 25. С. 460-465.

58. Ковальова О. В. Сучасний стан забезпечення прав жінок в Україні: оцінка CEDAW. Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина: матеріали Всеукраїнського науково-практичного круглого столу, 06 березня 2018 року. м. Ірпінь, УДФС України, 2018 р. С. 98-102.

59. Кодекс України про адміністративні правопорушення: закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

60. Колесникова К. О. Публічне адміністрування в Україні: огляд літературних джерел. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3. С. 112-119.

61. Коломоець О. Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 22 с.

62. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979. Верховна рада. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.

63. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10.12.1984. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text.

64. Конвенція про права дитини: схвалена резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

65. Конкурсний відбір міст-партнерів з 12 областей України для участі у програмі «Міста, вільні від домашнього насильства» на 2020-2021 роки. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/Cities_free_from_violence.

66. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

67. Концепція запровадження відсоткової філантропії в Україні. Підготували Тарас Шевченко, Валерія Дідик. Центр демократії та верховенства права, січень 2020. URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2020/01/Kontseptsiyi_Vidsotkova-filantropiya-v-Ukrayini-1.pdf.

68. Кравцова Т., Солонар А. Поняття та принципи діяльності публічної адміністрації. *Форум права*, 2010. № 4. С. 522-525.

69. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
70. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
71. Кузьменко Ю. В. Адміністративна діяльність національної поліції: протидія та запобігання домашньому насильству. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2(27). С. 99-102.
72. Курс «Особливості розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством». URL: <https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/03/Curriculum-Adjudicating-Domestic-Violence-Cases.pdf>.
73. Курс адміністративного права України: підручник. За заг. ред. О. В. Кузьменка. К.: Юрінком Інтер, 2018. 902, с.
74. Курс адміністративного права України: підручник. За ред. В. В. Коваленка. К.: Юрінком Інтер, 2012. 808 с.
75. Кухарева. Г. Впровадження світової теорії та практики при реформуванні публічного управління України. *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. № 10. С. 106–111.
76. Лазур Я. В. Затвердження актів планування в структурі інституту інструментів діяльності публічної адміністрації. Питання адміністративного права. Кн. 2; відп. за вип. Н. Б. Писаренко. Х.: ООО «Оберіг», 2018. 182 с.
77. Левченко К. Б., Швед О. В. Громадські організації України в системі запобігання протидії домашньому насильству. *Право і безпека*, 2020. № 1(76). URL: <https://doi.org/10.32631/pb.2020.1.10>.
78. Левчук проти України (Заява № 17496/19) Європейський суд з прав людини, 2020. <https://rm.coe.int/case-of-levchuk-v-ukraine-ukr/16809fd60b>.
79. Легенька М. Суб'єкти адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства та їх повноваження. *Підприємництво, господарство і право*, 2019/1. № 3. С. 153-159.

80. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій: дис. доктора юридичних наук: 12.00.07; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Львів, 2019. 489 с.

81. Лесько Н. В. Класифікація суб'єктів попередження насильства в сім'ї. Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 30 трав. 2017 р.). Львів, 2017. С. 50–51.

82. Лопатін С. В. Правовий статус громадян як суб'єктів адміністративно-правових відносин в інформаційній сфері. *Форум права*, 2010. № 2. С. 277-282.

83. Макарчук В. В. Поняття «правовий статус особи» в теоретично-правовій літературі. *Право.иа*, 2015. № 3. С. 18-23. URL: http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/1740/3/Poniattia_pravov.pdf.

84. Манжос Н. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють запобігання та протидію домашньому насильству. *Південноукраїнський правничий часопис*, 4-2019, Ч. 1. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.4.1.29>.

85. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система. *Видавництво Національного університету державної податкової служби України*, 2013. 342 с.

86. Мельник Р. С. Новий погляд на «вічну» проблему: предмет адміністративного права. Питання адміністративного права. Кн. 2; відп. за вип. Н. Б. Писаренко. Х. : ООО «Оберіг», 2018. 182 с.

87. Мельник Р. С., Бевзенко В. М. Загальне адміністративне право: навч. посібн. К.: *Vaime*, 2014. 376 с.

88. Мельянков В. Усатий Г. Проблематика криміналізації домашнього насильства. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки*, 2020. (10). С. 91-99.

89. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: Лист МОН України від 18.05.2018 р. № 1/11-5480. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://drive.google.com/file/d/1GU-yUiXyeQr3z6X0MWd7mf2AFVaeGFF5/view?usp=sharing>.

90. Митник У. М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*, 2019. Т. 3. С. 83-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2019_3_13.

91. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству. За заг. ред. А. О. Галая. К.: КНТ, 2014. 160 с.

92. Мінка Т. П. Характеристика заходів адміністративного та кримінально-процесуального примусу протидії домашньому насильству за новим законодавством. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2019. № 2. С. 60-64.

93. Мінка Т. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*, 2019. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/1/part_1/24.pdf.

94. Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства: особливості створення і забезпечення роботи. Метод. посіб. За заг. ред. Кочемировська О.О. К.: ФОП Клименко, 2020. 80 с.

95. Моніторинг ситуації реагування системи правосуддя на вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статті. Проєкт ЄС «Право-Justice», 2019. URL: <https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/Ukrainian%202019%20PRAVO%20Monitoring%20report.pdf>.

96. Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. 2001–2011 роки; заг. ред. О. М. Бандурки, К. Б. Левченко. Х.: Видавництво «Права людини», 2011. 240 с.

97. Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05 вересня 2018 р. № 634-р. Кабінет міністрів України URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-go-planu-dij-z-vikonannya-rekomo-zhinok-do-vosmoyi-periodichnoyi-dopovid-ukrayini-pro-vikonannya-konvenciyi-pro-likvidaciyu-vsih-form-diskriminaciyi-shchodo-zhinok-na-period-do-2021-roku>.

98. Онлайн-словник Мультитран. URL: <https://www.multitrans.com/m.exe?l1=1&l2=2>.

99. Онлайн-словник юридичних термінів. URL: <http://www.jurslovar.ru/dictionary/>.

100. Оцінка імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (2016-2019). Наукове видання. За заг. ред. С. Колишко, О. Кривко, К. Семьоркіна, О. Павліченко. Київ, 2020. 307 с.

101. Партнерство заради належного врядування. Інформаційний бюлетень – Домашнє насильство. Рада Європи, 2018. URL: <https://rm.coe.int/fs-domestic-violence-ukr-web/16808e9a30>.

102. Патерило В. І. До розуміння сутності та змісту категорії «публічна адміністрація». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. № 9-1. С. 83-85.

103. Пеліванова Н. Державне фінансування організацій громадянського суспільства: закордонний досвід та можливості впровадження в Україні. Аналітична записка. Серія «Громадянське суспільство», 2018. № 3. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-pelivanova-civil-society-3-2019-.pdf>.

104. Питання проведення гендерно-правової експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF#n14>.

105. Платон. Гиппий больший : Собр. соч. в 4-х т. Т. 1. М.: Мысль, 1994. 486 с.

106. Плахотнюк Н., Мельниченко В., Дубенко С. Право в публічному управлінні: навч. посібник. Київ. ПАДУ. 2018. 240 с.

107. Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 90. URL: <https://moz.gov.ua/polozhennja-pro-ministriv>.

108. Порядок оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення: Наказ Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини від 16.02.2015 р. № 3/02-15. Верховна рада. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v3_02715-15#Text.

109. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо зміни встановленого порядку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/290429>.

110. Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства: алгоритм створення й забезпечення роботи. За заг. ред. Кочемировська О.О. К.: ФОП Клименко, 2020. 80 с.

111. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

112. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 р. № 5073-VI. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.

113. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо зміни встановленого порядку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі: Проект Закону України від 24.09.2020 р. Верховна Рада. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70052.

114. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»: Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text>.

115. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.

116. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.

117. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 р. № 2866-IV. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>.

118. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

119. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11. 2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>.

120. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

121. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28.07.2017 р. № 650. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>.

122. Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї: Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 07.09.2009 р. № 3131/386. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-04#Text>.

123. Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами: наказ Міністерства освіти та науки від 02.10.2018 р. № 1047. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5bb/c93/dd8/5bbc93dd860cd172838992.pdf>.

124. Про затвердження містобудівних умов та обмежень для проектування об'єкта будівництва на реконструкцію благодійною організацією «Фонд Горіховий дім» приміщення на вул. Личаківській, 90 у м. Львові під будинок соціального центру: рішення Львівської міської ради від 22.11.2019 р. №1088 URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/\(SearchForWeb\)/17B7F8439B19B511C22584C100509017?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/Pool/Info/doclmr_1.NSF/(SearchForWeb)/17B7F8439B19B511C22584C100509017?OpenDocument).

125. Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини: Указ Президента України від 25.08.2015 р. № 501/2015. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501/2015#Text>.

126. Про затвердження Положення про Департамент патрульної служби Міністерства внутрішніх справ: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 23.06.2015 р. № 742. Верховна Рада. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17>.

127. Про затвердження Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06. 2015 р.

№ 423. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#Text>.

128. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС: Наказ МВС від 02.07.2015 р. № 796. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15#Text>.

129. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України: Наказ МОН від 22.05.2018 р. № 509. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.

130. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 2018 р. № 658. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

131. Про затвердження Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України: Наказ МВС України від 25.02.2019 р. № 124. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0270-19#Text>.

132. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.08.2018 р. № 654. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>.

133. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: Наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 02.04.2019 р. № 369/180. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19#Text>.

134. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції: Постанова Кабінету Міністрів України

від 07.02.2018 р. № 58. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF#Text>.

135. Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги: Наказ МОЗ України від 01.02.2019 р. №278. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#Text>.

136. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2018 року. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text>.

137. Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2019 р. № 824. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text>.

138. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 654. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text>.

139. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 655. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.

140. Про затвердження Типового положення про уповноважений орган з питань пробації та Типового положення про сектор ювенальної пробації: Наказ Міністерства юстиції України від 18.08.2017 р. № 2649/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1030-17#Text>.

141. Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.01.2004 р. № 87. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2004-%D0%BF#Text>.

142. Про р. № 1434. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1222-18#Text>.

143. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02. 2014 р. №794-VII. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>.

144. Про консультативно-дорадчий орган з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку, запобігання та протидії домашньому насильству та протидії торгівлі людьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2007 р. № 1087. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-2007-%D0%BF#Text>.

145. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

146. Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства: Указ Президента України від 21.09.2020 р. № 398/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/2020#Text>.

147. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n41>.

148. Про Типове положення про притулок для дітей служби у справах дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.1997 р. № 565. Верховна рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-97-%D0%BF#Text>.

149. Про утворення Державної установи «Кол-центр» Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей: Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.12.2018 р. № 1852. Верховна Рада. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text>.

150. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 року № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

151. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо зміни установленого порядку притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі від 24.09.2020 р. №4149. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70052.

152. Протидія домашньому насильству. Практичний посібник для поліцейських. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>.

153. Путівник координатора заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Практичний посібник. За заг. ред. А.Б. Блага. К.: ФОП Клименко, 2020. 156 с.

154. Решота В. В. Акти Президента України як джерела адміністративного права України у судовому правозастосуванні. *Evropsky politicky a pravni diskurz*, 2017. Vol. 4, Iss. 3. С. 118-123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2017_4_3_20.

155. Рівіс М. М. Публічне адміністрування транскордонного співробітництва України та країн-учасниць ЄС : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2018. 217 с.

156. Сандул Я. М. До визначення категорії «суб'єкт адміністративного права». *Наше право*, 2014. № 7. С. 99-103. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2014_7_19.

157. Свірін О. Нормативно-правове регулювання діяльності прокуратури щодо запобігання домашньому насильству. *Науково-теоретичний та науково-практичний журнал «Вісник Національної академії прокуратури України»*, 2018. № 4/2. С. 45-58.

158. Семіног С. В. Адміністративно-правовий захист прав дітей в Україні. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2020. 231 с.

159. Сердюк Є. В. Правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють адміністративно-правове регулювання виборчих прав громадян України. *Держава і право*, 2012. Вип. 55. С. 288-291.

160. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. За ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua>

161. Стасюк О. Адміністративно-правовий статус органів прокуратури України. *Наше право*, 2016. № 1. С. 66-72.

162. Степанова Т. В. Щодо співвідношення поняття «правового статусу» та суміжних категорій. *Правова держава*. 2015 р. № 19. С. 35-40.

163. Стислий огляд звіту про результати дослідження інституційної спроможності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у Луганській області щодо запобігання та протидії гендерно зумовленому та домашньому насильству. URL: <https://www.ua.undp.org/content/dam/ukraine/docs/Donbas/RPP/report%20-ukr.pdf>.

164. Судовий розгляд справ, пов'язаних з вчиненням насильства в сім'ї в Україні: проблеми відповідності міжнародним стандартам та шляхи вдосконалення. Науково-практичний посібник; За заг. ред. Шаповалової О. А., Павлиш С. О. К.: ТОВ «Компанія «Ваїте», 2011. 196 с.

165. США. Закони. Family violence: a model state code. NCJFC–National Council of Juvenile, Family Court Judges, 1994. URL: <https://www.ncjfcj.org/publications/model-code-on-domestic-and-family-violence/>

166. Сьогодні, 2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/sogodni-rozpochala-robotu-garyacha-liniya-dlya-osib-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva>.

167. Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417. Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/sogodni-rozpochala-robotu-garyacha-liniya-dlya-osib-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva>.

168. Ткаленко О. М. Адміністративно-правове забезпечення діяльності органів публічної адміністрації щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей: дис. кандидата юридичних наук: 12.00.07. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2016. 237 с.

169. Философский словарь. Под редакцией И.Т. Фролова. М.: Политиздат, 1991. 559 с.

170. Хаустова М. Суб'єкт права як елемент правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України. Право*, 2009. № 3(58). С. 29-38.

171. Циганок С. В. Функції адміністративно-правової діяльності прокуратури України: поняття та класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Випуск 2, том 2, 2019 URL: http://nvppp.in.ua/vip/2019/2/tom_2/40.pdf.

172. Чаплюк О. Загальні та спеціальні принципи національної правотворчості: поняття, значення, види. *Часопис Київського університету права*, 2010. № 1. С. 87-93.

173. Шамрук Н. Б. Недержавні громадські організації як суб'єкт протидії насильству в сім'ї. *Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ: матеріали регіональної наук.- практичної конференції, (Чернігів, 30 листопада 2016 р.)*. Чернігівський інститут ім. Героїв Крут, 2016. С.195-199.

174. Шамрук Н. Б. Діяльність недержавних громадських організацій з протидії насильству в сім'ї. *Журнал східноєвропейського права*. 2017. Вип. 35. С.41-47.

175. Шатерніков М. Теоретичні підходи до визначення поняття «правові засади діяльності господарських судів». *Європейські перспективи*, 2015. Вип. 6. С. 108-112.

176. Школьніков І. Протидія насильству в сім'ї: досвід Польщі. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/5856/1/%d0%9f%d0%a0%d0%90%d0%92%d0%9e%d0%92%d0%86%20%d0%a0%d0%95%d0%a4%d0%9e%d0%a0%d0%9c%d0%98_p151-154.pdf

177. Юридична енциклопедія: в 6 т. Редкол.: Ю. С. Шемшученко (гол. ред.) [та ін.]. К.: Українська енциклопедія, 2003. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.

178. Ющик О. Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство. *Підприємництво, господарство і право*, 2020. № 2. С. 300-304.

179. British Columbia's Domestic Violence Plan. URL: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/public-safety-and-emergency-services/domestic-violence/podv/provincial_domestic_violence_plan.pdf.

180. Council of Europe (2016). Implementing a comprehensive and co-ordinated approach - An assessment of Poland's response to prevent and combat gender-based violence. URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168064ecd8>.

181. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>.

182. Criminal Code (R.S.C., 1985). URL: <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/index.html>.

183. Domestic Violence Protection Notices (DVPNs) and Domestic Violence Protection Orders (DVPOs) Guidance. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/575363/DVPO_guidance_FINAL_3.pdf.

184. Family Violence Laws, 2019. URL: <https://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/fv-vf/laws-lois.html>.

185. Gercheva Dafina: COVID-19 pandemic puts spotlight on domestic violence. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/en/home/blog/2020/dafina-gercheva--covid-19-pandemic-puts-spotlight-on-domestic-vi.html>.

186. Gesetz gegen häusliche Gewalt einstimmig angenommen, 2020. URL: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2017/kw22-de-haeusliche-gewalt-507528>.

187. Gewalt gegen Frauen: eine EU-weite Erhebung, 2014.

188. Krizsan Andrea, Eniko Pap. Implementing a comprehensive and coordinated approach. An assessment of Poland's response to prevent and combat gender-based violence. URL: <https://rm.coe.int/168064ecd8>.

189. Lebenssituation, Sicherheit und Gesundheit von Frauen in Deutschland», 2004. URL: <https://fra.europa.eu/de/publication/2014/gewalt-gegen-frauen-eine-eu-weite-erhebung-ergebnisse-auf-einen-blick>.

190. LOI n° 2020-936 du 30 juillet 2020 visant à protéger les victimes de violences conjugales (1). URL: <https://perma.cc/4HPF-SKD7>.

191. Policy paper «Domestic Abuse Commissioner factsheet», 2020. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets/domestic-abuse-commissioner-factsheet>.

192. Policy paper Domestic Abuse Bill 2020: factsheet. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/domestic-abuse-bill-2020-factsheets>.

193. Van Bueren G. The International Law on the Rights of the Child. The Hague : Kluwer Law International, 1998. 435 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Довгунь К. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: приклад країн Європи та Грузії. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/2. Р. 61–65.

2. Довгунь К. В. Місце і роль громадських об'єднань у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Вип. 4. С. 173–177.

3. Довгунь К.В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 111–114.

4. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 131–136.

5. Довгунь К. В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 64–70.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності* : міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 11–12 вересня 2020 р.) Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 53–55.

7. Довгунь К. В. Обмежувальний та заборонний приписи як елементи протидії та запобігання домашнього насильства. *Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки* : міжнародна науково-практична

конференція (м. Харків, 18–19 вересня 2020 р.) Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 70–72.

8. Довгунь К. В. Прокуратура як суб'єкт запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи* : міжнародна науково-практична конференція (м. Львів, 18–19 вересня 2020 р.) Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 40–42.

Додаток Б
Акт впровадження в законотворчу сферу

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail: zak_norm@rada.gov.ua

№ 22/660-1-15

„16” 05 2019 р.

АКТ

впровадження у практичну діяльність
Інституту законодавства Верховної Ради України
результатів дисертаційного дослідження ад'юнкта Національної академії
внутрішніх справ Довгунь Катерини Володимирівни на тему
«Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють
заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству»

Повідомляємо спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ, що наукові положення, розроблені ад'юнктом Національної академії внутрішніх справ Довгунь Катериною Володимирівною під час підготовки дисертаційного дослідження за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право на тему: «Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству», які стосуються удосконалення вітчизняного адміністративного законодавства, зокрема нормативно-правових актів, що визначають особливості адміністративно-правового статусу суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування, мають необхідний теоретичний та методологічний рівень, наукову та практичну значимість та можуть бути використані Інститутом законодавства Верховної Ради України у підготовці відповідних законопроектів.

Заслужують на увагу розроблені Довгунь Катериною Володимирівною зміни та доповнення до чинного національного законодавства, зокрема до постанови Кабінету міністрів України від 20 березня 2019 р. № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» потребує змін у напрямку захисту персональних даних, та запровадження відповідальності за розголошення персональних даних.

Крім того, дисертантка підкреслює, що потребує розроблення Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, з чітким окресленням повноважень усіх суб'єктів задіяних у запобіганні та протидії домашньому насильству з деталізацією компетенцій органів місцевого самоврядування.

Наведені вище висновки та рекомендації Довгунь Катерини Володимирівни прийняті до уваги Інститутом законодавства Верховної Ради України і будуть враховуватись при підготовці експертно-аналітичних

матеріалів для відповідних Комітетів Верховної Ради України, з метою удосконалення адміністративного законодавства України.

Директор,
академік НАН України

О. Л. Копиленко

Додаток В

Акт впровадження в науково-дослідну сферу

ЗАТВЕРДЖУЮ

Президента Науково-дослідного
Інституту публічного права,
доктора юридичних наук, доцент,

Сергій КОРОЄД

07.08.2020 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук Довгунь Катерини Володимирівни на тему «Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія в складі: завідувача аспірантури, кандидата юридичних наук, доцента Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Куркової Ксенії Миколаївни, склала цей акт про те, що матеріали дисертації Довгунь Катерини Володимирівни «Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень, практичну значущість і використовуються в науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, зокрема для подальшого розроблення наукових питань щодо адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також у межах реалізації Інститутом теми науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Довгунь Катерини Володимирівни «Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Ксенія КУРКОВА

Додаток Г

Акт впровадження в освітній процес

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
Станіслав ГУСАРЄВ
17 грудня 2020 р.

АКТ
впровадження результатів дисертації
здобувача кафедри поліцейського права Національної академії
внутрішніх справ
Довгунь Катерини Володимирівни на тему «Адміністративно-
правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері
запобігання та протидії домашньому насильству» в освітній процес
Національної академії внутрішніх справ

Комісія в складі: заступника начальника навчально-методичного відділу Бистрицького Богдана Юрійовича, кандидата юридичних наук (голова комісії), завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата юридичних наук, доцента Пастуха Ігоря Дмитровича, завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова Володимира Анатолійовича склала цей акт про те, що результати дисертації здобувача кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Довгунь Катерини Володимирівни на тему «Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству» впроваджені в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації застосовуються в освітньому процесі під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін «Алгоритм дій патрульних поліцейських у різних ситуаціях службової діяльності», «Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України», «Кваліфікація адміністративних правопорушень», «Поліцейська діяльність у сфері запобігання та протидії домашньому насильству», «Поліцейські заходи та заходи адміністративного примусу. Протидія домашньому насильству», «Правові підстави затримання», «Практикум зі складання адміністративно-процесуальних документів», «Практикум з протидії окремим видам адміністративних правопорушень», «Практикум з протидії домашньому

насильству», «Протидія домашньому насильству», «Сучасні аспекти адміністративної діяльності».

2. Результати дисертаційного дослідження Довгунь Катерини Володимирівни відображені в наукових статтях і матеріалах науково-практичних конференцій для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

Довгунь К.В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії домашньому насильству: приклад країн Європи та Грузії. *Visegrad journal on human rights*. 2019. № 6/2. Р. 61–65. (Словацкая Республика)

Довгунь К.В. Місце і роль громадських об'єднань у системі суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 4. С. 173–177.

Довгунь К.В. Досвід США та Канади у сфері запобігання і протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №11. С. 111–114.

Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право і суспільство*. 2020. № 6. С. 131–136.

Довгунь К. В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 64–70.

Довгунь К. В. Класифікація органів публічної адміністрації як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток сучасного права в умовах глобальної нестабільності : міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 11–12 вересня 2020 р. Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2020. С. 53–55.*

Довгунь К. В. Обмежувальний та заборонний приписи як елементи протидії та запобігання домашнього насильства. *Пріоритетні напрями розвитку сучасної юридичної науки : міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 18–19 вересня 2020 р. Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2020. С. 70–72.*

Довгунь К.В. Прокуратура як суб'єкт запобігання та протидії домашньому насильству. *Розвиток державності та права в Україні: реалії та перспективи : міжнародна науково-практична конференція, м. Львів, 18–19*

вересня 2020 р. Львів : Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2020. С. 40–42.

3. Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення всіх видів занять.

Голова комісії

Богдан БИСТРИЦЬКИЙ

Члени комісії:

Ігор ПАСТУХ

Володимир КУЛІКОВ